

KOROŠKI

Swžinar

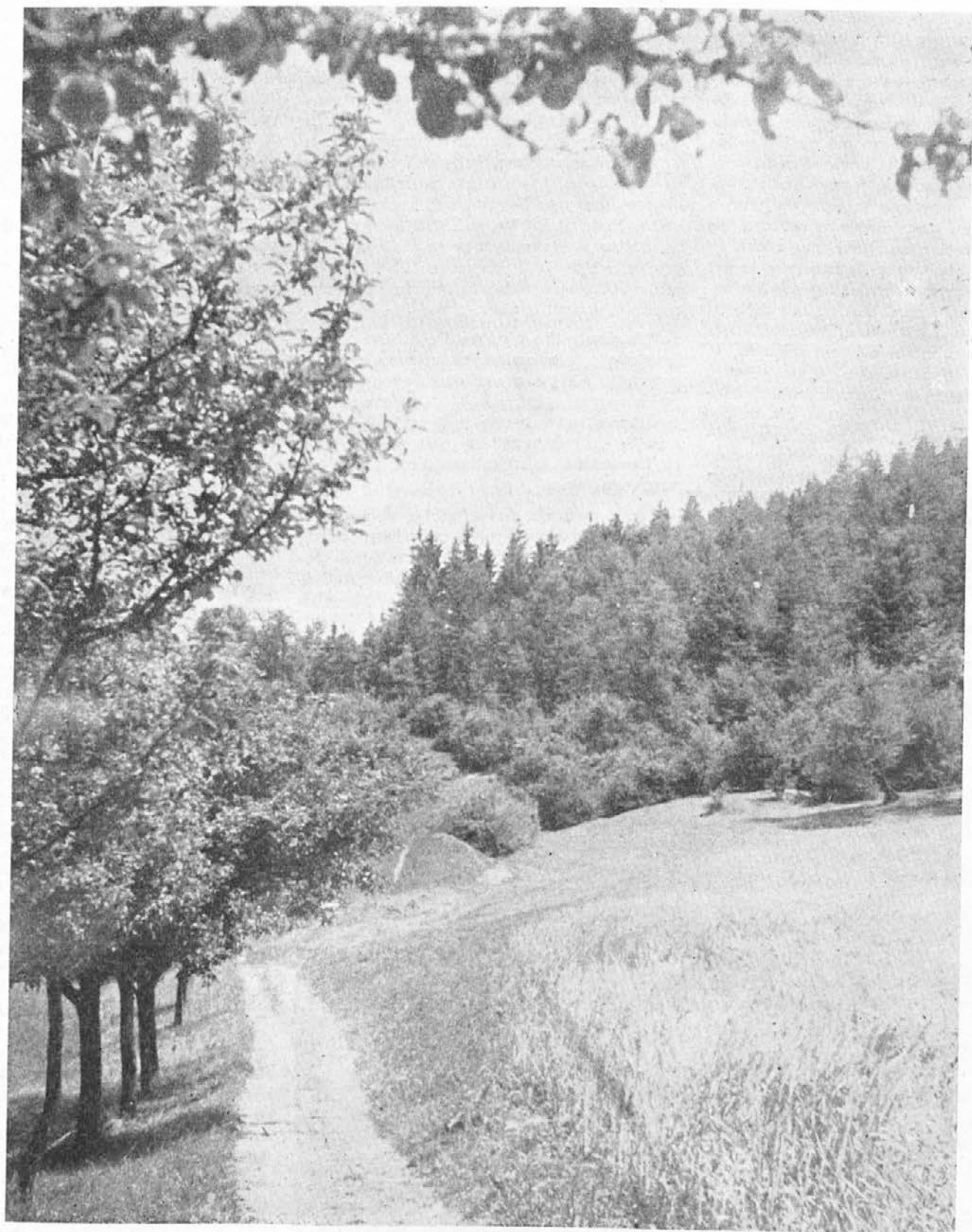
*Prijateljstvo s Čehi,
raziskave domačih stro-
kovnjakov,
bilanca znanja,
spomini na lepo in hudo,
zapisi o kulturi —
to je vsebina
naše poletne številke*

GLASILO RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XVI.

Ravne na Koroškem, 25. avgusta 1966

Št. 3

Poletje pod Jankovcem

Vasilij Terseglav

O potrebi razširjene reprodukcije v črni metalurgiji

Naš gospodarski razvoj je bil v zadnjih dveh desetletjih nedvomno zelo intenziven. Pri tem pa je, razen nekaterih drugih vzrokov, že zaradi neenakega začetnega stanja posameznih gospodarskih dejavnosti prišlo do določenih neskladnosti, bodisi v okviru industrije same, kakor tudi drugih gospodarskih panog. Tako je npr. posebno v zadnjih letih rastla proizvodnja predelovalne industrije mnogo hitreje od proizvodnje njenih potrebnih surovin, kar povzroča našemu gospodarskemu razvoju kot celoti določene težave. Zaradi velikih potreb uvoza surovin in reprodukcijskega materiala se le-te odražajo posebno pri naši plačilni bilanci. Ako hočemo, da bomo dosegli večjo medsebojno skladnost, tega danes, ko ponovno mnogo govorimo in razpravljamo o našem bodočem gospodarskem razvoju, ne bi smeli prezreti. Ta namen imajo tudi ta razmišljanja. Smatramo namreč, da je pri bodočem načrtovanju našega gospodarskega razvoja prvo treba definitivno določiti mesto in vlogo jeklarske industrije, ki ji po njeni pomembnosti pri tem pripada.

Prvo kar bi morali vedeti, je, da je jeklo eden od najvažnejših reprodukcijskih materialov in da se z njim po svojem pomenu za razvoj industrije lahko primerja samo še energija. Jekla ne potrebuje samo predelovalna, temveč v veliki meri tudi vsa ostala industrija, promet in gradbeništvo ter ne na zadnjem mestu tudi obrt in široka potrošnja. Zato se tudi v vseh državah v okviru gospodarskega planiranja proučuje poraba jekla in pogoji za njegovo proizvodnjo kot eden od osnovnih temeljev za razvoj gospodarstva.

Iz vseh, bodisi domačih ali inozemskih ekonomskih študij jasno izvira, da obstaja med gibanjem nacionalnega dohodka, porasta industrijske proizvodnje in potrošnje jekla določena medsebojna sorodnost. Vsem, ki se s tem ukvarjajo, je tudi znano, da v industrijsko razvitih državah ustreza 10-odstotnem povečanju industrijske proizvodnje 11-odstotno povečanje potrošnje jekla ter da je ta odnos v industrijsko manj razvitih državah še večji in se giblje med 13 — 18 odst. Tako se tudi potrošnja jekla na prebivalca smatra danes za eno od važnih meril stopnje industrijskega razvoja določene države. To nam ilustrirajo tudi statistični podatki o gibanju potrošnje jekla na prebivalca. Tako znaša potrošnja jekla na prebivalca na leto v ZDA 616 kg, v Zahodni Nemčiji 579 kg, v ZSSR 360 kg, Italiji 221 kg itd., medtem ko je znašala v Jugoslaviji leta 1965 vsega le 125 kg. S to letno potrošnjo jekla stojimo še vedno na repu evropskih držav.

Jugoslavija bo v najkrajšem času dosegla stopnjo gospodarskega razvoja, ko bo potrošnja jekla z ozirom na stvarne potrebe predelovalne industrije, ladjedelništva, gradbeništva in drugih industrijskih panog dosegla potrošnjo 250 kg jekla na prebivalca, kar ustreza letni količini 5 milijonov ton surovega jekla.

Temu nasproti pa se giblje danes naša lastna proizvodnja jekla na nivoju okrog 2 milijona ton in se bo pri danes danih pogojih za razvoj jeklarske industrije predvidoma do l. 1970 povzpela šele na 3,2 milijona ton.

Razkorak med proizvodnjo in potrošnjo se iz leta v leto povečuje. V lanskem letu smo uvozili preko 650.000 ton jeklarskih izdelkov v vrednosti okrog 120 milijonov dinarjev. S precejšnjo točnostjo pa se da ugotoviti, da bo v l. 1970 kljub povečanemu obsegu proizvodnje še vedno treba uvoziti najmanj 1,4 do 1,5 milij. ton jekla, v vrednosti okoli 270 milijonov dinarjev.

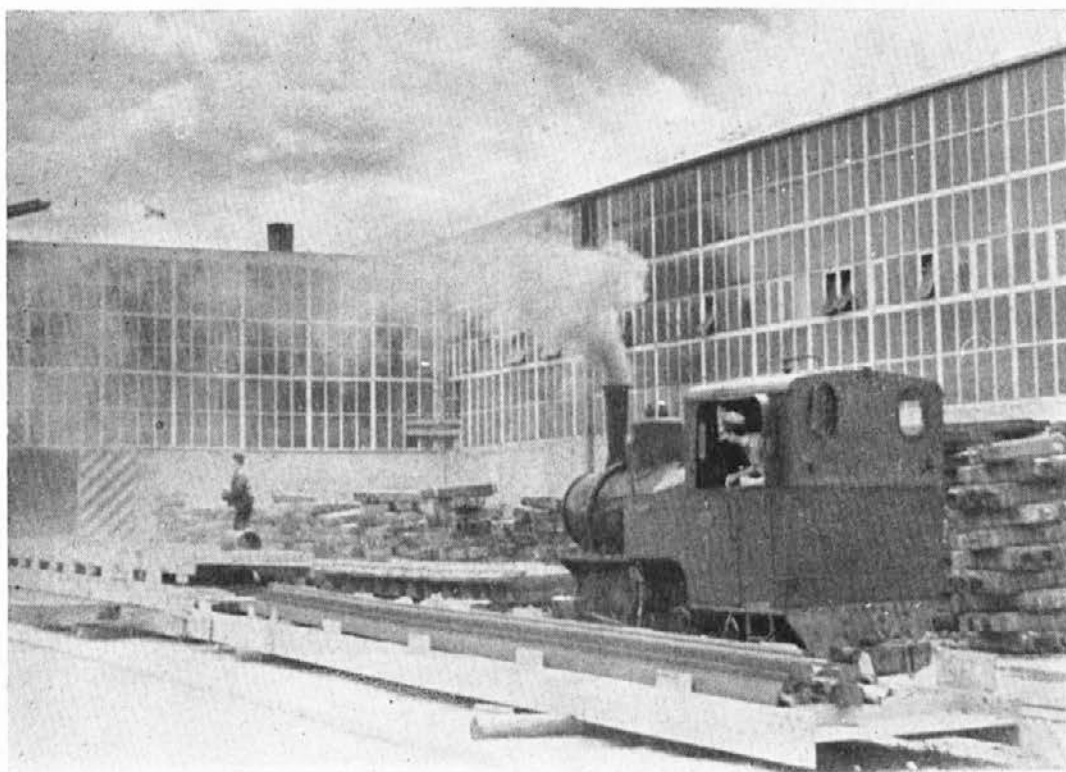
Ugotovili smo torej, ali še bolje — le ponovili splošno znano dejstvo — da je za določeno stopnjo gospodarskega razvoja neizbežna sorazmerna količina potrošnje jekla. Pri njegovi tako nizki lastni proizvodnji pa se lahko razpravlja samo v dveh alternativah. Ali naj se potrošnja krije z lastno proizvodnjo ali naj se razlika med potrošnjo in proizvodnjo uvaža. V prvem primeru je v kratkem času treba naše jeklarske kapacitete povečati na kakih 5 milij. ton jekla letno, kar je možno doseči le, ako dobi jeklarska industrija v naši bodoči investicijski politiki določeno prioriteto. V drugem primeru pa bi naraščajoči uvoz predstavljal vsako leto večjo in težjo devizno obremenitev naše zunanjetrgovinske bilance.

Katera odločitev med tema dvema skrajnostima je boljša, oziroma kje leži zlata sredina, z enim stavkom ni mogoče ugotoviti. To je gotovo širok in zamotan ekonomski problem in, kakor vemo, ima tudi vsaka medalja vedno dve plati. Jasno pa je, da govore v prid čim višje lastne proizvodnje zelo močni argumenti.

Prvo bi si morali ogledati, kakšni so naši pogoji za nadaljnji razvoj domače jeklarske industrije. Smatramo, da v glavnem obstajajo za to vsi surovinski in energetski pogoji.

Na tem mestu se ne bomo spuščali v podrobno analizo naših rudnih rezerv kot osnovne surovine za proizvodnjo surovega železa in preko tega surovega jekla. Zadoštuje naj, da navedemo le, da znašajo danes ugotovljene jugoslovanske rudne rezerve preko milijardo ton železne rude in da se po mnenju strokovnjakov lahko računa še z nadaljnjo milijardo zunaj bilančnih rezerv rude. Povprečna količina Fe v naših rudah se giblje med 36 — 37 odst., medtem ko znaša evropsko povprečje 34 odstotkov Fe v rudi. Jeklarji tudi vedo, da v mnogih državah bazira njihova nacionalna industrija železa in jekla na mnogo revnejši rudi. Močna francoska jeklarska industrija v veliki meri izkorišča domačo rudu z vsega 31 odst. Fe, medtem ko uporabljajo ZDA letno preko 50 milij. ton železne rude z vsega 25 do 30 odst. Fe.

Premoga za proizvodnjo koksa, brez katerega ni surovega železa, resda doma praktično nimamo. Res pa je tudi, da pomen koksa za proizvodnjo surovega železa danes močno pada. S predhodnim oplemenjevanjem rud in uporabo dodatnih goriv in kisika v plavžu, specifična poraba koksa konstantno pada. Ta znaša danes v svetu okroglo 500 kg/tono surovega železa, medtem ko je ta v jugoslovanskem povprečju danes še vedno med 900 — 950 kg/tono. Z oplemenjevanjem rude, kar je v teku, z možnostjo izkoriščanja kisika in mazuta v vseh naših plavžih, v Sisku in v bodoče v Smederevu pa še zemnega plina, se tudi pri nas lahko v znatni meri eliminira vpliv pomanjkanja premoga za koksanje.

Pred novo valjarno

Tudi del starega železa, čeprav procentualno majhen, vendar danes še uvažamo. S proizvodnjo zlasti masovnih vrst jekla po postopku surovo železo-kisik, ki se z dograditvijo Skopja uvaža tudi pri nas, v svetu pa danes že resno izpodrivna klasični SM postopek, postajamo tudi mi neodvisnejši od starega železa.

Iz domačih izvorov smo tudi za 5 milijonski obseg proizvodnje jekla preskrbljeni z osnovnimi fero-zlitinami. To so manganske in silicijeve zlitine, fero-krom, aluminij in še nekatere druge. Za uvoz preostane le relativno manjša količina posebnih zlitin in kovin, potrebnih za izdelavo posebnih vrst legiranega jekla (wolfram, vanadij, nikelj, kobalt in podobno). Dalje vemo, da razpolagamo tudi z domačo industrijo ognjevdržnega materiala in s surovinami za njegovo proizvodnjo.

Tudi na področju elektro-energije lahko trdimo, da razpolagamo z bogatejšimi viri kot večina ostalih evropskih držav z razvito železarsko industrijo. S povečano porabo električne energije v metalurgiji proizvodnje surovega železa se lahko tudi v nadaljnji meri eliminira poraba koksa in s tem naša dosedanja odvisnost od uvoza premoga za koksanje.

Mimo kratko opisane, gledano kot celota, ugodne surovinske osnove za močnejši in hitrejši razvoj domače železarske industrije pa moramo ves problem osvetliti še z nekaterih drugih vidikov.

Jeklo je v primerjavi z drugimi izredno drag reprodukcijski material. Povprečna cena vseh, od osvoboditve do danes uvoženih jeklarskih proizvodov je znašala okroglo 180 dolarjev za tono. Kakšno obremenitev predstavlja za nas pri tej ceni uvoz jekla, je bilo povedano že v enem od prejšnjih odstavkov.

Enako kakor v vseh drugih državah, v nekaterih več v drugih manj, je in bo tudi naša domača proizvodnja jekla obremenjena z določenimi deviznimi izdatki. To zaradi potrebnega uvoza dela surovin in za proizvodnjo jekla potrebnega potrošnega materiala. Ko smo obravnavali našo surovinsko osnovo, smo rekli, da moramo danes uvažati pretežno del premoga za koksanje, določene količine starega in surovega železa, nekatere fero-zlitine in drugo. Devizna obremenitev naše sedanje proizvodnje jekla za nabavo teh materialov znaša kakih 26 do 28 dolarjev na tono surovega jekla in jo moramo oceniti kot relativno visoko. Ta obremenitev pa bi se s smotno in pravilno usmerjeno investicijsko politiko lahko znatno ublažila. Tudi to področje bi se lahko obdelalo v samostojni in dolgi povesti. Kratko rečeno pa je pri tem mišljena npr. potreba forsiranja domače proizvodnje surovega železa — grodla na bazi domačih rud. S tem ne samo da odpade uvoz surovega železa, temveč bi ga s sodobnimi agregati in uporabo sodobne tehnologije, uporabo dodatnih goriv itd. v veliki meri lahko znižali; tudi specifično porabo koksa in s tem njegov znaten vpliv na sedanjo devizno obremenitev proizvodnje železa oz. jekla. V zvezi z večjo kapaciteto plavžev je možna tudi širša uporaba sodobne tehnologije proizvodnje, zlasti masovnih vrst jekla, direktno iz tekočega grodla (npr. LD postopek), kar bi bistveno popravilo tudi našo oskrbo s starim železom. Cisto grob apro-

ksimativni račun kaže, da bi z večjim izkoriščanjem domačih surovin in z izpopolnjeno tehnologijo pod normalnimi pogoji lahko izdelovali jeklo, ki bi bilo obremenjeno namesto z dosedanjimi 26 do 28, le še s kakimi 20 dolarji po toni. Računano na gotove jeklarske proizvode (valjano — kovano blago) bi ta devizna obremenitev znašala okroglo 25 dolarjev za tono gotovih izdelkov.

Kakor v večji ali manjši meri za vse drugo, obstajajo tudi za izračun investicijskih vlaganj določene empirične formule, ki so za informativne izračune zadosti točne. Tako se računa, da znašajo danes investicijski stroški za kompleksno železarno z letno zmogljivostjo 1 milijon ton jeklarskih izdelkov okrog 400 milijonov dolarjev. Pri naših prilikah in razmerah odpade od tega okroglo 150 milijonov dolarjev na uvozno opremo. Ker vemo, da nas stane tona uvoženega jekla med 170 — 180 dolarji in po odbitku vrednosti uvoznih surovin (ca. 28 dol./tono) 145 — 155 dolarjev, vidimo, da pokrije domača proizvodnja milijon ton blagovne proizvodnje že v enem letu devizni izdatek za izgradnjo ustrezne domače železarne.

Pri tem obstaja še vrsta drugih momentov, ki govorijo v prid nadaljnjega razvoja domače železarske industrije. Glavni od teh so večje angažiranje domače strojne in gradbene industrije, gospodarsko strateški momenti, neodvisnost od inozemstva, pri čemer ne smemo pozabiti na rezultate nekaterih v inozemstvu izvršenih raziskav, ki kažejo, da se nacionalna industrija ne more normalno razvijati, ako je več kot 30-odstotno odvisna od uvoza jekla.

To so bile v osnovnih obrisih le glavne misli, ki govorijo v prid nadaljnjega razvoja domače železarske industrije, in to do meje, ki bi krila minimalne potrebe predelovalne industrije in ne bi šla na škodo materialne moči Jugoslavije. Današnja nizka proizvodnja se v vedno večji meri javlja kot strukturna neusklajenost v naših planskih proporcijah, medtem ko obstajajo za njen razvoj vsi objektivni pogoji.

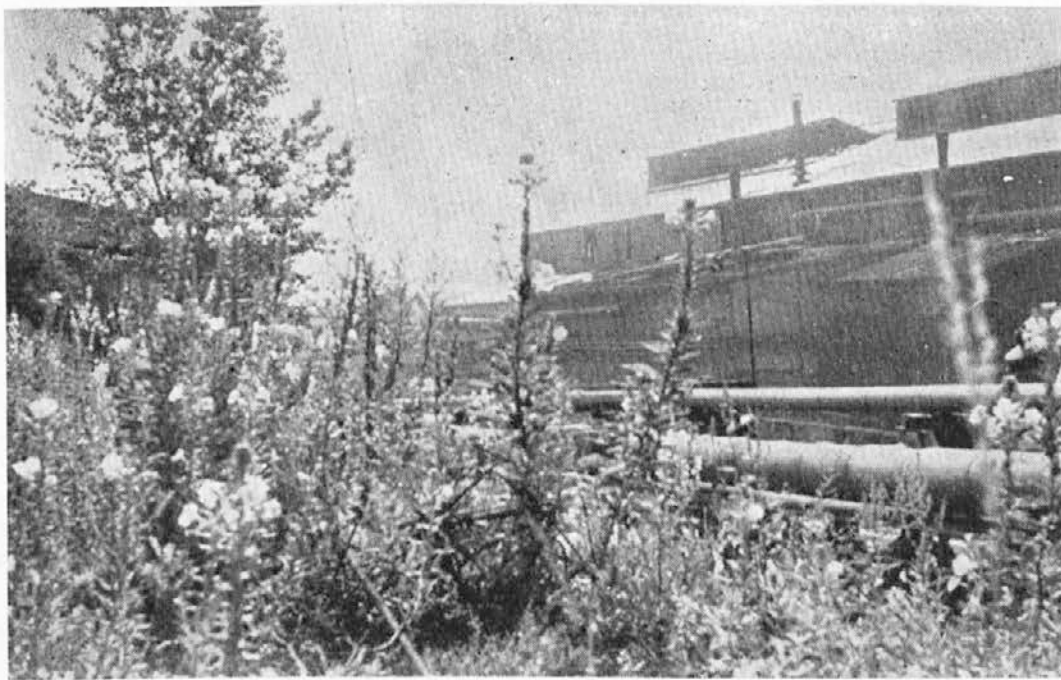
Črna metalurgija je panoga, katere gibanje in razvoj je treba planirati na dalj-

še perspektivno obdobje. Potreba za izdelavo tako imenovanih tudi med železarnami med seboj usklajenih dolgoročnih planov stopa že danes sama od sebe na površje.

Pred njihovim oblikovanjem pa je nujno, da imamo v državnem merilu razčiščen vsa zgoraj nanizana gledišča; dokončno izoblikovano in utemeljeno stališče, kakšno mesto pripada črni metalurgiji v bodočem perspektivnem razvoju naše države; kako prilagoditi dinamiko in prioriteto, bodisi v celoti ali po posameznih proizvajalcih naši ekonomski moči, kar bi moralo biti edino vodilo pri reševanju vseh teh problemov. Pri tem se bo treba zoperstaviti vsem vplivom partikularizma, ki potekajo navadno iz izvorov, proti katerim odpor navadno ni bil učinkovit.

Izdelava takih med seboj navzven in znotraj same panoge vsklajenih in realnih programov, pri čemer morajo odločati edino le ekonomski momenti ter skupni jugoslovanski interesi in koristi, pa zahteva čas. To je istočasno tudi odgovor na vprašanje, ki ga bo verjetno marsikdo postavil, namreč zakaj govorimo o tem že danes, ko vemo, da sedanjih investicij v teku ne bomo realizirali pred letom 1970. Priprave morajo biti skrbne in temeljite, če hočemo tudi z dejanji slediti ciljem gospodarske reforme.

Res bi bilo nekoliko prezgodaj danes na široko razpravljati o deležu naše železarne v tem dolgoročnem planu razvoja črne metalurgije, vendar pa je naše podjetje že pripravilo prvi informativni predlog osnutka našega dolgoročnega razvoja. Ta predstavlja le osnovo za medsebojno vskladitev bodočega razvoja posameznih železarn in jugoslovanske železarske industrije kot celote. O tem našem programu bomo lahko govorili šele v nekaj letih, ko bo dobil konkretnije oblike, odvisno od izoblikovanja načelnih stališč. Osnovni princip, ki nas bo vodil pri oblikovanju razvoja jeklarstva na Ravnah, je eden. Vsa nova vlaganja morajo služiti ekonomizaciji in intenzifikaciji naše proizvodnje, povečanju stopnje finalizacije naših izdelkov, izboljšanju tehnologije, odstranjevanju ozkih grl in izboljšanju kvaliteten nivoja naših proizvodov.

Naša kladivarna

Predstavljamo prijateljski Ždar

V 7. št. Informativnega fužinarja smo poročali o tem, kako in zakaj se je naše mesto pobratilo z Ždarom. Da pa bomo ta kraj in ljudi spoznali, objavljamo reportažo Zdenka Stejskala, urednika glasila tovarne ŽDAS. Uredništvo

letju, ker so drugod našli bogatejša in donosnejša rudišča. Tako je Ždar postal poljedelsko mesto z okoli 4000 prebivalci, katerega slavno preteklost izpričuje le samostan, v katerem je bila nekoč tudi visoka šola.

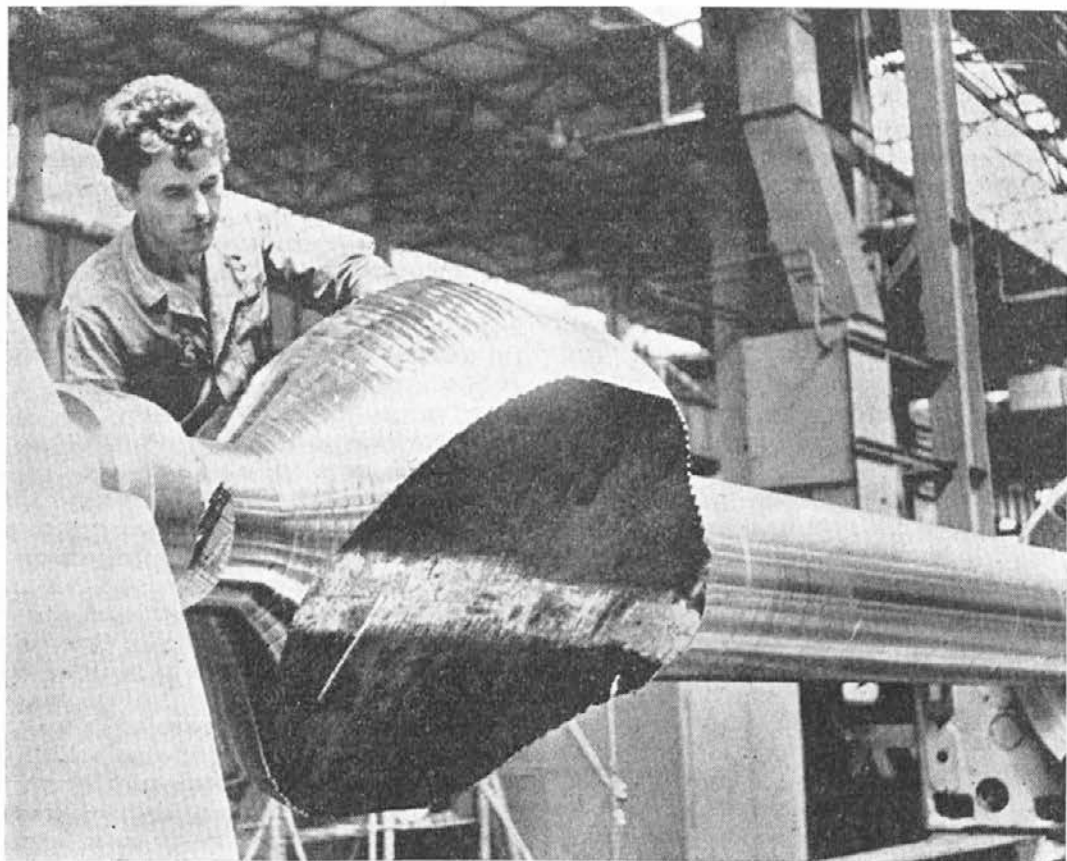
močnejših partizanskih gibanj našega ljudstva, ki je prizadejalo nemškim fašistom veliko izgub. Češkomoravsko višavje, v sredini katerega leži Ždar, je bilo tudi eno od zadnjih bojišč te vojne, na katerem so hitlerjevske armade razpadle 9. maja 1945.

Nekaj malih tovarn za obutev in majhna izdelovalnica ribiškega pribora ni moglo oživiti tega kraja, bogatega z lepimi gozdovi in ribniki. Tako je nastala Ždarska tovarna strojev in livarna (ŽDAS), podjetje, ki daje celemu Ždaru nov pomen, v okolici pa so obnovili iskanje rude.

Kjer so leta 1948 rasle visoke smreke, je avgusta 1951 steklo prvo jeklo iz električnih obločnih peči; kjer so še pred tremi leti nabirali gozdne sadeže, so začeli domači tkalci in poljedelci s pomočjo delavcev in inženirjev iz vse Češkoslovaške izdelovati prve dele valjarskih ogrodij in druge težke stroje.

Spremenilo se je celo mesto. Zrasle so nove hiše, šole, nove ulice, drug za drugim so se dvignili k hladnemu nebu Vysočine dimniki našega ŽDAS. Zrasla so nova naselja, prišli so novi ljudje, nastale so nove skupnosti. Nastale so nove težave in novi problemi. Mesto je prehitro raslo, da bi moglo obenem zadovoljiti vse potrebe prebivalstva glede trgovine, kulturnih ustanov in športnih objektov. Te gradimo zdaj. Ustvarjamo velik športni center, pripravljamo gradnjo doma kulture. Potrebe so velike, kajti Ždar šteje 14.000 prebivalcev. Veliki načrt zazidave mesta obsega zgodovinsko središče Ždara z nadaljnjimi stanovaljskimi četrtmi.

Tovarna ŽDAS sestoji iz dveh strojnih obratov in iz metalurškega podjetja. Strojni obrat II. ima halo, ki spada med največje v srednji Evropi, z montažnimi ladjami,

V ŽDAS obdelujejo tudi kardanske gredi

Dragi prijatelji, bralci Fužinarja!

Z velikim veseljem pošiljamo vsem prebivalcem lepega in gostoljubnega mesta Ravne pristrčne in prijateljske pozdrave nekaj desetih delavcev iz Ždara nad Sazavo, ki so že bili pri vas in osebno spoznali tradicijo, lepoto in moderne tendence Raven, kakor tudi vseh, ki poznajo vaše mesto samo iz pripovedovanja, iz naših časopisov, ter onih, ki so vam poslali kos svojega dela, in teh je mnogo.

Naša velika želja je, da bi čimprej začela obratovati proga v valjarni — izdelek ŽDAS — in da bi bili z njo zadovoljni, ker je prav ona predstavljala tisti začetek, iz katerega je zrasla pobuda za prijateljske stike, ki pa je istočasno tudi izraz davnega bratstva obeh naših narodov.

Kdor pozna Ravne in Ždar, pride do zaključka, da imata mnogo skupnih potez, čeprav se med seboj razlikujeta.

Že pred tisoč leti so prišli v naš kraj iskalci rude. Našli so železo in srebro ter v okoliških gozdovih žgali oglje za taljenje. Odtod tudi ime našega mesta Ždar (žar), ki je bilo ustanovljeno leta 1252 kot rudarsko mesto in se je nekaj stoletij tako tudi razvijalo. V primerjavi z Ravnami, kjer se železarska tradicija nikdar ni prekinila (to potrjuje vaš muzej), je v Ždaru in okolici začela postopoma usihati v 18. in 19. sto-

Tako je Ždar pričakal 1. in z majhnimi spremembami tudi 2. svetovno vojno, ko je v okoliških gozdovih zaživel eno naj-

Sončni zahod v Ždaru

visokimi 30 m. V mnogo držav izvažajo ŽDAS težke stroje, tovarna kovanih izdelkov — TOKOZU, ki se je tudi razširila, pa znan ribiški pribor in drobne športne potreščine.

Če vzhaja sonce pri vas nad strmimi koroskimi hribi, vzhaja pri nas nad gozdovi valovite Vysočine, ki dosega 500—600 m nadmorske višine. Nedaleč od Ždara je najvišji vrh Devet skal, ki ima 900 m. Ždar leži na obeh bregovih Sazave, ki priteka iz bližnjega, dvesto ha obsegajočega ribnika Velké Dačko. Vysočina je pretkana s celo mrežo rekreacijskih središč. Naš kraj ne ponuja romantičnih atrakcij, zato pa odkriva svoje lepote obiskovalčevim očem v daljnih obzorjih, v stoletnih gozdnih velikanih in v stotinah ribnikov. Pozimi zajame Vysočino mrzla lepota metrskih snežnih zameotov; ta planina daje inspiracijo slikarjem iz cele Češkoslovaške.

In ljudje? Ljudje so pri nas enaki kot povsod. Dobri so, tu in tam pa tudi manj dobri. Morda so nekoliko trdi in zadržani, takšni, kakršne sta ustvarila prav Vysočina in stoletno delo v gozdovih. Tisti pa, komur ponudijo svoje prijateljstvo, se nanje lahko zanese.

Naše roke pa so se srečale z vašimi v prijateljskem stisku. Zato ste v našem mestu vselej dobrodošli in veselimo se vsakega srečanja z vami.

Naj bo pot, ki sta jo ubrali naši podjetji in naši mesti, ena od mnogih poti k prijateljstvu med Jugoslovani in Čehi.

Zdeněk Stejskal

BLEJSKA PESEM

Otok bleški, kinč nebeški
naše zemlje znan,
ven'c iz raja te obdaja,
biser naš krasan.

Vsak dosledno ima vedno
delo in skrb,
sem izleti so nešteti,
duh se tu zvedri.

Dar prirode sredi vode
zelen vabi tja,
k zelenici in cerkvi
ladjica vesla.

Tu z višine, s te pečine
gleda stari grad,
z druge plati pa skalnati
gore sivi sklad.

Kdor sem pride, ga obide
čarobni razgled.
Ta krasota, naša dota,
slavni naš je Bled.

Sem prihajaj, se epajaj
s to lepoto vso,
to krajino našo divno
hvali s pesmijo.

Blaž Mavrel

VABILO SODELAVCEM

Ker bo naš list najbrž že v svoji zadnji letošnji številki imel več prostora za članke o domačem kraju in ljudeh kot doslej, vabimo sodelavce, da nam pošljejo čimveč dobrega in zanimivega gradiva.

Za 4. številko sprejemamo članke do 20. oktobra 1966.

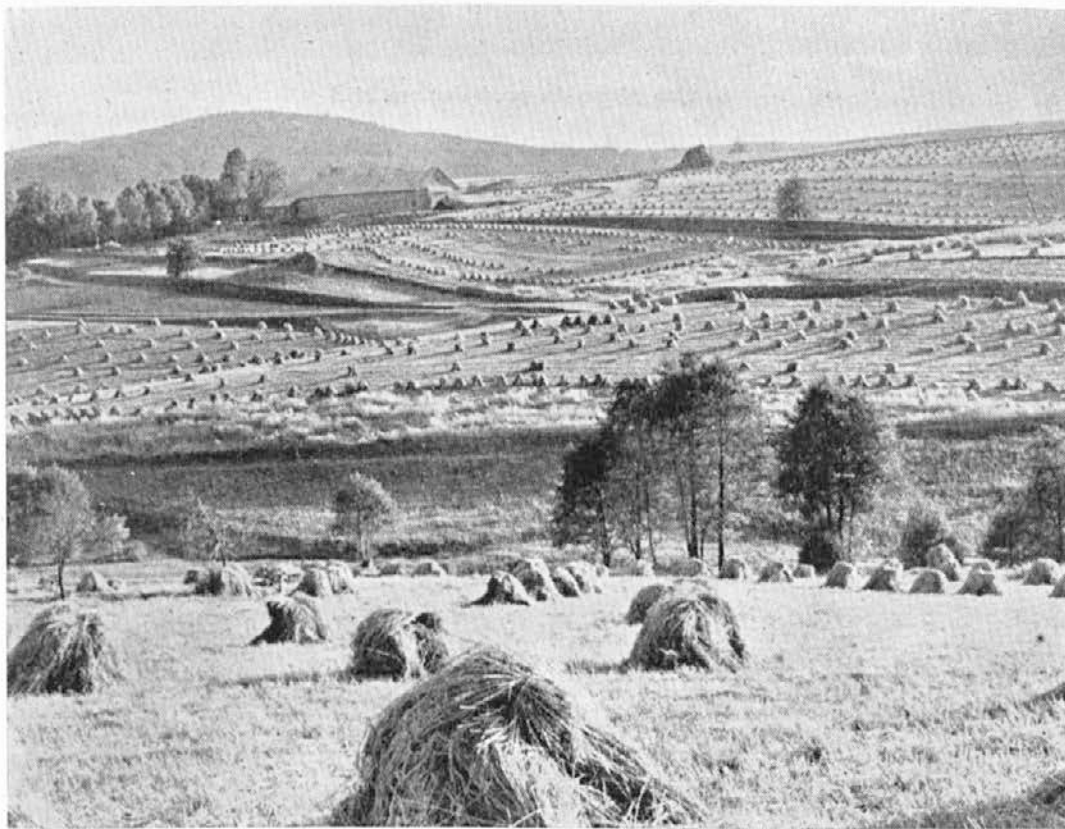
Uredništvo

Ždarska panorama

Ribolov v Novém Veselem pri Ždaru

Zetev na Vysočini

Direktor Gregor Klančnik

Umetniško oblikovanje in naša ustvarjalnost

Potem ko sta primorski apnenec in dolenski hrast že tri leta bila snov, v katero so umetniški ustvarjalci vseh celin in raznih narodov ulivali svoja čustvena doživljanja, potem ko sta Portorož in Kostanjevica že postala pojem kiparjev sveta, se je leta 1964 pridružilo še jeklo in Ravne na Koroškem so kot tretje pridobile čast kraja *Forme vive*. Ni slučajna odločitev, da se med materiale upodablajočih ustvaritev mednarodnega simpozija vključi tudi za človeški napredek najpomembnejša kovina. Jeklo je že od svojega odkritja poleg izdelave življenjskih dobrin priljubljena snov umetniških ustvarjalcev. Ni slučajna odločitev, da se je med umetniške centre vključil tudi

tipičen industrijski kraj. Združevanje proizvodnje in umetniške ustvarjalnosti, približevanje proizvajalca in oblikovalca čustev ter lepote vse bolj postaja vir prave civilizacije.

Živimo v času nezadržnega tempa industrijskega razvoja, v času, ko se gospodarstveniki neprestano bavijo z mislijo, kako bi dosegli večjo in cenejšo proizvodnjo, kako bi dali izdelkom višje kvalitete dosežke. Neredki v tej ihti pozabijo, da izdelkom ni zadosti dati le srce in moč, temveč da je vsaki človeški ustvarjalnosti — tudi industrijski — potrebno dati tudi dušo. Industrijsko oblikovanje, ki koristno združuje z lepim, je pojem, katerega osvaja svet, je

gibanje, ki serijskim izdelkom pridružuje umetniške sestavine in jim daje ekonomično estetsko obliko, spojeno z duhovno dovršenostjo. Inženirji in umetniški ustvarjalci si v moderni proizvodnji torej sežejo v roke, da bi izdelki vsebovali naravi dane in človeku zaželeno vrline. Tudi proizvajalci osnovnih surovin ne morejo mimo tega, tudi oni morajo biti zainteresirani za to, da končni izdelki iz njihovih snovi dobijo elegantno, koristno in okusno obliko. Oblikovanje materialov v umetniške dosežke — skulpture — razvija čut potrebe proizvajalca po dajanju duha njegovim izdelkom. V tem je smoter prisotnosti kiparjev med industrijskimi proizvajalci. To smo vsaj delno dojeli na Ravnah.

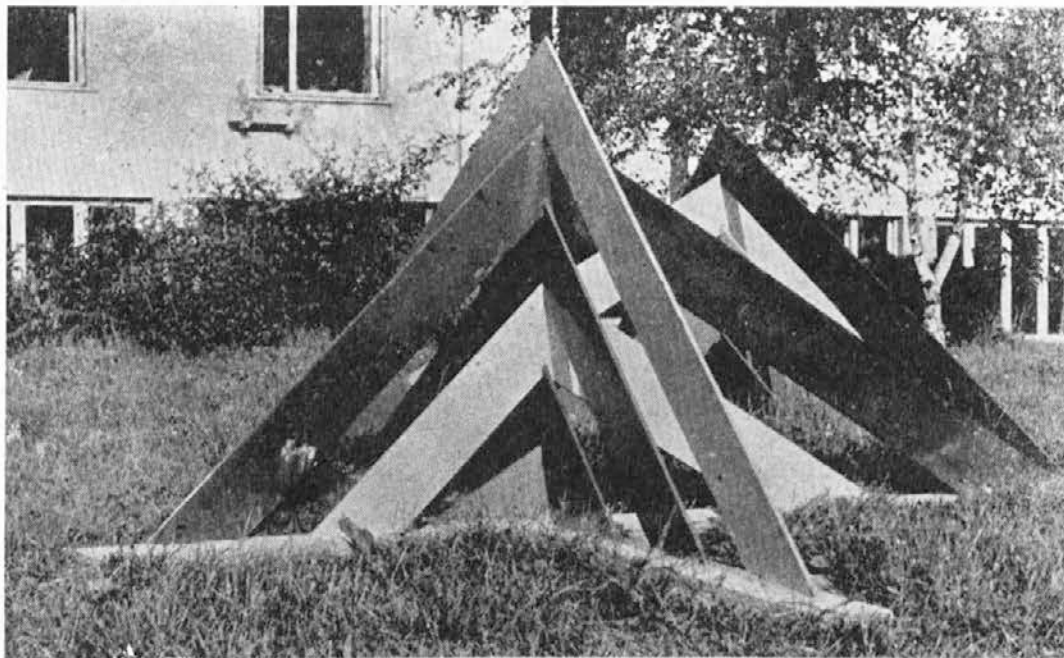
Ravne na Koroškem so kraj od včeraj, danes in jutri. Tu je več kot 300-letna tradicija in sedanost ulivanja žlahtnih jekel. Izdelava plemenitih proizvodov zahteva čut za preciznost, žlahtna in razvita čustva, prav to pa umetniška oblikovitost neguje. Ni torej slučajna, temveč smiselno pogojena vključitev Raven med kraje *Forme vive*. V jeklarni na Ravnah so se delavci-fužinarji srečali z upodablajočimi umetniki, ki so z varjenjem, kovanjem, litjem dajali jeklu lepoto oblike. Ob proizvodni ustvarjalnosti so se kiparjem rodile zamisli za nove oblikovne storitve, fužinarji pa so v njihovem delu spoznali sorodnost naporov ter enakost proizvodnje in najvišje stopnje delovne ustvarjalnosti. Kiparji iz daljne Kanade, Japonske, Italije, Poljske ter iz naše domovine so prispeli k nam, da bi iz nerjavečih in drugih vrst jekel v razsežnostih, ki jim vsak dan niso dosegljive, brez napotkov, popolnoma svobodno in ob pomoči naprav ter fužinarjev dali jeklu nove duhovno vrhunsko oblikovane dosežke.

Ravne so kraj, iz katerega beremo srednjeveško življenje in v katerem vidimo vsa obdobja razvoja družbenih odnosov, zatiranosti, rasti in napredka. V novem naselju so v arhitektonskem oblikovanju jasne sledi od direktivnega upravnega vodenja do uvedbe in samouprave delovnih skupnosti. Prenos samostojnega razpolaganja z dohodkom na podjetja je razvil tudi svobodo izražanja, kar vidimo pri sproščenem arhitektonskem kreiranju novejših objektov. Tem so se sedaj pridružile še svobodno izpričane likovne stvaritve. V širokem prostoru, kjer se človeški dosežki zlivajo z naravo, so dobile najlepši dom. Naselje in kraj sta se obogatila s čari skulptur, ki kot nakit dopolnjujejo dosežke novega življenja. Ubrano z naravo, arhitektonsko dognana, hortikulturno dopolnjena je naselje oplešano še s skulpturami, oblikovanimi iz snovi, ki je vir dohodka in napredka kraja.

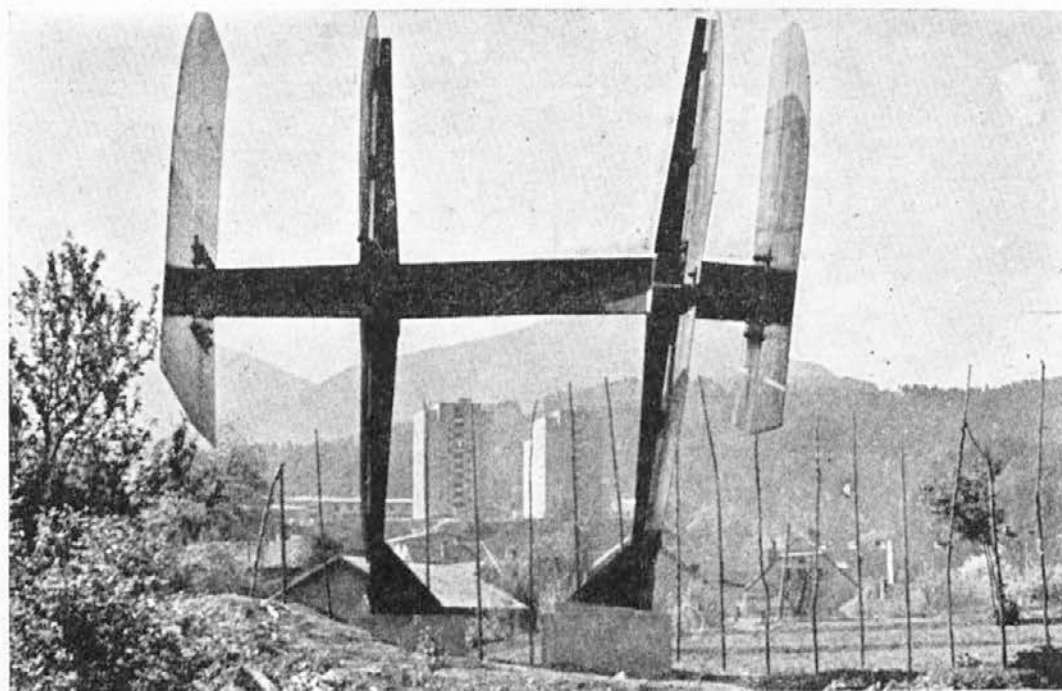
Iskreno se zahvaljujemo vam: Yves Trudeau, Giancarlo Marchese, Jerzy Jarnuszkiwicz, Jo Oda, Zoran Petrović, Stevo Luketić in Slavko Tihec, ki ste obogatili naš kraj in nam nudili možnost, da oplemenitimo tudi naše spoznanje. Predvsem mlajšim rodovom bodo vaše, s kladivom in ognjem izražene duhovnosti gojile slo po lepoti, ki jim bo dala nove poglede in potrebo neposredne vezi duhovne in materialne ustvarjalnosti jutrišnjega dne.

Po šofersko

- Tone, si letos izvozil v šoli?
- Ne, zaradi napake v diferencialu.

Dvojna piramida pred domom MIS

Novi pogledi

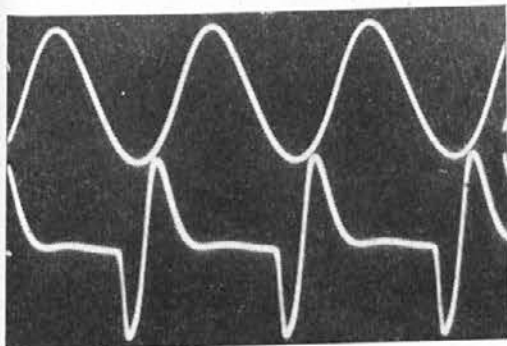
Foto: J. Sater

Inž. Mitja Sipek

Magnetni kontrolorji

(Nadaljevanje)

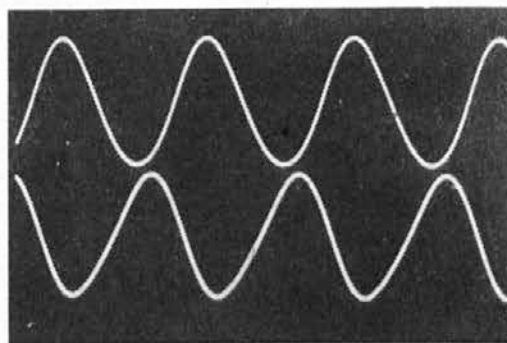
V prejšnji številki Koroškega fužinarja smo si bežno ogledali nekatere postopke magnetne kontrole jekel in razpoke. Opisani postopki so imeli eno skupno lastnost, to namreč, da smo z njihovo močjo odkrivali

Slika 1 (zgoraj), slika 2 (spodaj)

magnetna polja, ki so bila navzoča nad napakami in so tako izdala napako. V bistvu je torej bil govor samo o različnih sledilcih-detektivih, ki so iskali taka stresana magnetna polja in jih v različnih oblikah prikazovali tako pač, da so bila očesu in ušesu zaznavna. Spoznali smo tudi skupno slabo stran teh postopkov, namreč to, da so uporabni le na magnetnih jeklih in pa, da moramo vzorce prej na kakršenkoli način primerno namagnetiti. Te slabe strani močno ovirajo široko uporabo prej opisanih postopkov, vendar pa jih zaradi velike občutljivosti in enostavnosti ne morejo potisniti iz uporabe. Že v prejšnjem članku smo napovedali nadaljevanje, v katerem bi si ogledali druge postopke prav tako na magnetni bazi, vendar take, ki so uporabni tudi za nemagnetne materiale in materialov ni treba prej magnetiti. To je velika prednost, saj gre delo mnogo hitreje od rok. Takoj vidimo, da tu nimamo več opraviti z odkrivanjem izdajavskih magnetnih polj nad napakami v takem smislu kot prej, temveč zasledujemo spremembe v materialu, kadar ga izpostavimo vplivu zunanjega magnetnega polja. Če ne odkrivamo direktno magnetnih polj, potem tudi odpade nevarnost motenj zaradi različnih tujih magnetnih polj, katera pa ne izvirajo iz napak, temveč so se kakorkoli prikradla v neposredno bližino detektorja, ki jih je odkril in zamešal med signale defektov. Te moteče pojave težko odpravimo, so pa prav različnega izvora. Na primer palica je prišla v dotik z nekim magnetnim predmetom, ki je pustil magnetno sled na njeni površini. Taki sledi pravimo »točkasti magnetni pol«. Ta pol je sicer slab, vendar zadosti močan, da ga zelo občutljiva sonda najde in ga predstavi kot napako, čeprav je v resnici ni. Druga možnost je npr. ta, da je palica na nekaterih mestih bolj trda, trda struktura ima običajno tudi magnetne lastnosti drugačne kot pa mehka, zato bodo na meji dveh takih struktur magnetne silnice izstopile, kakor hitro pa se to zgodi, sonda te silnice odkrije in zopet prikazuje napako, ki ni napaka.

Tretja taka težava je magnetostrikcija. Skoraj vsi magnetni materiali imajo bolj ali manj izrazito lastnost, da se krčijo ali razširijo, če pridejo v magnetno polje pa tudi obratno, da povzročijo spremembo magnetnega polja, če jih stiskamo ali nategujemo. To pomeni, da bodo oddali neki magnetni signal, če po njih udarjamo, saj udarec pomeni zvok ali mehansko stiskanje. Do takih udarcev pa seveda pri transportu palic po valjčnicah neizogibno pride, tako da npr. magnetna sonda občuti take udarce na palici in prikazuje moteče signale, ki so čestokrat mnogo večji, kot pa je koristen signal, ki izvira iz napake. Tako lastnost smo našli pri jeklu VCV ali Per-1, mnogo manj pa pri jeklih EC-80 ipd. Vsem tem motečim vplivom se moramo nekoliko izogniti, tako da gradimo diferencialne sonde, to so sonde, ki široke magnetne pojave sicer registrirajo, vendar jih dalje ne nakazujejo, ker so vezane v protistiku in se signali uničijo. Ozke magnetne vozle kot so npr. nad ostrimi razpokami, pa registrirajo, ker magnetni vozle najprej prepotuje eno, nato drugo sondo, ki je v neposredni bližini prve. Takoj pa moramo pripomniti, da je

Slika 1 (zgoraj), slika 3 (spodaj)

gradnja takih sond komplicirana in je občutljivost za prave napake močno odvisna od širine magnetnega vozla, torej tudi od širine razpoke ali pa globine, v kateri razpoka leži pod površino.

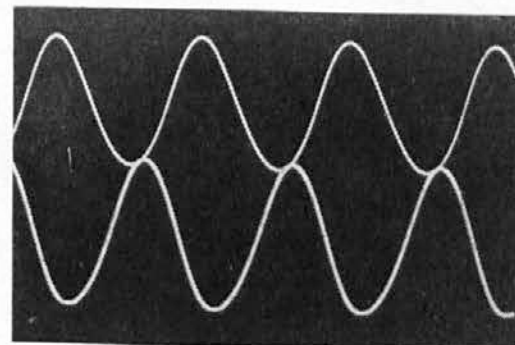
Kako govori jeklo?

Jeklen glas je mogoče poslušati, tudi razumeti ga je mogoče, treba je le pravilno vprašati. Jeklo na preiskavi se obnaša kot majhen otrok, ki še ne zna z lastnimi besedami povedati, kaj mu je, če ga vprašamo, kaj ga boli. Na njegovo bolezen moramo sklepati bolj iz njegovega obnašanja kot pa iz njegovih odgovorov. Če ga vprašamo, ali ga boli glava, bo pokazal na trebušček ali pa obratno, izveš le, da ga nekaj boli. Če pa potipaš na pravo mesto, pa zajoče in že več nekaj več o njegovih težavah.

Če jeklo na pravem mestu potipaš, tudi zjava, če je tam defekt. Potipati pa ga moraš s tako roko, ki seže do bolečega mesta. Ko smo govorili o magnetnih kontrolorjih v prvem sestavku in povedali, da iščemo magnetna polja nad razpokami, jih sedaj lahko primerjamo z ranami, ki so zatečene, nabrekle in boleče. Če pa je bolezen pod kožo, jo je seveda težje najti in je tre-

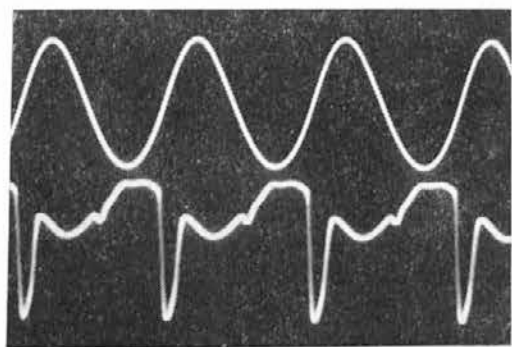
ba potipati na pravem mestu, da jo odkrijemo. Sondo, ki deluje po principu vrtničastih tokov, bi lahko imenovali tako roko, ki sipa nevidne elektromagnetne silnice skozi kožo, skozi vrhno plast jeklene palice v njeno notranjost in povzroči, da palica na neki način reagira na tak dražljaj, ki ga sonda občuti, kot občuti roka bolelo mesto, če le ni pregloboko. Kako globoko seže ta občutek, moremo na sondi v določenih mejah izbirati. Visokofrekvenčna sonda, kot jo imenujemo, pošilja skozi palico spreminjajoče se magnetno polje, ki premetava elementarne magnetne iz ene smeri v drugo. Pri tem pa seveda opravlja delo. Čim večkrat je treba obrniti tak magnetni pol iz ene smeri v drugo, tem več dela je treba, to delo pa se pokaže v obliki toplote, palica se prične greti. Zamislimo si, da je cela palica sestavljena iz samih malih magnetnih paličic in vsako od teh moramo obrniti, potem nam bo razumljivo, da bomo z isto močjo opravili v istem času enako delo. Če je takšno obračanje počasno, jih bomo obrnili več po globini, če pa je hitro, jih bomo pač utegnili obračati le na površini. Tiste, ki pa so bolj globoko, pa bodo stale pri miru. Večje število takih akcij v določenem času tehniki imenujejo »višja frekvenca«, efektu pa, ki pri tem nastopi le v površinskem sloju, pravijo »površinski efekt« ali »skin efekt«. Če torej zvišamo frekvenco, otipavamo bolno palico le na površini. Če naletimo na razpoko, bo seveda na tem mestu enakomerno obračanje dipolov preprečeno, sonda to čuti in nas alarmira. V tem je ravno visokofrekvenčna sonda bistveno različna od navadne magnetne sonde, kajti ona povzroča bolečino in na bolnem mestu tudi pove, da je bolečina nastopila. Strokovno bi rekli, da je namesto defekta visokofrekvenčna sonda spremenila svojo impedanco, ki se pokaže v obliki inducirane električnega impulza. Pri tem postopku torej odpade magnetenje vnaprej, tudi tuja magnetna polja ne motijo, ker ne izvirajo iz materiala, sonda pa sprašuje material, magnetostriktivne lastnosti so prav tako brez pomena. Vsi vplivi pa le ne odpadejo, npr. bolj trda površina drugače sprejema elektromagnetne dražljaje kot nežna, mehka. Tudi tisti, ki ima trdo kožo, je manj občutljiv za dražljaje, pa tudi manj pove, kaj se v njem godi. Razlika v strukturi torej tudi na visokofrekvenčno sondo vpliva.

Tako magnetno izpraševanje materiala pa je lahko dvoje vrst. V prvem primeru pustimo, da visokofrekvenčna sonda enostavno otipava površino jeklenega pacienta. Tako lahko najde vsako obolelo mesto posebej in ga zaznamuje po stopnji ogroženosti: tam, kjer bolj boli, je signal večji. Dru-

Slika 1 (zgoraj), slika 4 (spodaj)

gi način pa je ta, palico pustimo potovati skozi magnetni predor — visokofrekvenčno tuljavo. V tem predoru pa ga elektromagnetne silnice obkrožajo okoli in okoli in tako ne sprašujejo pacienta, na koliko mestih ga boli okoli telesa, temveč ga vprašajo samo, ali ga boli pri glavi, trebuhu ali pri nogah. Vsi bolezenski efekti se seštevajo, ne glede na to, na katerem mestu po obsegu nastopijo in tuljava pove: »Pacient pri nogi ni zdrav, v trebuhu ima motnje, pri glavi pa je popolnoma abnormalen, ni uporaben, mora na zdravljenje.« Šele detajlna preiskava bo pokazala, ali ga boli uho, zob ali pa je bolezen v glavi. Lahko bi rekli, da je visokofrekvenčna tuljava naborna komisija, ki pove: »Sposoben, nesposoben«, ne pa, kaj mu je in je namenjena

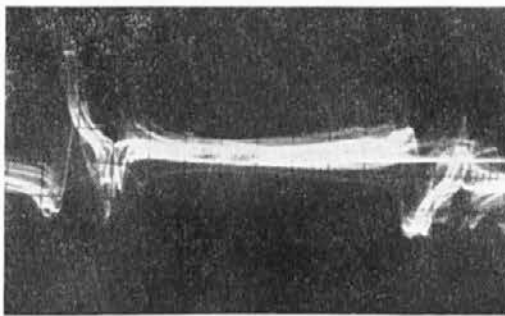

Slika 1 (zgoraj), slika 5 (spodaj)

za masovno kontrolo, deluje hitro in je enostavna, medtem ko je visokofrekvenčna sonda specialist, ki točno pove, kje bolezen tiči in kako resna je. Uporaba visokofrekvenčnih metod je zelo zapeljiva, ker so postopki razmeroma hitri, njihovo prikazovanje napak ni odvisno od hitrosti pomikanja sonde po površini ali skozi tuljavo, žal pa na njihovo točnost delno vpliva sestava jekla, predvsem pa z njimi ne moremo prodirati globoko v material, ker običajno uporabljamo višje frekvence 10 do 100 kHz. Rezultati visokofrekvenčne magnetne kontrole pa niso odvisni samo od pravih napak, ki nastopijo v preiskovanem vzorcu, temveč, kakor smo že prej omenili, od sestave jekla, če uporabljamo tunnelsko tuljavo, potem še od premera vzorca, njegove permeabilnosti ali enostavno povedano, njegove sposobnosti, koliko magnetnih silnic lahko prebavi. Če pa uporabljamo visokofrekvenčno sondo, moramo skrbeti, da povratni vpliv na sondo zaradi razdalje od površine ni bolj izrazit, kot pa vpliv pravih napak. Praktično lahko ugotovimo, da je povratni vpliv vzorca na sondo mnogo večji kot pa vpliv malih napak. Potrebno je torej napraviti sondo neobčutljivo na dotik. To dosežemo tako, da jo poganjamo blizu resonančne točke. Zopet nov pojem.

Bil sem na steljeraji, ko je nekdo tako zavriskal, da se je razletel stekleni cilindar na petrolejki. Cilindar se je razletel zaradi resonance. Možakar je namreč dobro vedel, katero višino glasu mora izbrati, da spravi cilindar take in take velikosti in oblike v lastno nihanje, ki je tako močno v točki resonance, da steklo popusti. Podooben je primer, če zavpijete v prazen sod, pri določeni višini tona sod zelo močno zadoni, za vse ostale glasove pa je gluhi; in končno, kdorkoli je bil vojak, ve, da četa vojakov ne sme korakati čez most v parad-

nem koraku, ker se lahko zgodi, da doseže frekvenca korakov lastno frekvenco mostu, ki je elastičen in se upogiba, pa bi dosegel prevelika nihanja in bi se porušil. Tudi električni nihajni krog, v našem primeru visokofrekvenčna tuljava z dodatnim vezjem, ima zelo dober posluš za določeno frekvenco, za vse drugo pa je v veliki meri gluha, zato je v bližini resonančne točke tudi neobčutljiva na bližino kovinske površine, občuti pa vpliv napake, čeprav je mnogo slabši od vpliva površine. Kako izraziti je ta vpliv, moremo vedeti iz serije posnetkov na našem prototipu visokofrekvenčne sonde, katerega smo zgradili v defektoskopskem oddelku in dokaj dobro odkriva razpoke. Na sliki 1 vidimo osnovno frekvenco nihanja oscilatorja pri 20 kHz. To namerno popačimo na ojačalu za moč in jo vidimo na sliki 2. Na sliki 3 vidimo nihanje na visokofrekvenčni sondi v bližini resonance. V tej točki je sonda neobčutljiva na bližino kovine, občuti pa razpoke na površini, kar je vidno na sliki 4, ki je podobna sliki 3, le da je amplituda nihanj nekoliko močnejša. Na sliki 3 nazorno vidimo, da je sonda pobrala iz pojačanega nihanja na sliki 2 le čisto frekvenco, na katero je uglašena, za vse ostale frekvence pa je gluha. Razlika med sliko 3 in sliko 4 je razmeroma majhna v višini signala pri razmeroma globokih razpokah na vzorcu. Sedaj moramo ta signal elektronsko predelati, tako da nam ostanejo samo razlike v višini. To žal ni mogoče tako enostavno storiti, kot bi s škarpami odrezal zgornji del slike. S posebnimi prekrmljenimi ojačevalci dosežemo, da se pojačajo le vrhovi nihanj iz slike 4, kot je razvidno na sliki 5. Ti vrhovi pa so približno 3-krat ožji kot en nihaj na sliki 1, 2, 3 in 4, to pomeni, da imamo sestavljena nihanja, v katerih moč-

Slika 6

no nastopi tretja, harmonična, ki izvira iz odkritih napak t.j. 60 kHz. Ker nas osnovna frekvenca 20 kHz samo moti, jo skušamo odpraviti z novim resonančnim krogom, ki pa je v nasprotju s prejšnjim, prepusten za vse frekvence, za lastno frekvenco pa je gluhi. Torej slabo prepušča nihanje 20 kHz, dobro pa prepušča nihanje 60 kHz, ki je merilo za velikost napake, na drugi strani ojačevalke pa zopet vključimo resonančni krog, ki prepušča samo 60 kHz, za vse ostale pa je gluhi, kot kaže slika 5. Tako smo se znebili nihanj, ki nam nič ne koristijo, izmerimo pa velikost nihanj, ki ponazarjajo napako na materialu.

Ako uporabljamo tunnelsko tuljavo, ki je posebno privlačna za manjše dimenzije palice, se nam zgodi, da v rezultatu sodeluje cela vrsta krivcev, ki naj predstavlja kvaliteto palice in ga tako ali drugače popači. Na sliki 6 je prikazan posnetek na katod-

nem osciloskopu, ko je potovala ena palica skozi tuljavo. Palica je imela več defektov. Iz te zmešnjave oscilogramov je dokaj težko razpoznati, kateri povzročitelj je krivuljo popačil in na katerem mestu, kajti cela širina slike pomeni 1/100 sek., ker smo uporabili nizko frekvenco 50 kHz. Na vsak način pa vidimo na začetku in koncu slike močna popačenja, ki pa ne izvirajo iz napak, temveč iz spremembe strukture palice. Prave napake povzročijo popačenje v osrednjem delu oscilograma. Treba bi bilo torej opazovati ali elektronsko nadzirati samo osrednji del oscilograma, kar se je v starejših modelih aparatov tudi izvajalo. Vendar so rezultati kljub vsemu bili tako nezanesljivi, da je bilo treba preiti na odpravljanje nezaželenih povzročiteljev. Ta postopek imenujemo frekvenčna analiza oscilograma. Važen pripomoček je močno predmagnetenje palic v enosmernem polju, ki je tolikšno, da je material popolnoma zasičen z magnetnimi silnicami in morebitne spremembe magnetnih lastnosti materiala sploh ne pridejo več do izraza. Feromagnetni material se obnaša kot nemagnetni. Tako smo izključili vpliv spremembe strukture, ne pa vpliva sestave ali dimenzije. Vpliva prevodnosti, ki je delno odvisen od sestave jekla, sploh ne moremo ločiti od vpliva razpok, medtem ko lahko vpliv dimenzije s frekvenčno analizo ločimo. Takla naprava je sedaj v poizkusni izgradnji, in če uspe, je namenjena za hitro avtomatizirano magnetno kontrolo palic od najtanjših pa do 30 mm premera. Za palice večjih premerov pa že želimo vedeti na katerem mestu na obodu je napaka in kako globoka je. Eden od pripomočkov je vsekakor visokofrekvenčna sonda, ki kroži okrog palice, najnovejše naprave pa se poslužujejo magnetografskega kolesa, ki daje zanesljive rezultate, je pa seveda uporabno samo na feromagnetnih jeklenih materialih.

Za dobro voljo

KORISTNO POTOVANJE

Domisljav londonski zdravnik dr. Henu-rill je pravil o svojem potovanju po tujini. Nekdo od prisotnih je čez nekaj časa pripomnil: »V časopisih sem bral, da ste bili izven Londona.« — »Tako?« se je čudil zdravnik. »In kaj so še pisali časopisi?« — »Da je v zadnjem času umrlo v Londonu in v predmestju skoro 150 ljudi manj, kakor prejšnje mesece.«

SIN IN SPOL

Aleksander Dumas je bil, kakor znano, afrikanskega rodu. Njegovemu sinu so nekoč očitali, da malo piše. »Ah,« je odvrnil Aleksander Dumas mlajši, »za delo je dober moj oče! Čemu pa imamo zamorce?«

KOLEDAR

Žena angleškega pesnika Drydena je so-vražila knjige, ki jih je njen mož strastno prebiral. Dejala mu je:

»Rada bi bila knjiga, potem bi vsaj malo skrbel zame!«

»O,« jo je potolažil pesnik, »všeč bi mi bila tudi kot koledar.«

»Zakaj pa ravno kot koledar?«

»Ker je vsako leto nov!«

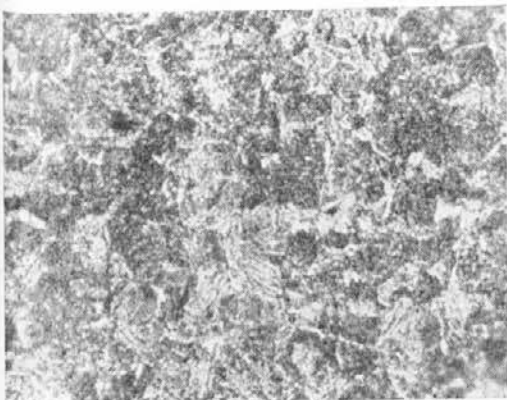
Inž. Ivan Zupan

SILE PRI VRTANJU

(Nadaljevanje)

Izbor materiala — obdelovanca

Poizkusna vrtanja z namenom merjenja rezalnih sil bomo izvajali v sledečih treh kvaliteta materiala:

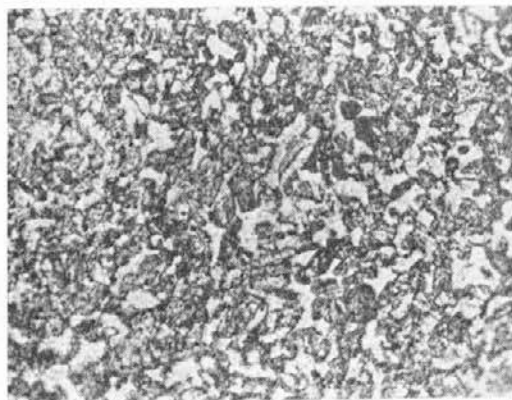
Slika 30 — mikrostruktura jekla C 60 Ch 1868 (povečano 400-krat)

1. jeklo za poboljšanje CK 60 šarža 1868
C 0,62, Si 0,30, Mn 0,69, P 0,020, S 0,023,
2. jeklo za cementacijo ECMo 80, šarža 2158
C 0,15, Si 0,35, Mn 0,90, P 0,023, S 0,019,
Cr 1,19, Mo 0,27,
3. jeklo za poboljšanje VCMo₂ 30 šarža 2296
C 0,28, Si 0,35, Mn 0,62, P 0,014, S 0,018,
Cr 2,62, Mo 0,12, V 0,15.

Jeklo C 60 ima najbolj razširjeno uporabo v strojogradnji, večino rezalnih preizkusov pa izvajajo prav na tem jeklu.

Jeklo ECMo 80 je cementacijsko jeklo z masovno uporabo v avtomobilski industriji, industriji reduktorjev in gonil. Pri izdelavi zobnikov — pri ozobljenju in provlačenju pa je dobra obdeljivost pogoj za rentabilno delo, pa nas rezalna sila in obnašanje pri obdelavi prav posebno zanimata.

Jeklo VCMo 230 uporabljamo za najzahtevnejše strojne dele, ki so normalno zelo visoko poboljšani. Taki deli morajo biti večinoma zelo gladko obdelani, obdelava pa je zahtevna predvsem glede izdržljivosti orodja.

Slika 31 — mikrostruktura jekla ECMo 80 Ch 2158 (povečano 400-krat)

Za vsako od treh kvalitete smo izdelali po 10 kosov jomini prob, s katerimi smo po sledeči shemi preizkusili celotno območje termične obdelave.

Št.	Kvalit.	Šarža	Normal.	Žarjen	Kaljen	Popuščanje
1	CK-60	1868	860 ⁰	720 ⁰	1-4-820 ⁰ C 5-8-840 ⁰ C 9-720 ⁰ in 920 ⁰ 10-750 ⁰ C	1,5-500 ⁰ C 2,6-600 ⁰ C 3,7-650 ⁰ C 4,8-700 ⁰ C
2	EMCo 80	2158	880 ⁰	720 ⁰	1,2-820 ⁰ 3,4-840 ⁰ 5,6-860 ⁰ 7,8-880 ⁰ 9-730 in 900 ⁰ 10-780 in 950 ⁰	1,3,5,7-150 ⁰ 2,4,6,8-250 ⁰
3	VCMo 230	2296	880 ⁰	720 ⁰	1-4-840 ⁰ 5-8-870 ⁰ 9-720 ⁰ , 800 ⁰ 1000 ⁰ 10-750 ⁰ , 900 ⁰	1,5-500 ⁰ 2,6-600 ⁰ 3,7-650 ⁰ 4,8-700 ⁰
naknadno štev. 3/4-kalj. 800 ⁰						

Na osnovi teh rezultatov smo izbrali pogoje termične obdelave kosov za probno vrtanje.

Lastnosti obdelovancev so naslednje:

CK-60 — poboljšan na 86-89 kg/mm², pri čemer niso ugotovljene razlike trdot po preseku,

VCMo-230 — poboljšan na 96 kg/mm² brez razlike po preseku,

ECMo-80 — termično obdelan na 70-73

kg/mm², pri čemer tudi ni razlik po preseku.

Vse tri kvalitete CK 60, ECMo 80 in VCMo 230 so bile izdelane v elektro pečeh, nato pa toplo valjane na 70 mm Ø.

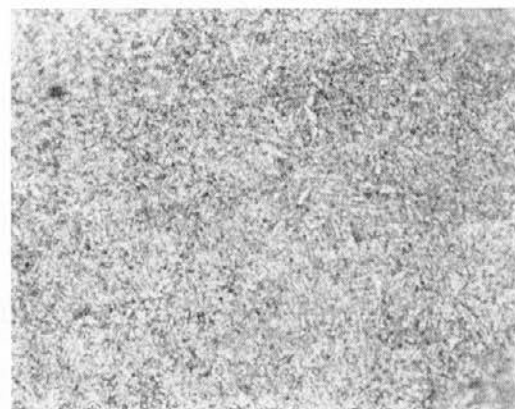
Obliko obdelovanca predstavlja slika 33.

Tako pripravljeni obdelovanci tako po obliki, dimenziji, stanju termične obdelave in mikrostrukturi omogočajo povsem enake pogoje dela, kar je prvi pogoj za doseg realnih in primerljivih podatkov.

Preizkus obdelave z odvzemanjem s pomočjo merjenja sile

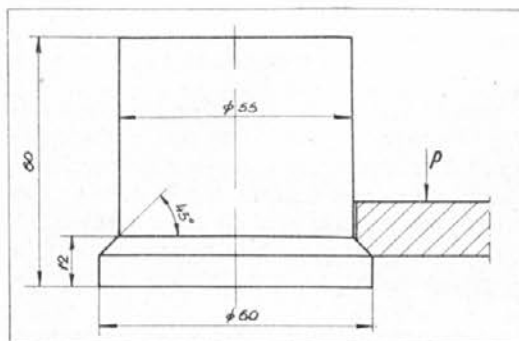
Splošno

Preiskave obdelave z odvzemanjem izvajamo zaradi ugotavljanja obdeljivosti materiala kakor tudi zaradi ugotavljanja reznih lastnosti materiala, iz katerega je orod-

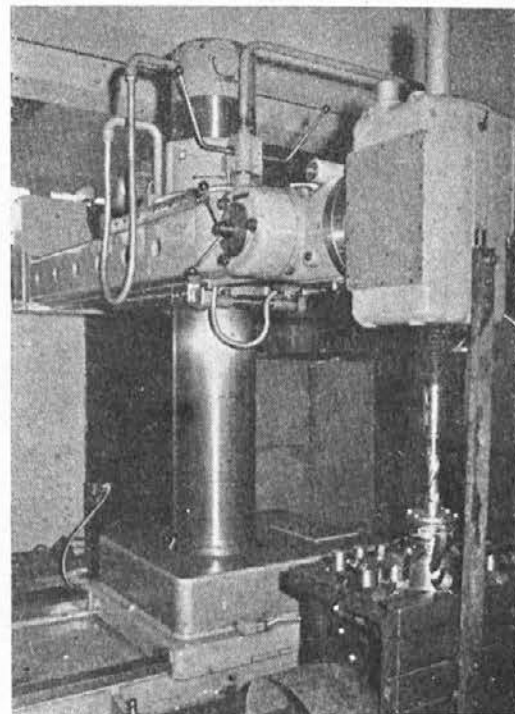

Slika 32 — mikrostruktura jekla VCMo 230 Ch 2296 (povečano 400-krat)

je izdelano. S pridom jih lahko izkoristimo za določanje neoporečnih prevzemnih pogojev.

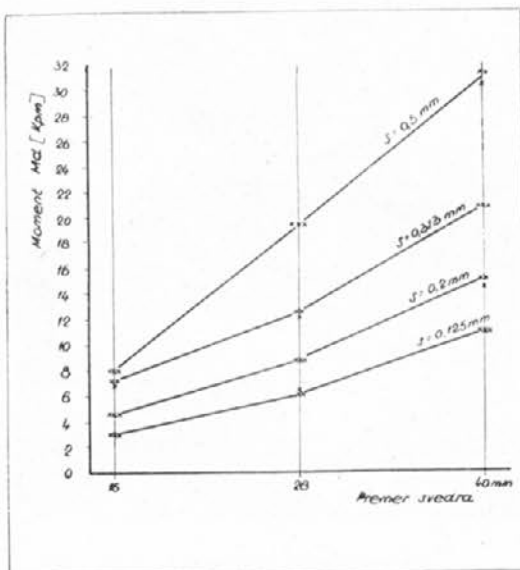
Slika 33 — oblika obdelovanca z načinom vpenjanja

Slika 34 — vrtni stroj z vrtno merilno napravo

Izrazi in pojmi, s katerimi tolmačimo ugotovitve, dobljene pri preizkusu obdelave z odvzemanjem

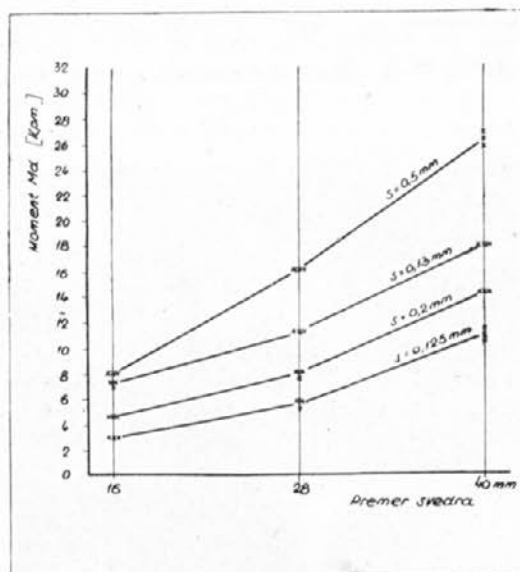
Obdeljivost materiala je pojem, ki označuje lastnosti nekega materiala, katere znamo pri obdelavi le-tega z določenim orodjem. Obdeljivost je tem boljša, čim daljša je rezna obstojnost orodja, čim krajši je čas odrezavanja določene količine odrezkov, čim boljša je kvaliteta obdelane površine, manjša poraba energije in ugodnejše oblikovanje odrezkov.

Slika 36 — diagram momentov pri vrtnanju v jeklo C 60 oznake I

Rezna obstojnost označuje lastnosti nekega materiala, ki pri obdelavi z odvzemanjem določenega materiala pri določeni obliki rezila in pod danimi pogoji določen čas vzdrži pri rezanju nastale obremenitve.

Na preizkušanje obdeljivosti materiala — obdelovanca — ima določen vpliv ma-

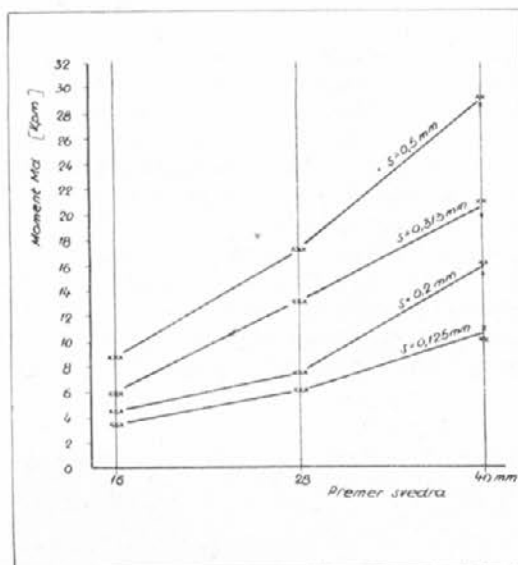
Slika 37 — diagram momentov pri vrtnanju v jeklo ECMo 80 oznake II

terial orodja in obratno. Ni mogoče dobiti splošno veljavnih vrednosti za obdeljivost in rezno obstojnost, ki bi bile neodvisne od obeh materialov iz ugotovljenih merjenih lastnosti enega samega materiala ali z enim samim preizkusom.

Pri ugotavljanju obdeljivosti in rezne obstojnosti je potrebno upoštevati sledeče pojave, ki nastopajo ločeno ali povezano, vrednotiti pa moramo vsakega posebej.

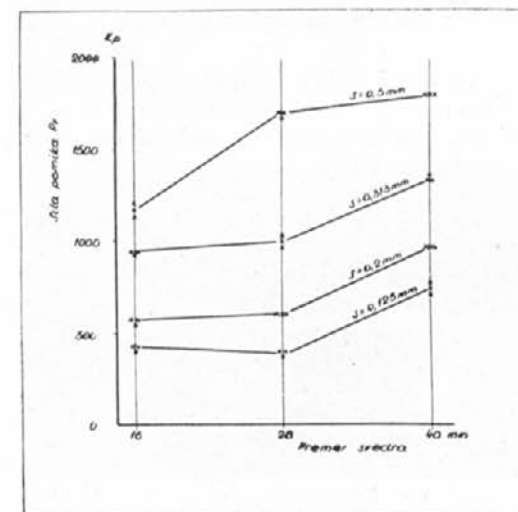
Izdržljivost je čas dela nekega orodja od ostrega brušenja do zatopitve, merimo jo v minutah.

Rezalno orodje je pri različnih načinih obdelave različno obremenjeno. V glavnem

Slika 38 — diagram momentov pri vrtnanju v jeklo VCMo 230 oznake III

razlikujemo: obremenitev zaradi visokega segrevanja rezila, ki nastopa zaradi odtrgavanja in gnetenja odrezka ali zaradi nagrizavanja ploskve prostega kota in zajede od odrezka oziroma predmeta. Navedene obremenitve nastopajo skupno, lahko pa jih ločimo na:

Slika 40 — diagram sil pomika v jeklo C 60 oznake I

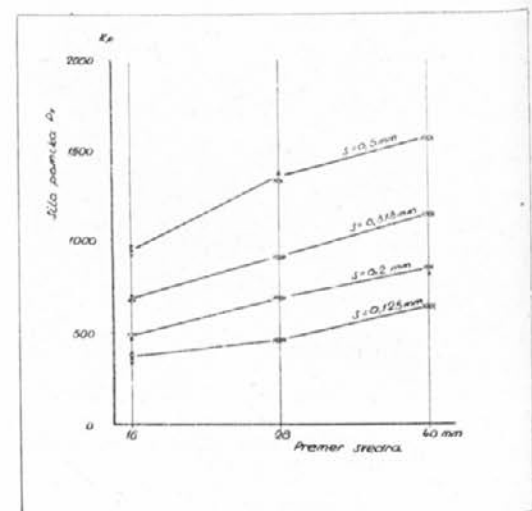
toplotno izdržljivost T , če je izdržljivost prevladujoče odvisna od temperature, ki nastopa pri delu, npr. pri struženju in rezkanju jekla z visoko trdnostjo in pri velikih rezilnih hitrostih;

obrabno izdržljivost T' , če je izdržljivost prevladujoče odvisna od obrabe rezila, vpliv temperature pa je drugoten.

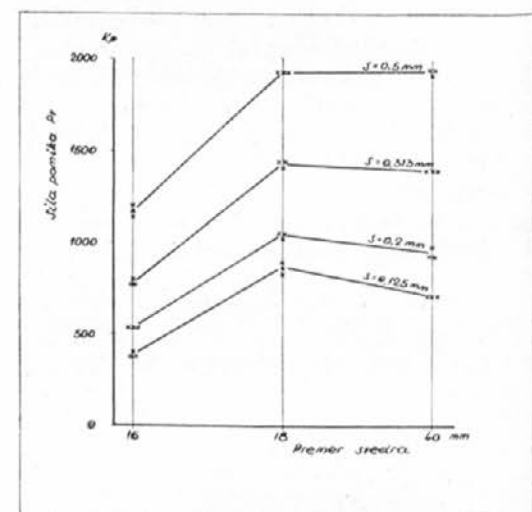
Sila rezanja je sila, ki je potrebna za odtrgovanje in gnetenje odrezka. Pri obdelovalnih preizkusih imenujemo glavno silo P_1 silo, ki deluje v smeri rezanja. Ta sila deluje na celoten presek odrezka, njun kvocient pa imenujemo pritisk rezanja, označujemo pa ga s K_s (izraz ne ustreza definiciji spicifične sile, vendar je v strokovni literaturi uveljavljen). Silo rezanja označujemo s k_p , pritisk rezanja pa s k_p/mm^2 .

Hrapavost površine lahko zadovoljivo točno ugotavljamo vzdolžno in prečno na smer rezanja. Hrapavost sama ni odvisna samo od kvalitete in stanja materiala obdelovanca in orodja, temveč tudi od vrednosti medsebojnega trenja in nagnjenja k lepljivosti. Hrapavost merimo v μ .

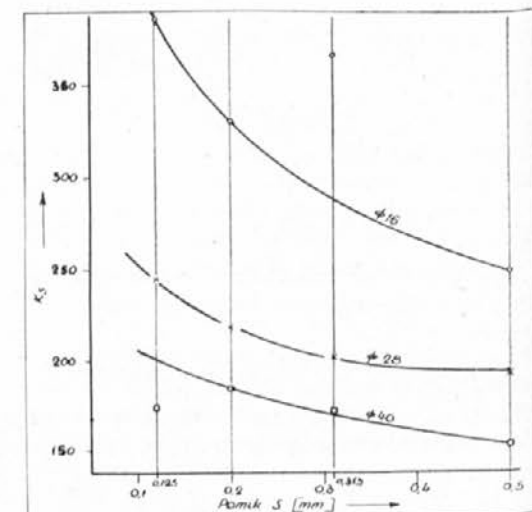
Oblikovanje odrezka karakterizira nastajanje odrezka, npr. nagnjenje k navarivanju odrezka, nagnjenje k nastajanju dolgih odrezkov oziroma kratko lomljenje. Le-

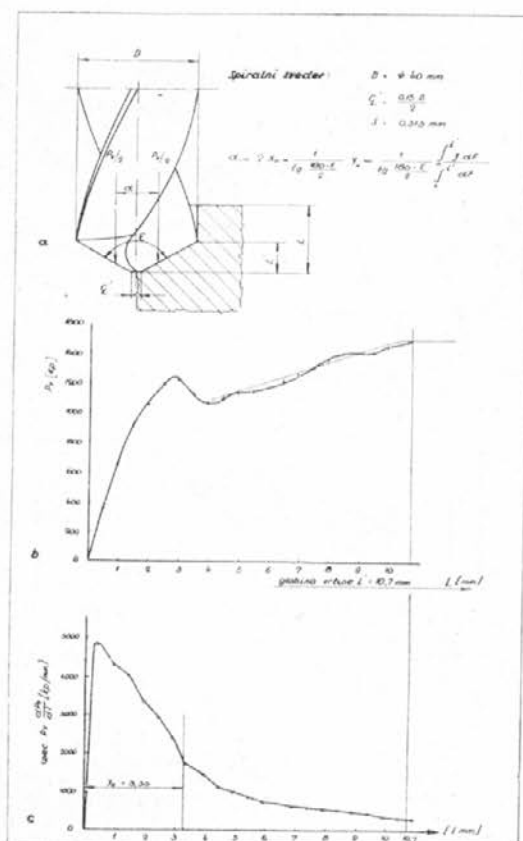
Slika 41 — diagram sil pomika pri vrtnanju v jeklo ECMo 80 oznake II

Slika 42 — diagram sil pomika pri vrtnanju v jeklo VCMo 230 oznake III

Slika 44 — specifični rezalni pritisk v odvisnosti od velikosti pomika (C 60, oznake I)

Slika 50 — sile pomika in prijemališče

delavi z odzemanjem nastopajo. Preizkus z merjenjem sil pri rezanju je torej zelo ugoden za določanje obdeljivosti materiala vseh vrst in bi ga lahko imenovali kratka preizkusna metoda. To metodo lahko omejeno uporabljamo za določanje rezne ob-

stojnosti orodja. Kolikor obraba orodja izzove povečane sile rezanja in te lahko registriramo, iz njih pa zaključimo stopnjo obrabe, bi pri tem morali izločiti vse spremembe na geometriji rezila, tj. sprememba kotov zaradi obrabe ploskve prostega kota in zajede. Merjenje sil nam v tem primeru registrira stopnjo obrabe, metoda pa je uporabna v glavnem za materiale s kratkimi odrezki. Pri sedanji stopnji razvoja je preizkus obdelave z merjenjem sil predvsem uporaben za preizkušanje obdeljivosti materiala.

Preizkus obdelave z merjenjem sil izvajamo z ustreznimi merilnimi napravami, v glavnem pri struženju v smeri delovanja glavne sile v odvisnosti od rezilne hitrosti, lahko pa tudi od pomika.

Tako namerjena glavna sila rezanja ne odraža samo lastnosti preizkušane materiala, vsebuje tudi vrednosti trenja, ki nastopa med orodjem in obdelovancem, torej od uporabljenega orodja.

Glavna sila rezanja je pri struženju odločujoča komponenta sile rezanja, ostale komponente pa imajo podrejen vpliv.

Preizkus vrtanja in meritve

Vrtanja so bila izvedena na vrtalnem stroju mass, češke proizvodnje (slika 34).

Da bi povečali stabilnost stroja oziroma zmanjšali odklon na zahtevano mero (maks 200μ), je bila s stremenom 80×20 mm izvršena povezava med vpenjalno mizo in glavo stroja. Z merjenjem je bilo ugotovljeno, da znaša odklon pri 3000 kp sile pomika samo 180 do 190 μ .

Pri vrtanju v izbrane obdelovance pod opisanimi pogoji smo z mehničnim odčita-

vanjem in električnim registriranjem ugotovili podatke, ki so razvidni iz naslednjih tabel in diagramov. Podatki so navedeni ločeno za vrtnalne momente in sile pomika.

Primerjava dobljenih podatkov z rezultati tujih avtorjev je razvidna iz tabele na str. 16. Pri svedru 40 mm $\varnothing$ rezultati le zmerno odstopajo. Občutnejša razlika pa nastopa pri svedru 16 $\varnothing$. Vsi avtorji pa navajajo, da stvarni podatki od tabelarnih vrednosti razmeroma močno odstopajo zaradi najrazličnejših vplivov, ki so bili uvo- doma poudarjeni in obdelani.

Vrtnalni moment

Podatki iz slike 35 in diagramov 36, 37 in 38 omogočajo ugotavljanje vrtnalnih momentov v odvisnosti od različnih pomikov.

Z naraščajočim pomikom specifični vrtnalni pritisk upada. Priporočljivo je torej izbrati večje pomike, saj nam le-ti pri isti jakosti stroja omogočajo večjo produktivnost. Specifični pritisk pri naraščajočih pomikih v začetku močno upada, kasneje pa postane konstanten, pač odvisno od ostalih okolnosti.

Sile pomika

Pri obravnavi sil pomika do sedaj ni uspelo ločiti vpliva širine prečnega rezila od sil pomika, zato je nujno, da pri obravnavi le-teh vedno navajamo njihovo obliko in širino. Vpliv oblike in širine prečnega rezila je obdelan in grafično prikazan s sliko 17. Vrtanja, katerih rezultate razberemo iz diagramov slike 39, so bila vsa izvedena s križno brušenim svedrom

$$q'' = \frac{0,15 D}{3}. \text{ Iz navedenih podatkov po-}$$

vzamemo, da pri dvojnem pomiku sila pomika naraste za 68 odst., kar je vidno iz slike 45. Faktor stopnjevanja pomika je povsem odvisen od kvalitete in stanja termične obdelave obdelovance in znaša:

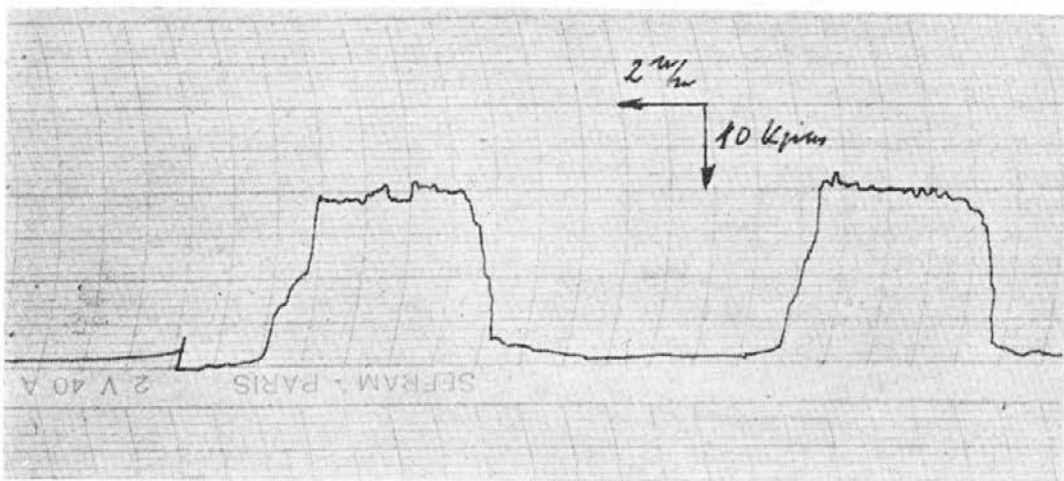
po Stoewerju za jeklo	0,73,
po Schleisingerju za jeklo	
50 kp/mm ²	0,68,
po Shaw an Oxford za SAE 3245	0,69,
po Schleisingerju za Cr Ni jeklo	0,846,
po Schleisingerju za sivo litino	0,635.

Vrtanju z velikimi pomiki bomo dali prednost, saj s povečanim pomikom čas vrtanja proporcionalno zmanjšamo, sila pomika in s tem uklon vrtnalnega stroja pa naraščata občutno počasneje. Načinu brušenja svedra, predvsem po obliki in širini prečnega rezila, pa je potrebno posvečati vso pozornost.

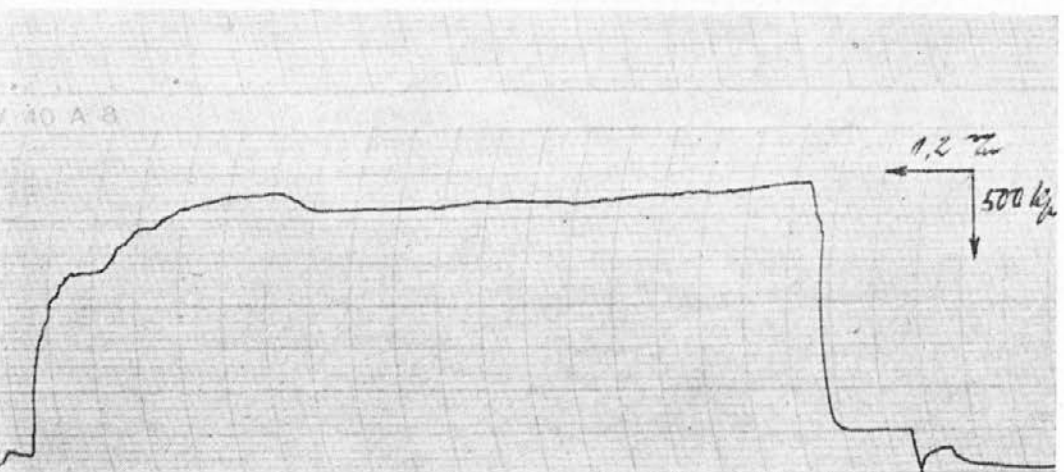
Rezne sile, rezalni pritisk, vrtnalni moment

Pri ugotavljanju specifičnega rezalnega pritiska (ks), rezalne sile (Pe) in vrtnalnega momenta (Md) naletimo na vprašanje, kje prijemlje dvojica rezalnih sil Pe.

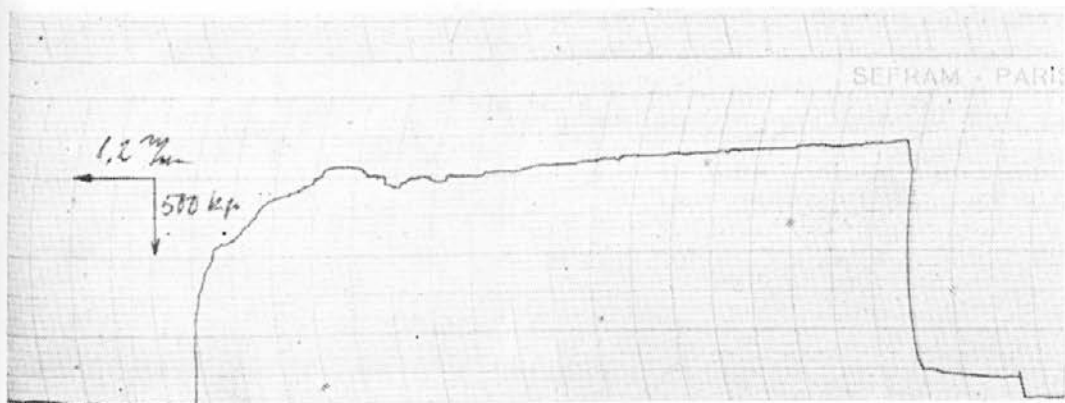
Prijemališče rezalnih sil Pe bomo ugotovili s sledečim opazovanjem. Pri vrtanju s svedrom opazujemo in registriramo porast momenta od prvega začetka vrtanja pa vse do trenutka, ko sveder zareže s polnim premerom. Diagram b, slika 48, prikazuje porast momenta od dotika svedra do globine 10,7 mm, ko sveder zareže s polnim premerom. Krivulja I. prikazuje stanje oziroma porast momenta od točke do točke na rezilu svedra. Vrednost bi praviloma

Slika 51 — diagram momenta pri normalnem vrtanju

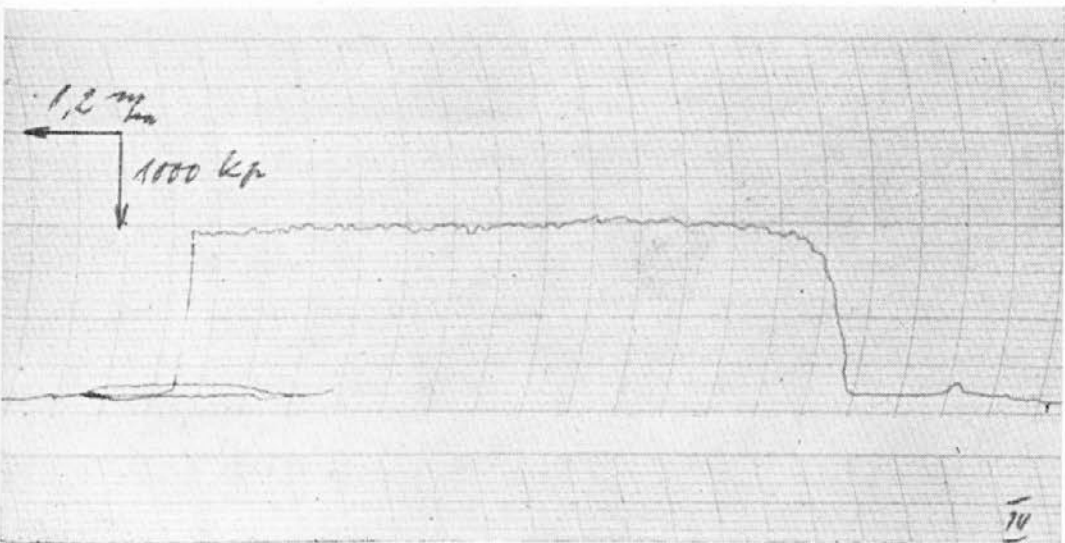
Slika 52a — porast sile pomika pri zavrtavanju svedra 40 Ø, s = 0,2 mm, mat. C 60

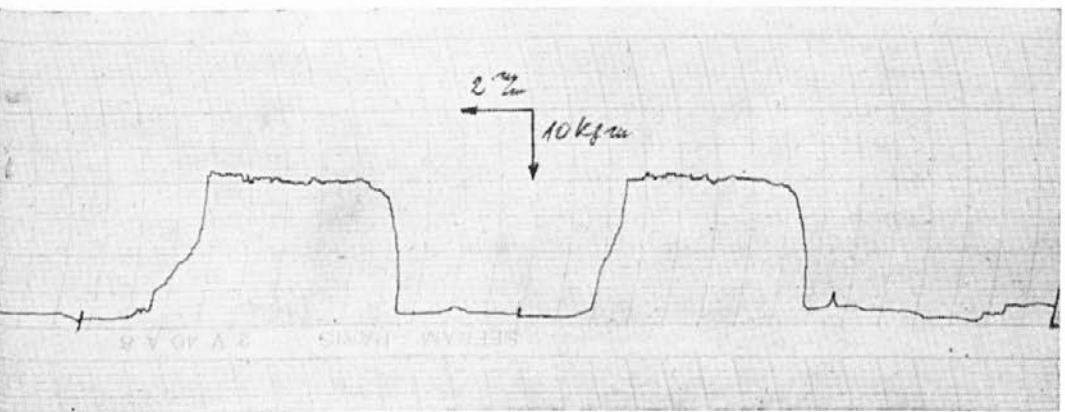
Slika 52b — porast sile pomika pri zavrtavanju svedra 40 Ø, s = 0,2 mm, mat. C 60

Slika 53 — diagram sil pomika pri vrtanju s svedrom 40 Ø, s = 0,5 mm, v = 6,3 m/min, mat. C 60 (I)

Slika 54 — ponovitev vrtanja kakor na sliki 53, toda v že zavrtano vrtino

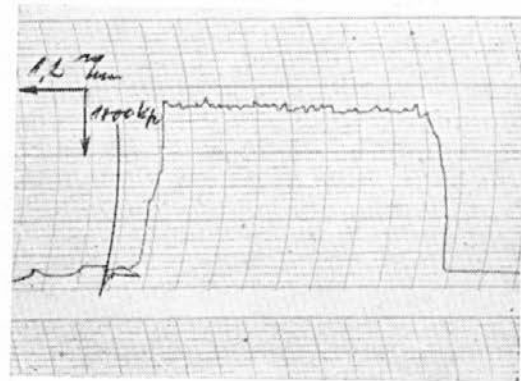

Slika 56 — amplituda momenta pri vrtanju s svedrom 40 Ø, s = 0,5 mm, v = 10 min, mat. C 60 (I)

dra pa le-te zaradi sledi obrabe (Fasenschneide) zopet nekoliko narastejo. KURREIN je proučeval točkovni rezalni pritisk vzdolž rezila svedra in, kakor je razvidno iz slike 46, ugotovil, da na premeru 0,7 D rezalne sile dosežejo najnižje vrednosti, nakar zopet naraščajo. Faktor 0,7 D v celoti sovпада s porastom sil na diagramu 1 b. Kakor je iz slike dalje razvidno, KURREIN območja do 0,18 D ni proučeval, digram 1 b pa osvetljuje tudi ta primer.

Točkovne rezalne sile pa bi lahko spravili v sklad s točkovnimi odrezilnimi koti. To zvezo prikazuje po KURREINU slika 47.

Isti avtor je zaključil, da je točkovni specifični rezalni pritisk obratno sorazmeren z velikostjo odrezilnega kota δ .

Slika 55 — diagram sil pomika pod pogoji kot na sliki 53, toda v mat. ECMo 80

Točkovni specifični rezalni pritisk pa je zanimiv le za mikro proučevanje rezalnih sil. V splošnem se lahko omejimo samo na specifični rezalni pritisk, ki ga dobimo iz krivulje II. diagrama b, slike 48, in ga ponazarja diagram c na isti sliki. Specifični rezalni pritisk je torej vzdolž rezila v smeri pomika, s tem pa tudi po polmeru konstanten. Že sam pogled na diagram oziroma geometrijski lik nam pove, da se prijemališče dvojice rezalnih sil Pe nahaja na radiju $D/2$, torej $Pe = \frac{2 M_d}{D}$ in $M_d = Pe \frac{D}{2}$.

Specifični rezalni pritisk bomo, kot je znano, izračunali iz $K_s = \frac{Pe}{Fe}$, kar da $K_s =$

$$= \frac{4 Pe}{D s} \text{ oziroma } K_s = \frac{8 M_d}{s D^2}$$

(Fe = presek odrezka, s = pomik, D = premer svedra).

Meritve z upornostnimi merilnimi trakovi (DSM) nam prek registratorja prikazujejo slike 49, 51, 52 itd. Diagram slike 49 prikazuje porast momenta od točke »a«, tj. od trenutka, ko se sveder dotakne materiala, pa do točke »b«, ko sveder zareže s polnim premerom. Vzpon momenta je proporcionalen, krivulja pa zelo dobro sovпада s krivuljo I. slike 48.

Sile pomika in prijemališče

Ponovimo postopek, s katerim smo ugotovili ročico — prijemališče dvojice sil Pe , vendar z namenom, da ugotovimo razporeditev sil pomika po rezilu in prijemališču dvojice sil $Pe/2$.

Registrirajmo sile pomika pri vrtanju od trenutka dotika svedra z materialom do trenutka, ko sveder zareže s polnim premerom (pri svedru 40 Ø in $g'' = \frac{0,15 D}{2}$

imenovali točkovni vrtni moment oziroma po preračunu točkovne rezalne sile (kst). Pri podrobni obravnavi krivulje I. bi našli logično zvezo med točkovnimi re-

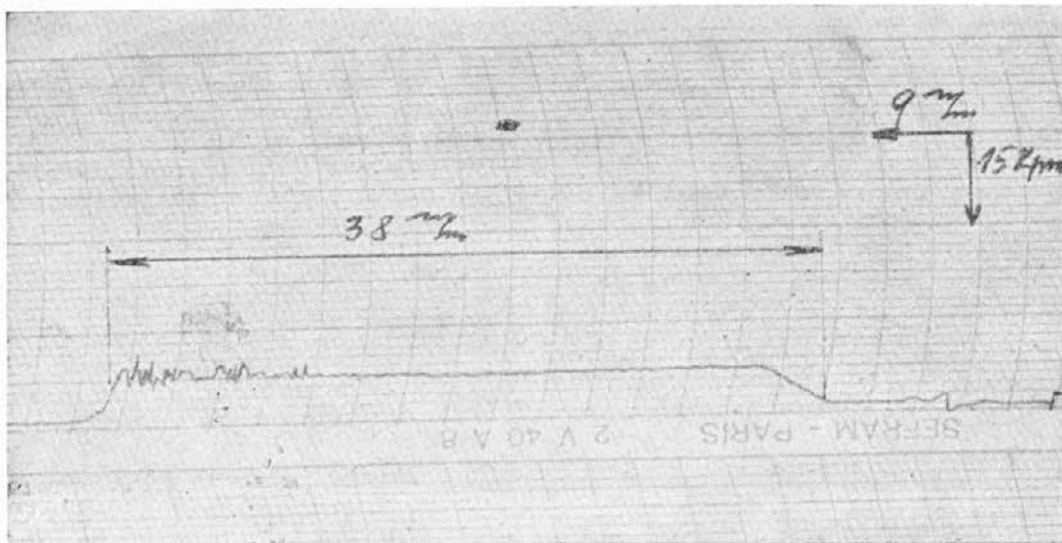
zalnimi silami in rezalnimi pogoji. Širina prečnega rezila pri negativnih odrezilnih kotih (do -60°) zahteva zaradi znanih vplivov večje rezalne sile. Na obodu sve-

znaša $L' = 10,7 \text{ mm}$). Diagram »b« slike 52 a prikazuje razpored sil pomika po višini L' oziroma analogno po rezilu svedra.

Oba diagrama a in b slike 52 imata povsem analogno krivuljo. V vsakem primeru dobimo karakteristično krivuljo, ki na premeru ca. $D/4$ doseže določen maksimum, nakar za določeno vrednost upada, nato pa

Vrsta metod numeričnega in grafičnega integriranja nam omogoča izračun težišča in s tem ročice — prijemališče »d« sil pomika $P_v/2$. V našem primeru nam izračun da:

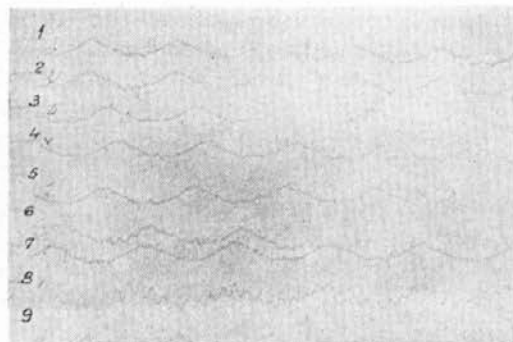
$$d = 2 x_p = 13,32 \text{ mm oz. splošno } d = \frac{D}{3}$$

Slika 57 — vrtni moment pri vrtanju (sveder 16 Ø, $s = 0,5 \text{ mm/obrat}$, $v = 7,5 \text{ m/min.}$, mat. VCMo 230)

skoraj linearno narašča do maksimalne vrednosti, tj. do zavrtavanja s celim premerom.

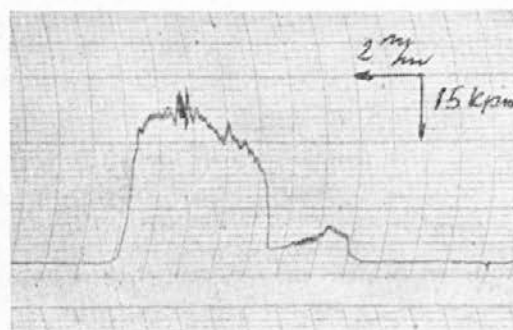
Tolmačenje tega pojava bi morda našli z opazovanjem nastajanja odrezka pri vrtanju. Nekako na tem mestu ($D/4$) preneha tlačni odrezek (Quetschspann) in nastaja

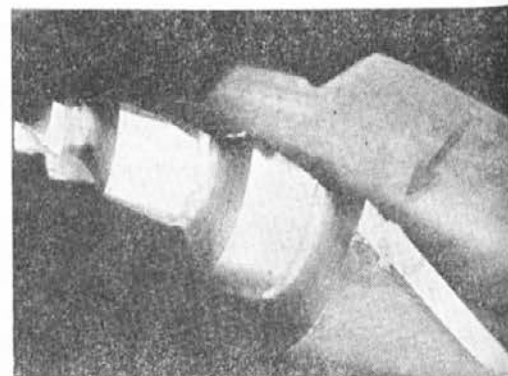
Slika 58 — amplituda pri vrtanju po sliki 57

normalni odrezek, kakršnega poznamo pri vrtanju.

Če skupne sile pomika P_v zreduciramo po rezilu, dobimo specifične sile pomika, katere nam prikazuje diagram c slike 50.

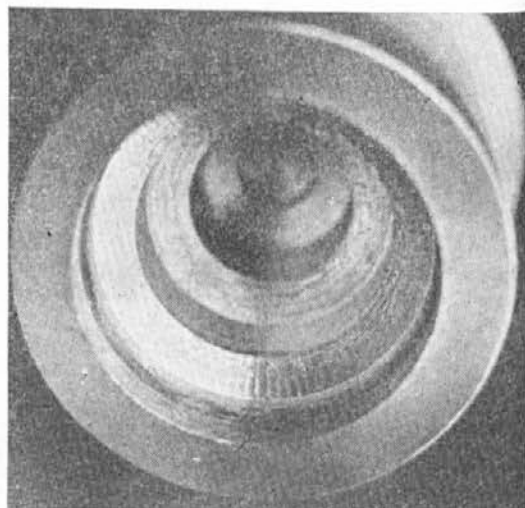

Slika 59 — vpliv hitrega porasta sledi obrabe (VB) na rezalne momente in njih nihanja. (Vrtanje s stopničastim svedrom 40 Ø, $s = \text{mm/obrat}$, $v = 19 \text{ m/min}$, mat. VCMo 230)

Slika 61 — sveder 40 Ø po porušitvi zunanje faze

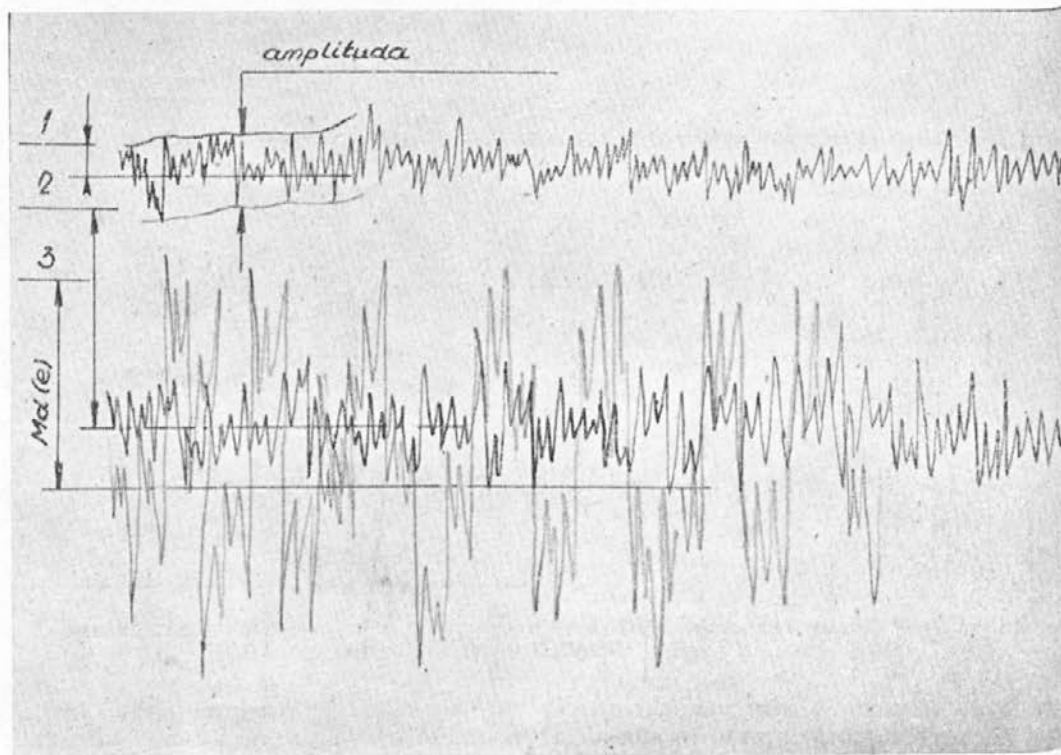
blago, torej v določenem obratno proporcionalnem odnosu s porastom odrezilnega kota δ .

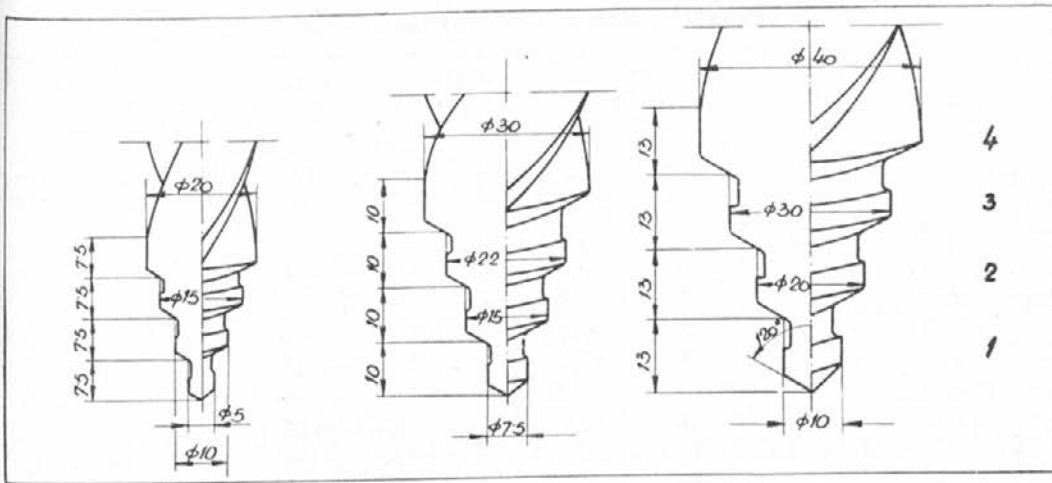
Slika 62 — obdelovanec po vrtanju na sliki 59

Rezalne sile, srednje vrednosti, amplituda in frekvenca nihanja sil

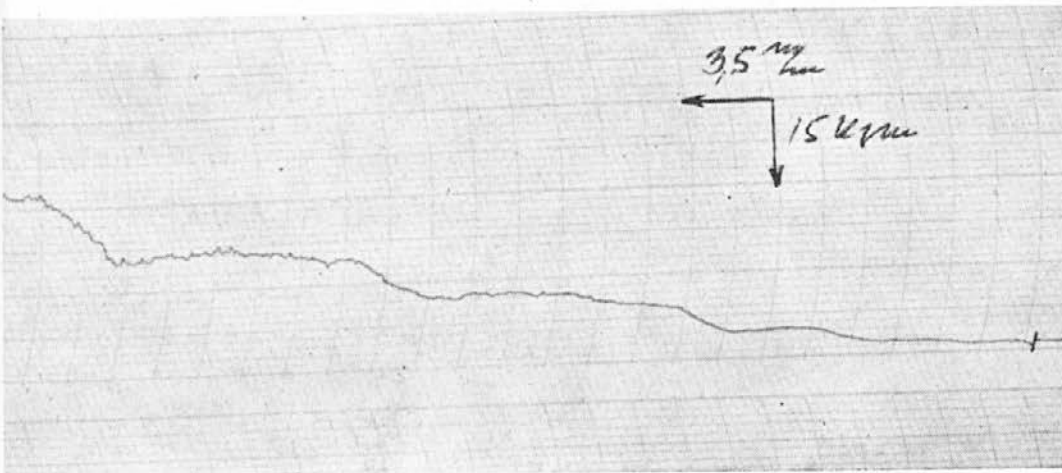
Načini nastajanja odrezkov pri vrtanju, slika 34, nastajanje in rušenje navarjenega rezila in njihov vpliv na sile rezanja ter elastični menjajoči se vplivi med orodjem, obdelovancem in strojem povzročajo raz-

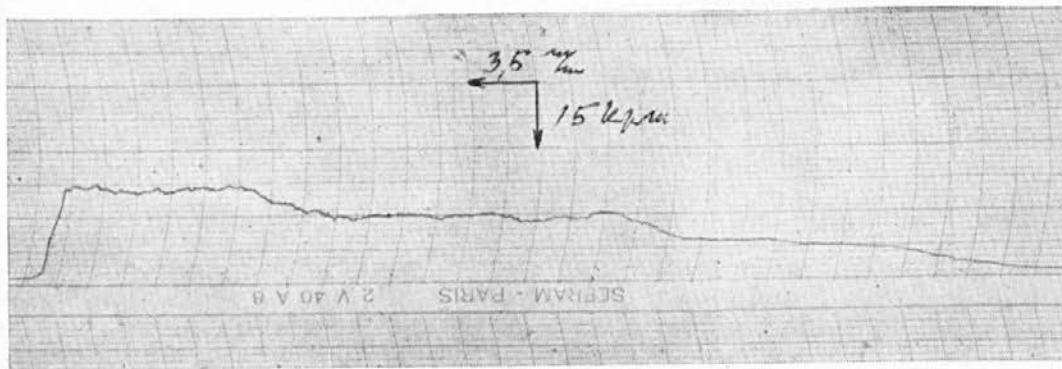
Slika 60 — nihanje pri vrtanju po sliki 59

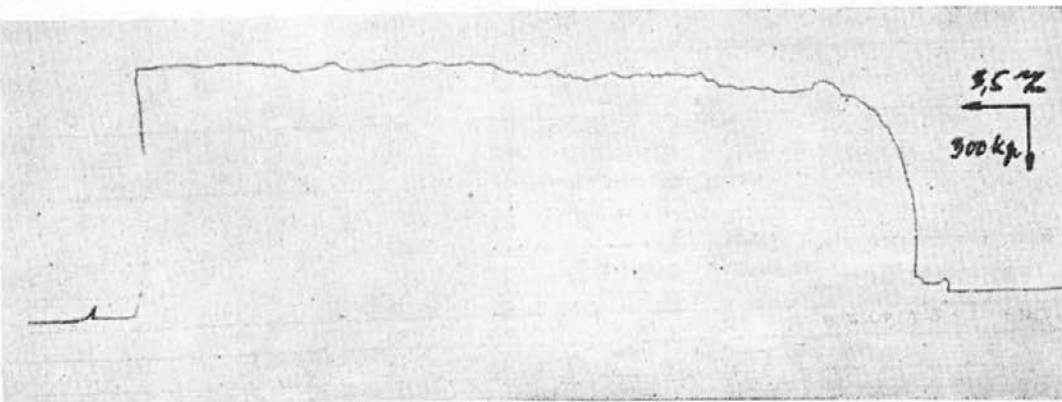
Slika 63 — dimenzije in oblike stopničastih svedrov za poizkusna vrtanja (α na obodu = 7°)

Slika 64 — vrtanje s stopničastim svedrom ($d = 40 \text{ Ø}$, $v = 10,7 \text{ m/min}$, $s = 0,5 \text{ mm/obrat}$)

Slika 65 — vrtanje s stopničastim svedrom ($d = 40 \text{ Ø}$, $s = 0,313 \text{ mm/obrat}$, $v = 10,7 \text{ m/min}$)

Slika 68a — sile pomika pri vrtanju s stopničastim svedrom (22 Ø , $s = 0,313 \text{ mm/obrat}$, $v = 6 \text{ m/min}$, mat. VCMo 230)

Iz diagrama slike 57 razberemo, da je vrtanje do ca. 27 mm globine potekalo dokaj mirno.

Proučimo primer vrtanja, ki ga razberemo iz diagrama in podatkov slike 57. Zasljedujemo sile momenta po globini vrtanja, to pa od začetka vrtanja do globine 38 mm, za oba primera registracije sil, tj. mehaničnega registratorja (slika 57) in memotron zapiska (slika 58).

Krivulje 1, 2, 3 in 4 slike 58 prikazujejo minimalno spreminjanje amplitude oziroma njene karakteristike.

Pri nadaljnjem vrtanju z relativno zelo velikim pomikom ($s = 0,4 \text{ mm/obrat}$) pri izbranem svedru ($D = 16 \text{ mm } \phi$) in visoko poboljšanem materialu (VCMo 230, 90 do 95 kp/mm^2) pa se je zaradi vpliva globine, zaradi torzijske odpornosti svedra začelo pojavljati močnejše tresenje. Krivulji 5 in 6 slike 58 prikazujeta to dogajanje.

Nihanje po krivuljah 1 do 4 slike 58 so posledica tvorjenja in rušenja navarjenega rezila. Nihanje po krivuljah 5 in 6 iste slike pa je posledica resonančnega sovpadanja prej omenjenih nihanj z osnovno frekvenco svedra in verjetno tudi vrtnega vretena stroja. Spremenjeni vplivi in dušenja občasno nihanja umirjajo, nakar se leta ponavljajo v različnih jakostih in frekvencah, kar vse nazorno kaže zadnji del diagrama slike 57.

Obraba orodja pri delu izzove v vsakem primeru porast rezalnih sil. Če pa so pogoji dela taki, da obraba lahko narašča zelo hitro, sile narastejo do take mere, da lahko polomijo orodje in ogrožajo stroj. Analizirajmo tak primer, katerega pogoje razberemo iz teksta slike 59, rezalne sile pa iz diagrama slike 59 in memotron zapisa slike 60.

Pogoji vrtanja po sliki 59 so presegli toplotno zdržljivost svedra pri nehlajenem vrtanju. Obrabna širina je na obodu skokoma narastla, kakor je razvidno iz slike 61, in porušila zunanji rob svedra v dolžini ca. 5 mm. Kakšen je obdelovanec, kaže slika 62. Temu primerno je narastel vrtni moment (na 45 kpm). Zaradi opisanega dogajanja in vpliva rezanja pa je nihanje prešlo v resonanco z osnovnim nihanjem svedra in stroja, nastalo je tako močno tresenje, da je bilo nujno nadaljnje delo takoj prekiniti.

Krivulja 1, 2 in 3, ki so bile posnete v zaporedju nekako z naraščanjem nihanja in tresenja stroja, prikazujejo dejanske amplitude nihanja, katerim registrator na sliki 59 ni mogel slediti.

S tem je nazorno podan porazen vpliv prevelikega porasta obrabne širine na sile rezanja in na okvaro orodja, ki pri tem nastane.

Posledice tresljajev so na sliki 62 vidne v obliki zarez oziroma na poškodovani površini. Iz števila tresljajev in obratov lahko ugotovimo, da je frekvenca tresljajev znašala ca. 250 Hz. O. SVAHN navaja, da nihalna frekvenca znaša pri delu z brzo-reznim orodjem od 80—700 Hz, torej v našem primeru nekje v sredini.

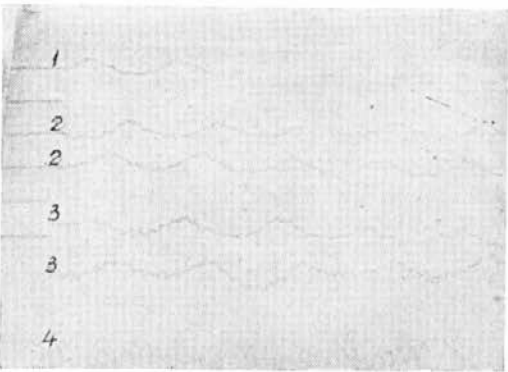
Nihanje rezalnih sil lahko opazujemo pri vrtanju s stopničastim svedrom. Oblike in dimenzije takih svedrov so razvidne iz slike 63.

Diagrama slike 64 in 65 prikazujeta porast momenta oziroma rezalnih sil pri vrtanju. Vse štiri stopnje svedra so na diagramu

Vpliv na rezalne sile

Registrirni zapisovalec pri meritvah z upornostnimi merilnimi trakovi (DMS) uspe slediti samo nižjim frekvencam, pa je zato amplituda pomanjšana in znaša ca. 10 odst.

lična nihanja rezalnih sil pri vrtanju. Frekvenca in amplituda nihanj, ki otežkočata predvsem mehanične meritve, pa imata bistven vpliv na mirno delo, vzdržljivost orodja, kvaliteto površine ter rentabilnost sploh.

Slika 66 — nihanja pri vrtanju po sliki 64 (krivulja 1 je posneta na prvi stopnici, krivulja 2 na drugi 3 na tretji itd.)

mu vidne po tem, kako naraščajo rezalne sile.

Manj razločna pa so vidna nihanja teh sil oziroma velikost amplitude. Slika 66 ponazarja porast amplitude nihanj po posameznih stopnicah svedra. Pri isti togosti svedra in nespremenjenih elastičnih odnosih med strojem, orodjem in obdelovancem amplituda narašča proporcionalno s premerom svedra oziroma z rezalnimi silami, je torej linearna funkcija le-teh.

Slika 67 — nihanje pri vrtanju po sliki 65

Isti pojav opazujemo pri vrtanju (po sliki 65 in 67) toda z manjšim pomikom ($s = 0,313$), sicer pa pri nespremenjenih pogojih kot na sliki 64 in 66.

Iz slike 66 in 67 dalje razberemo, da frekvenca nihanj znaša ca. 500 Hz in da je pri manjših amplitudah večja oziroma manjša pri večjih.

Vplivi na sile pomika

Pravkar smo ugotovili, da pri rezalnih silah nastopajo nihanja sil pri vsakem primeru rezanja, da pa le-te močno nihajo ter v ekstremnih primerih dosežejo 50 odstotkov, pa tudi preko 100 odstotkov srednjih vrednosti.

Diagrama a in b slike 68 ponazarjata potek sil pomika pri vrtanju s stopničastim svedrom 22 ϕ . Obe krivulji kljub občutljivi registraciji kažeta relativno malo nihanja sil pomika, v primerjavi s silami momenta.

To potrjujejo tudi diagrami slike 69 a in b.

Obe zaporedni meritvi prikazujeta razmeroma majhna nihanja sil pomika, pri čemer ni bistvene razlike v porastu amplitude med prvo in tretjo stopnico svedra. Oba diagrama slike 68 pa ponovno ponazarjata značilen skokovit porast sil pomika, kot je to analizirano na diagramu b slike 50.

Podatki momentov pri vrtanju v jeklo

Orodje	Material	Pomik $s = 0,125 \text{ mm/obrat}$		Pomik $s = 0,2 \text{ mm/obrat}$		Pomik $s = 0,313 \text{ mm/obrat}$		Pomik $s = 0,5 \text{ mm/obrat}$	
		Md (E)	Md (kpm)	Md (E)	Md (kpm)	Md (E)	Md (kpm)	Md (E)	Md (kpm)
Sveder 40 ϕ $q'' = \frac{0,15 D}{3}$ $n = 50 \text{ obr/min}$ $v = 6,3 \text{ m/min}$	I	65	10,8	90	14,3	135	20,6	200	29,8
		65	10,8	100	15,7	135	20,6	215	31,9
		65	10,8	100	15,7	135	20,6	215	31,9
	II	65	10,8	90	14,3	115	17,8	170	25,6
		70	11,5	90	14,3	115	17,8	175	26,3
		67,5	11,2	90	14,3	115	17,8	180	27
	III	60	10,1	102,5	16,1	130	19,9	190	28,4
		60	10,1	95	15,0	135	20,6	195	29,1
		65	10,8	95	15,0	135	20,6	195	29,1
	I	30	5,9	50	8,7	75	12,2	125	19,2
		30	5,9	50	8,7	77,5	12,6	125	19,2
		32,5	6,3	50	8,7	77,5	12,6	125	19,2
Sveder 28 ϕ $q'' = \frac{0,15 D}{3}$ $n = 85 \text{ obr/min}$ $v = 7,5 \text{ m/min}$	II	25	5,2	42,5	7,7	67,5	11,2	102,5	16,1
		30	5,9	45	8,0	67,5	11,2	102,5	16,1
		30	5,9	45	8,0	67,5	11,2	115,5	18
	III	37,5	7,0	55	9,4	80	12,9	110	17,1
		37,5	7,0	55	9,4	80	12,9	110	17,1
		37,5	7,0	55	9,4	80	12,9	110	17,1
	I	10	3,1	20	4,5	40	7,3	45	8,0
		10	3,1	20	4,5	40	7,3	45	8,0
		10	3,1	20	4,5	37,5	6,95	45	8,0
	II	12,5	3,5	20	4,5	27,5	5,6	45	8,0
		12,5	3,5	20	4,5	27,5	5,6	45	8,0
		12,5	3,5	20	4,5	27,5	5,6	45	8,0
Sveder 16 ϕ $q'' = \frac{0,15 D}{3}$ $n = 112 \text{ obr/min}$ $v = 7,5 \text{ m/min}$	III	12,5	3,5	20	4,5	30	5,9	50	8,7
		12,5	3,5	20	4,5	30	5,9	50	8,7
		12,5	3,5	20	4,5	30	5,9	50	8,7
	I	40	6,3	50	8,7	75	12,2	125	19,2
		40	6,3	50	8,7	77,5	12,6	125	19,2
		42,5	6,8	50	8,7	77,5	12,6	125	19,2

Sile pomika pri vrtanju

Orodje	Material	Pomik $s = 0,125 \text{ mm/obrat}$		Pomik $s = 0,2 \text{ mm/obrat}$		Pomik $s = 0,313 \text{ mm/obrat}$		Pomik $s = 0,5 \text{ mm/obrat}$	
		Pv (E)	Pv (kp)	Pv (E)	Pv (kp)	Pv (E)	Pv (kp)	Pv (E)	Pv (kp)
Sveder 40 ϕ $q'' = \frac{0,15 D}{3}$ $n = 50 \text{ obr/min}$ $v = 6,3 \text{ m/min}$	I	73	750	88	970	109	1350	134	1890
		77	800	88	970	108	1330	134	1890
		71	720	88	970	108	1330	134	1890
	II	65	640	80	840	98	1140	119	1560
		65	640	80	840	98	1140	119	1560
		65	640	78	820	98	1140	119	1560
	III	70	700	85	920	110	1380	135	1910
		70	700	88	970	110	1380	136	1930
		70	700	85	920	110	1360	136	1930
	I	40	380	63	610	88	970	125	1680
		40	380	63	610	90	1000	126	1700
		42	300	63	610	93	1050	126	1700
Sveder 28 ϕ $q'' = \frac{0,15 D}{3}$ $n = 85 \text{ obr/min}$ $v = 7,5 \text{ m/min}$	II	48	450	68	680	85	920	110	1370
		48	450	68	680	85	920	108	1330
		48	450	68	680	85	920	108	1330
	III	83	390	92	1040	111	1400	135	1910
		82	870	93	1050	112	1410	135	1910
		80	840	93	1050	112	1410	135	1910
Sveder 16 ϕ $q'' = \frac{0,15 D}{3}$ $n = 112 \text{ obr/min}$ $v = 7,5 \text{ m/min}$	I	44	420	59	570	88	970	95	1090
		43	410	59	570	87	950	98	1140
		44	420	58	550	88	970	99	1160
	II	40	380	52	490	69	690	86	940
		39	370	52	490	70	700	87	950
		38	360	51	480	69	690	87	950
	III	41	390	57	540	76	780	98	1140
		40	380	58	550	77	800	99	1160
		40	380	57	540	76	780	101	1190
	I	40	380	52	490	69	690	86	940
		39	370	52	490	70	700	87	950
		38	360	51	480	69	690	87	950

Primerjalni podatki posameznih avtorjev

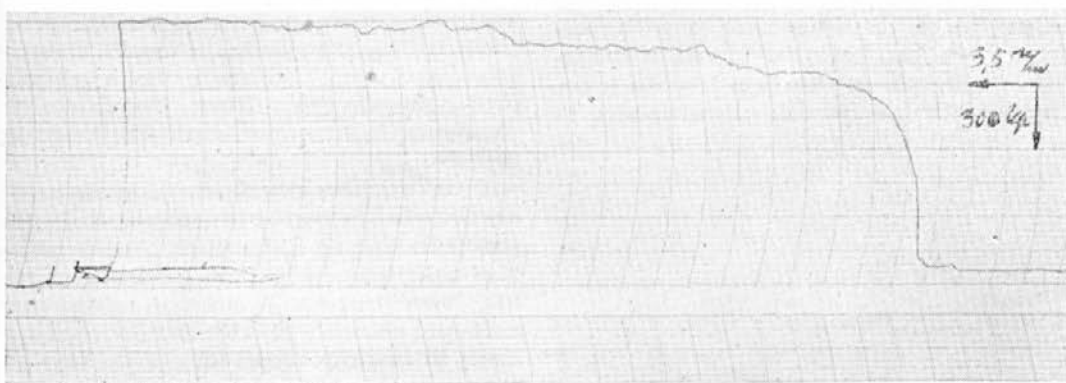
Dimenzija svedra	Pomik S (mm/min)	Rezultati meritev ¹		Kronenberg ²		Klingenberg ³		Raboma Maschinenfabrik Berlin ⁴	
		Md (kpm)	Pv (kp)	Md (kpm)	Pv (kp)	Md (kpm)	Pv (kp)	Md (kpm)	Pv (kp)
40 ϕ	0,125	10,8	750	10,0	650	8,0	600	10,0	470
	0,2	15,2	970	17,0	1000	12,0	900	14,5	750
	0,313	20,6	1350	20,0	1500	19,0	1100	21,0	900
	0,5	31,2	1890	30,0	2600	29,0	1500	35,0	1400
28 ϕ	0,125	6,0	395	5,0	400	4,0	400	6,0	400
	0,2	8,7	610	7,8	700	6,0	620	9,0	600
	0,313	12,5	1010	11,5	1100	10,0	850	14,0	750
	0,5	19,2	1700	16,0	1750	18,0	1200	20,0	1150
16 ϕ	0,125	3,1	420	2,0	220	1,8	250	2,0	220
	0,2	4,5	565	2,5	370	2,2	350	2,6	320
	0,313	7,3	970	3,8	600	3,5	450	4,0	500
	0,5	8,0	1130	5,0	800	4,3	500	6,3	900

¹ rezultati meritev, ki so predmet tega dela — material in pogoji znani,

² Kronenberg: Grundzüge der Zerspanungslehre 1963 — CKS 250, ostali pogoji neznani,

³ Klingenberg: Technisches Hilfsbuch 1960 — jeklo 40—70 kp/mm, ostali pogoji neznani,

⁴ Raboma Maschinenfabrik: Das Radialbohren — jeklo St. 70.11, ostali pogoji neznani.

Slika 68b — sile pomika pri vrtnanju po sliki a

Zaključek

V tem delu je obdelan sistem merjenja rezalnih sil pri vrtnanju in izdelana ustrezna merilna naprava.

Merjenje je možno izvajati čisto mehan-sko s komparatorji ter prek upornostnih merilnih trakov (Dehnungsmesstreifen, Straingage) z možnostjo direktnega odčita-

trija svedra, teorija rezanja ter pojmi in zahteve pri preizkusih obdelave.

V podkrepitev pravilnosti dobljenih podatkov je izvršena vrsta primerjav s podatki iz literature.

Meritve so bile izdelane v etapah. Najprej je bila izdelana merilna naprava ter uravnotežen in izdelan diagram za odčitavanje sil.

Kot drugo je bila izvršena serija vrtnanj in meritev in s tem ugotovljeni pogoji dela in vpliva, ki jih je bilo treba obvladati pred pristopom k dokončnim meritvam.

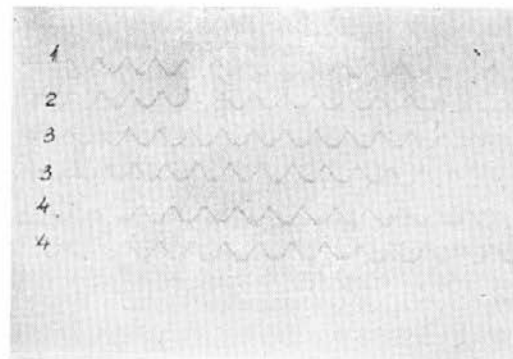
V tretji etapi so bila izvršena poizkusna vrtnanja, zabeleženi rezultati in izdelani diagrami sil.

Zaključna četrta etapa vrednoti dobljene podatke ter analizira posamezna dogajanja.

Možnost merjenja rezalnih sil pri vrtnanju in s tem obvladanje celotne problematike pri tej delovni operaciji je pomembna za: — znanstveno raziskovalno proučevanje obdelave z odvzemanjem, vrtnanjem, saj prek merjenja rezalnih sil lahko ugotavljamo vse pozitivne in negativne vplive in tako izberemo optimalne pogoje dela;

— za industrijo, ki proizvaja vrtalne stroje, saj je pravilno dimenzioniranje strojev možno le po realnem ugotavljanju sil, ki pri vrtnanju nastopajo;

— končno za vsako večje podjetje strojne industrije, kjer je vrtnanje močnejše zastopano. Podatki iz literature so presplošni in doseženi ob optimalno izbranih delovnih pogojih in pri laboratorijskih preizkusih,

Slika 69b — nihanja sil pomika pri vrtnanju po sliki 68

kjer so le-ti kar najbolj enakomerni. Vsi ti pogoji pa niso nikjer podrobno obdelani in objavljeni. Iz rezultatov tega dela pa vemo, da samo spremenjeni način brušenja svedra oziroma konice lahko v odnosu 1:3 spremeni sile pomika, s tem obremenitev stroja in končno rentabilno delo.

Vsaki pomembnejši operaciji vrtnanja, ki se ponavlja skozi leta, bi bilo možno izbrati ob danem vložku optimalne pogoje dela le, če bi jih določili na osnovi merjenja rezalnih sil ob istočasnem ugotavljanju časovnih zdržljivosti orodja.

ŠOLSKA GLASILA

S tretjima številčkama sta ob koncu šolskega leta zaključili letnik glasili I. raven-ske in prevaljske osnovne šole, »Samorastniki« in »Vigred«, obe na znani solidni ravni. Res škoda, da lepega in koristnega zgle-da ne posnemajo tudi druge osnovne šole.

Maturanti raven-ske gimnazije so kot vsako leto izdali svoj almanah »Vresje« z omembe vrednim posvetilom, da je z letošnjimi vred raven-ska gimnazija dala doslej že 900 maturantov.

32 strani obsegajoči zvežič prinaša zvečine pesmi in črtice. Nina Bukovec in Lizika Večko objavljata humoristični mozaik »Danes po šesti uri«, Anton Sešel pesem »Iskre misli«, Drago Pečko črtico »Ujeta tema«, Ana Marija pesem »Misli«, Mira Verd-nik črtico »Šelestenje nemega življenja«, Minka črtico »Novoletni poljub«, Marina Miklave pesem brez naslova, Andrej Grošelj, »Popotne drobce«, Marjan Lačen črtico »Planine«, na koncu pa so seznam osmošolcev ter obvezne reklame podjetij in ustanov, ki so omogočila izid almanaha.

Za vse prispevke sta značilna kultiviran jezik in mladostna iskrenost, vendar bo najbrž tudi z letošnjimi avtorji podobno kot z onimi prejšnjih let — le malo jih bo ostalo zvestih peresu oziroma umetniškemu ustvarjanju, čeprav vsaj dva kažeta lepe sposobnosti. To sta Drago Pečko, ki je njegovo črtico »Ujeta tema« ponatisnil Večer, in Andrej Grošelj, ki je medtem priredil v študijski knjižnici tudi samostojno razstavo lesenih plastik (v almanahu je natisnjen njegov lesorez Dirka) in kaže torej talent kar za dve zvrsti umetnosti. Želimo, da bi uspela.

k. n.

Umetniški užitek

— Kdo od nastopajočih ti je bil na zadnjem koncertu najbolj všeč?

— Dekle, ki je obračalo pianistu note.

Slika 69a — nihanja sil pomika pri vrtnanju po sliki 68

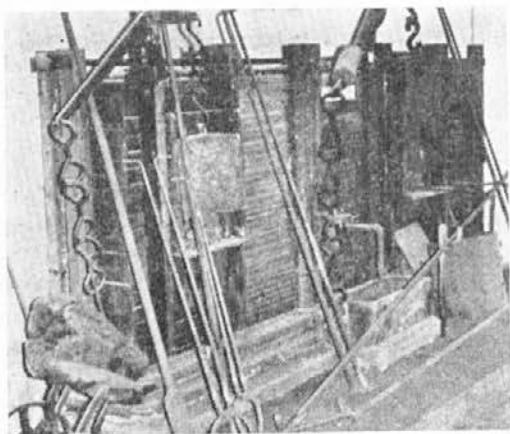
vanja in registriranja prek registratorja na zapisni trak oziroma s katodnim oscilografom in remanentnim zaslonom MEMOTRON, ki verno prenaša frekvenčni spekter do 10 kHz.

Z merilno napravo je dalje izvršena vrsta meritev pri vrtnanju, rezultati pa so prikazani v tabelah in diagramih. Zaradi lažjega razumevanja je na kratko obdelana geome-

Boris Florjančič

PRISPEVEK K ZGODOVINI ŽELEZARNE RAVNE

Zgodovina železarne Ravne je v osnovi zgodovina železarskih obratov v Mežiški dolini, ki so bili last grofov Thurnov. Ustanovno letnico teh obratov štejemo tudi za ustanovno letnico sedanje železarne Ravne.

Zadnja pudlovka v Evropi je bila na Ravnah, zdaj v Delavskem muzeju

Melchior Putz je prenesel koncesijo za gradnjo dveh talilnih peči v Črni leta 1620. To je tudi ustanovna letnica železarskih obratov v Mežiški dolini. Kmalu nato (29. aprila 1624) je rudnik železne rude in talilne peči kupil grof Hans Ludwig von Thurn. Družina grofov Thurnov je imela v Mežiški dolini več obratov: obrat v Črni v 17. stoletju, obrat v Guštanju, tj. na sedanjih Ravnah, in obrat v Mežici v 18. stoletju.

Leta 1878 je znašala proizvodnja železarskih izdelkov v Črni 2385 metrskih stotov. Imeli so zaposlenih 24 ljudi. Oba največja obrata grofov Thurnov, Mežica in Guštanj, pa sta v istem letu proizvedla 12.223 metrskih stotov železarskih proizvodov v vrednosti 183.000 forintov. Zaposlenih je bilo skupno 88 ljudi. Največji obrat je bil v Guštanju, tj. na Ravnah, kjer so v omenjenem času proizvajali jeklo v talilnih loncih in v pudlovki.

Ko na kratko opisujemo zgodovino naše železarne, moramo omeniti prevaljsko železarno, ki pa je bila izven sklopa Thurnovih obratov. Bila je ne samo največja železarna v Mežiški dolini, temveč tudi med največjimi v tedanji Avstriji. Zaradi pomanjkanja železne rude in koks, ki ga je morala kupovati, pa je postal njen gospodarski položaj nevzdržen ter so njeni plavži, pudlovke in valjarne ugasnile svoje peči in ustavile stroje v letu 1898. Tudi Thurnovi obrati niso vsi ostali pri življenju. Skozi krizo v 19. stoletju se je prerinila samo jeklarna na Ravnah.

Pa se vrnimo k zgodovini naše železarne, ki je edina prebrodila vse krize 18., 19. in 20. stoletja ter se obdržala vse do današnjih dni.

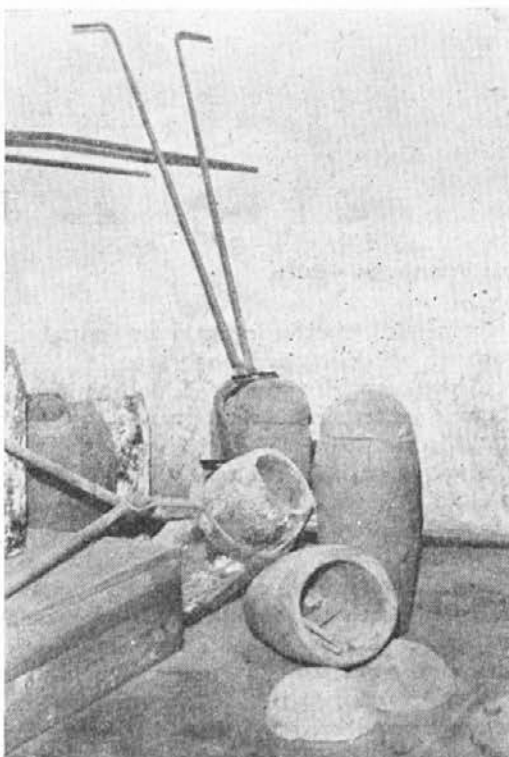
Prvo Siemens-Martinovo peč z vložkom 5t so postavili leta 1881, drugo, z vložkom 7 t, pa nekaj let kasneje. Razen tega je železarna imela 4 peči s talilnimi lonci. Te vsaki peči je bilo po 21 talilnih loncev. Te peči so opustili leta 1928. V jeklarni je bilo 5 pudlovk. Zadnja med njimi je prenehala

obratovati leta 1943. Sedaj je razstavljena v Delavskem muzeju na Ravnah.

Med vojnim obdobjem (1941—1945) je propadlo mnogo arhivskega gradiva, zato sem moral podatke iskati pri še živelih pudlarjih in valjalcih — torej pri ustnem izročilu.

Livarno sive litine so postavili že v 19. stoletju, vendar točnega datuma v dokumentih nismo mogli zaslediti. V letu 1926 so livarno za sivo litino predelali za temprno litino. Izdelovali so puše in matice za vozne osi. Imeli so kupolko s premerom 400 mm in drugo s premerom 600 mm ter s predpečico. Za tempranje so imeli globinsko plinsko peč. Tempranje je trajalo 7 dni.

V letih 1933/34 so postavili Bessemerjev livarski konvertor z zmogljivostjo 900 kg tekočega železa. V kupolki so talili surovo železo, ki so ga potem izpicali v konvertorju. Dobljeno jeklo so ulivali v forme. To leto je tudi rojstno leto livarne jekla, ker so dotlej na Ravnah ulivali le sivo in

Talilniški lonci v muzeju

temprno litino. Prvi livarski mojster v livarni jekla je bil Adolf Hanuš senior, ki je dal v obrat tudi konvertor. Siva livarna je prenehala obratovati v letu 1951. Tako je ostala na Ravnah le livarna jekla.

Na žalost imamo zelo malo avtentičnih podatkov o proizvodnji jekla in litine v prejšnjih stoletjih. Iz diagrama 1 vidimo rast proizvodnje jeklenih ulitkov. Sodimo, da začetna proizvodnja leta 1620 ni mogla biti večja od nekaj deset t tona železarskih izdelkov letno. Zatem se je stopnjevala na nekaj sto tona letno in podatek iz leta 1878 kaže proizvodnjo 983 tona jekla v tem letu, leta 1966 pa bo znašala že 100.000 tona letno. Podobno je rasla tudi proizvodnja je-

klenih ulitkov in dosegla 1965 leta 10.000 tona letno (diagram 2).

Našim bralcem bomo hvaležni, če nam bodo poslali dopolnilne podatke za posamezna časovna obdobja. Če bodo podatki dokumentirani, jih bomo vnesli v diagram in s tem dopolnili obstoječe vrzeli.

Toliko na kratko o davni zgodovini. Zadnja desetletja pa so bila odločilna za propad ali vzpon naše železarne.

Številna odlikovanja z raznih svetovnih razstav dokazujejo, da je ravensko jeklo slovelo po vsem svetu. Stari zaboji, v katerih so s skromnimi sredstvi tvorili naše jeklo, pričajo, kam vse so naše jeklo pošiljali: od Istanbula do Hongkonga in Sanghaja, pa od Trsta do Veracruza.

V obdobju med prvo in drugo svetovno vojno je jeklarna na Ravnah preživljala težke čase. Čeprav last grofov Thurnov, je bila malo pred letom 1941 podružnica koncerna Böhrlerja in je v vojnih letih 1941 do 1945 povsem prešla v njegov sklop. Po osvoboditvi je ostala Ravnam skromna jeklarna z eno samo martinovko (9 t), z livarskim konvertorjem, s pudlovkami in kupolkami ter s staro valjarno in malo livarno jekla. Edino, kar je ostalo čvrsto in sposobno za življenje, je bila tradicija in pridnost delovnih ljudi. Nova Jugoslavija je zagotovila nesluten porast našemu kraju in železarni.

V okviru povojnega razvoja vseh jugoslovanskih železarn si je začrtala svojo pot tudi železarna na Ravnah, da bi se uvrstila med naše največje jeklarne plemenitega jekla. Njen program je obsegal izdelovanje valjanih, kovanih, litih ter mehansko obdelanih in finalnih proizvodov. Zato smo po osvoboditvi začeli graditi nove obrate in novo jeklarno. Posamezni agregati so začeli obratovati v časovnih obdobjih:

1. maja 1952: 5-tonska elektro obločna peč,

17. novembra 1952: 10-tonska martinovka, ki je sedaj predelana na 25 t,

1. maja 1953: 2-tonska SICE visoko frekvenčna peč,

5. julija 1953: 1,5-tonska ASEA visoko frekvenčna peč z lonci $2 \times 1,5 \times 0,5$ t,

1. oktobra 1954: 10-tonska elektro obločna peč, ki je sedaj predelana na 15 ton,

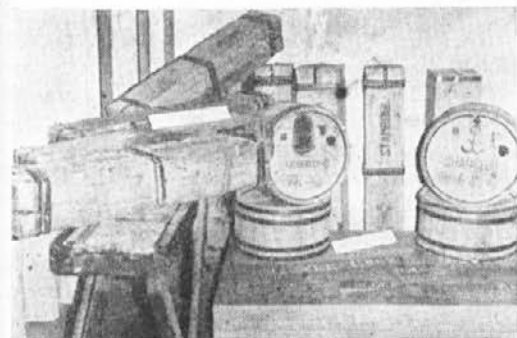
25. avgusta 1962: 25-tonska elektro obločna peč TAGLIAFERRI.

S temi agregati bomo že v letu 1966 presegli proizvodnjo 100.000 t plemenitega surovega jekla. V gradnji je jeklarna II, ki bo imela dve elektro obločni 40-tonski peči BIRLEC. Ko bosta obe peči v polnem pogonu, bo proizvodnja narasla na 180.000 t.

Mojster Hanuš uči livarja ročnega formanja

Z zadostno električno energijo in intenzifikacijo procesa v talilnici (s kisikom) bo možno doseči tudi nad 200.000 t proizvodnje plemenitega jekla letno. Modernizirali smo tudi kovačnico in postavili moderne hidravlične stiskalnice: eno s pritiskno močjo 1200 t in drugo s pritiskno močjo 1800 t. Obratuje tudi 10 kovaških kladiv s težo ovna od 350 do 5000 kg. Letna zmogljivost kovačnice znaša 18.000 t.

Zaboji, v katerih so nekoč pošiljali ravensko jeklo po svetu

Poleg stare valjarne, ki ima srednjo progo (ϕ 480 mm) in fino progo (ϕ 280 mm) ter letno zmogljivost 12.000 t, smo zgradili novo valjarno. Dne 29. novembra 1963 je začela obratovati nova srednja proga valjarne tipa morgardshammar (ϕ 550 mm), letos pa bo začela obratovati nova fina proga (ϕ 360 mm), ki jo je zgradila ista švedska tvrdka. V izgradnji je tudi blooming valjarna (ϕ 750 mm), ki bo vzporedno z izgotovljeno jeklaro II začela obratovati v prihodnjih letih. Predvidevamo, da bo v letu 1970 naša železarna zgrajena v celoti.

Tudi livarna je doživljala svoj razmah in smo jo etapno preurejali. Od ročnega formiranja v prvih desetih letih smo v drugem desetletju prehajali vse bolj na strojno formiranje. Dva mala in dva velika moderna stroja za formiranje tipa Kunkel & Wagner sta začela obratovati v letu 1960, peskomet domače proizvodnje »Vulkan« pa že v letu 1959. Ročno formiranje se bo v letu 1966 zmanjšalo na 10 odst. celotne količine, medtem ko bomo 90 odst. vseh ulitkov izdelali na strojih in s peskometom.

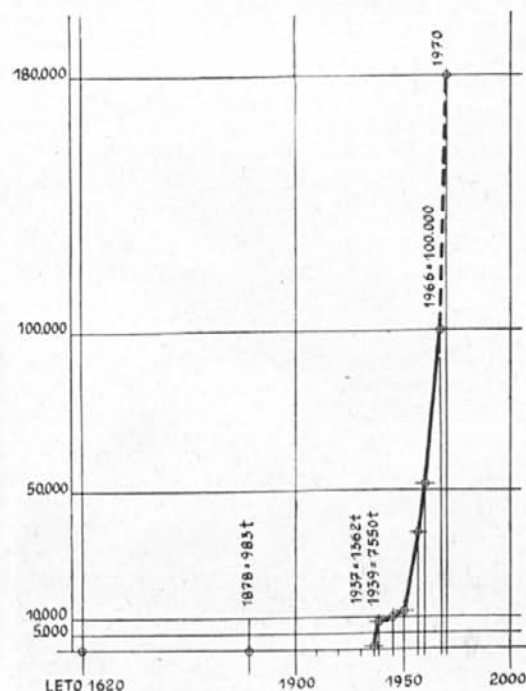

Diagram 1 — rast proizvodnje jekla

S takim razvojem naše livarne bomo sposobni izdelovati velike serije lahkih (1 do 6 kg) in srednje težkih (7 do 50 kg) jeklenih ulitkov na malih in velikih strojih. S peskometom izdelujemo težje serije ulitkov (50 do 2000 kg) za vso jugoslovansko industrijo. Ročno formiranje in izdelovanje individualnih ulitkov pa naša železarna opušta in prepušča drugim jugoslovanskim livarnam jekla. Trenutno je livarna v dodatni rekonstrukciji. Postavili bomo nov in večji peskomet s pripadajočimi napravami. V prvi etapi nameravamo povečati proizvodnjo na 15.000 t, tako da jo bomo mogli pozneje povečati na 20.000 t jeklene litine letno.

Vzporedno z modernizacijo in mehanizacijo je rasla tudi produktivnost v proizvodnji jeklene litine.

Porast produktivnosti v zadnjih 15 letih

Leto	Produktivnost v tonah na mesec in moža
1950	0,69
1951	0,66
1952	0,66
1953	0,80
1954	1,00
1955	1,05
1956	1,06
1957	1,11
1958	1,10
1959	1,22
1960	1,15
1961	1,33
1962	1,40
1963	1,70
1964	1,71
1965	1,72

Iz tabele vidimo, da je produktivnost v zadnjih 15 letih narasla 2,5-krat.

Razen ulitkov, formanih na strojih in peskometu, smo začeli razvijati tudi precizno litje po postopku Croning. Uživamo razne rezkarje iz kakovostnega brzoreznega jekla ELOMAX ter razne delce za pnevmatsko orodje iz konstrukcijskih jekel. V letošnjem letu bomo izdelali že nad 100 ton teh preciznih ulitkov.

Jeklene ulitke dobavljamo na željo naročnikov surove, kosmačene ali dokončno obdelane. Glede kakovosti lijemo vse vrste nelegirane jeklene litine z zajamčenimi fizikalnimi lastnostmi. Zahtevnejše dele v strojogradnji izdelujemo iz molibdensko in krommolibdensko poboljšane jeklene litine. Za potrebe poljedelstva, rudarstva in gradbeništva ulivamo 12 odst. MnCr avsenitno litino. Izdelujemo tudi razne ulitke iz nerjavčnega CrNi jekla. Za toplotno močno obremenjene dele lijemo ulitke z 12 odst. Ni in 25 odst. Cr. Širok asortiment kakovosti prikazujejo naši katalogi, ki so vsakemu interesentu na razpolago.

Vzporedno z gradnjo naše livarne jekla smo zanjo organizirali tudi pripravo dela, ki programira ves administrativno tehnični proces in tesno sodeluje pri prodaji naših ulitkov. Danes smo sposobni opravljati servisno tehnično službo in svetovati našim naročnikom vse potrebno pri osvajanju novih vrst in oblik, kakovosti, potrebnih modifikacij dimenzij ter obdelave ulitkov.

Zavedamo se, da smo po številu, kakovosti in količini jeklenih ulitkov na čelu ju-

goslovanskih livarn jekla. Tudi v bodoče želimo tu ostati, obenem pa sodelovati z vsemi drugimi industrijskimi podjetji. Društvo livarjev SRS v Ljubljani je organiziralo mnogo tečajev in seminarjev o livarstvu, kjer so tudi naši strokovnjaki sodelovali kot predavatelji. Tudi v bodoče je treba to dejavnost gojiti in pospeševati.

Mehanično delavnico smo razširili v moderno obdelovalnico, kjer mehanično obdelujemo valjane, kovane in lite proizvode.

Serijsko izdelujemo pnevmatične stroje in orodje. Izdelujemo nože za grafično, lesno in kovinsko industrijo vseh vrst in kakovosti, od nelegiranih do brzoreznih.

Po posebnih naročilih izdelujemo tudi gotove stroje, npr. viseče težke brusilne stroje, hidravlične stiskalnice itd.

Naša železarna je pričela izdelovati tudi razne vrste vzmeti, prvotno v stari mehanični delavnici. Lani pa smo vzmetarno preselili v novo tovarniško dvorano ter jo modernizirali, tako da smo sposobni izdelati

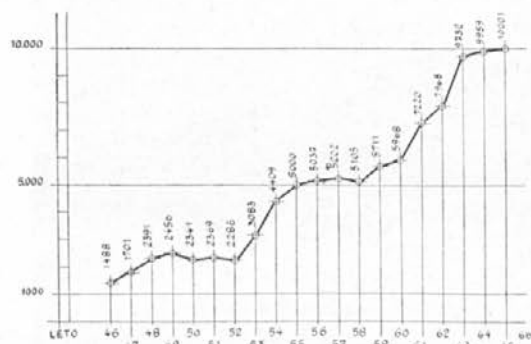

Diagram 2 — rast proizvodnje jeklene litine

ti 7500 ton vzmeti letno. V naslednjih letih se bo ta proizvodnja še povečala. Delamo listnate in spiralne vzmeti v srednji in težki izvedbi.

Zgradili smo novo dvorano za obrat vleke jekla, ki obratuje od lanskega leta. Izdelujemo vlečno žico ravnin (na bazi CrNi) in ravnal (na bazi CrAl) z visokim ohmskim uporom v vseh uporabnih dimenzijah. V tem obratu izdelujemo tudi luščeno in vlečeno paličasto ter brušeno jeklo. Že v tem letu bomo izdelali 1800 ton teh proizvodov, v naslednjih letih pa bomo to dejavnost še povečali.

Literatura

Dr. H. Wiessner: Geschichte des Kärntner Bergbaues, Klagenfurt 1953.

Werksgeschichte, dokument iz Študijske knjižnice na Ravnah z 8. marcem 1939.

Ivan Mohorič: Industrializacija Mežiške doline, 1954.

Statistični podatki, Biro za evidenco APS v železarni Ravne.

Razni dokumenti iz Delavskega muzeja na Ravnah.

RAJE KAR DVA

Nekdo je prosil Aleksandra Dumasa, naj prispeva 20 frankov za pogreb sodnega eksekutorja, ki je v bedi umrl. »Dvajset frankov,« je vzkliknil avtor Mušketirjev. »Tu jih imate štirideset — in pokopljite dva naenkrat!«

Razlika

Zdravnik: »Ne bojte se, ko sem bil jaz v vaših letih, sem imel isto bolezen.«

Bolnik: »Že, že — toda vi ste imeli drugega zdravnika!«

Franc Čegovnik

Korak naprej pri delovni varnosti

Ko govorimo o delovni varnosti, mislimo predvsem na človeka — delavca, proizvajalca, na njegovo zdravje, zadovoljstvo pri delu in na njegovo splošno delovno sposobnost. Zato poizkušamo ustvarjati take pogoje za delo, pri katerih bi lahko človek dosegel glede na svoje fiziološke in psihične sposobnosti čim večji delovni učinek in pri tem ohranil svoje popolno telesno in duševno zdravje. Delovni postopki in zna-

Izboljšanje stopnje varnosti in rezultat trenutne ugodne situacije v pogledu pogostosti delovnih nezgod v našem podjetju zato ni vezano samo na uspešno delo zadnjih mesecev in let, marveč ima svojo daljšo razvojno pot, ki pa se je zaradi stalnega kolektivnega prizadevanja pokazala predvsem v zadnjem času.

Primerjave v pogostosti in resnosti delovnih nezgod po mesecih ne moremo jemati za merila stopnje izboljšanja, ker lahko rezultati precej variirajo, zato delamo take analize le na podlagi polletnih rezultatov, ki nam pokažejo realnejšo sliko. Prav tako se pri oceni situacije o varnosti pri delu poslužujemo raznih meril in jih med seboj primerjamo. Najobičajneje so ta merila izražena v pogostosti delovnih nezgod na stalež zaposlenih in resnost poškodb, izraženih v primerjavi izgubljenih delovnih dni na stalež zaposlenih ali na posamezno delovno nezgodo. V novjšem času se za medsebojne primerjave rezultatov iz varstva pri delu v okviru metalurških podjetij Jugoslavije uporabljajo merila za pogostost in resnost nezgod po opravljenih učinkovitih delovnih urah in dnevih. Za interno analizo je bolj pregledna in razumljiva prva primerjava pogostosti in resnosti, ker jo že od leta 1951 stalno uporabljamo in po njej zasledujemo gibanje pogostosti in resnosti delovnih nezgod v našem podjetju.

Že ob zaključnem poročilu za leto 1965 smo ob pregledu pogostosti nezgod proti ostalim letom zadnjega desetletja opazili občutno izboljšanje. Skupni odstotek na stalež zaposlenih se je znižal od leta 1964, ko je znašal 10,8 odstotka, na 7,5 odstotka, kar je za 3,5 odstotka manj. Če upoštevamo,

da so bili letni rezultati pogostosti delovnih nezgod od leta 1956 do 1964 na višini 10 odstotkov z manjšimi variiranjmi navzgor ali navzdol in smo se spoprijeli s škodljivim nezgodnostnim elementom, ko je ta zajel vsakega tretjega sodelavca v letu 1951, potem še lažje primerjamo uspešnost borbe proti njemu v prvi polovici letošnjega leta, ko smo dosegli zares prav uspešen rezultat znižanja delovnih nezgod na 5,27 odstotka.

Po posameznih obratih je bilo opaziti precejšnjo enakomernost in ustaljenost nezgodnih primerov ter zato ni več bistvenih razlik med osnovnimi obrati in vzdrževalnimi ter drugimi obrati v pogledu pogostosti nezgod. Velik prispevek k takemu rezultatu sta dala obrata termične obdelave in prometa, kjer v tem letu še ni bilo nobene delovne nezgode. Najbolj pa so zbili nezgode težki in osnovni obrati, kjer so obenem nevarnosti pri delu za poškodbe največje in prav njim gre glavna zahvala za takšno uspešnost na področju varnosti dela celega podjetja. V primerjavi z letom 1965 sta v prvem polletju 1966 obrata topilnice in kovačnice znižala nezgode za 6 odstotkov, mehanska obdelovalnica pa kar za polovico. Tako je ob zaključku prvega polletja 1966 rezultat po posameznih obratih naslednji:

topilnica	10,11 %
livarna	8,01 %
kovačnica	8,58 %
valjarna	6,77 %
termična obdelava	0 %
mehanična delavnica	3,38 %
vzmetarna	10,00 %
jeklovlek	9,30 %
energetski obrat	7,47 %
elektro remont	2,00 %
strojni remont	4,23 %
gradbeni remont	5,97 %
promet	0 %
OTKR	2,92 %
predračunska	1,06 %

»Kiosk«

čaj dela zahtevajo od zaposlenih delavcev vedno določene pogoje, ki jih morajo izpolnjevati glede na stalni riziko nevarnosti pri delu ter glede na poškodbe ali bolezni v zvezi z delom. Kakšno je to razmerje med ustvarjenimi in dejanskimi pogoji dela ter pogostostjo delovnih nezgod, poklicnih bolezni in vsemi njihovimi posledicami, izraženimi v pogostih nezgodnih primerih, izostankih, stroških zdravljenja, invalidnosti itd., pa se izraža v obliki organiziranosti in urejenosti podjetja ter v višini njegove varnostne stopnje. Napraviti v tej smeri korak naprej pa ni majhna stvar, kar zahteva sistematično in vsestransko sodelovanje vseh strokovnjakov, odgovornih oseb, samoupravnih organov in družbenih organizacij ter prizadevanje posameznikov na slehernem delovnem mestu. Po drugi strani je organiziranje varnosti pri delu tudi dolžnost delovnih organizacij, kjer nastajajo nevarnosti za poškodbe in zdravje zaposlenih delavcev s posebnimi obveznostmi glede na poostrene normative in zakonska določila, ki pa so pri praktičnem urejanju škodljivosti in nepravilnosti ter nevarnosti s tehničnimi, zdravstvenimi in drugimi ukrepi večkrat pogojeni z materialnimi možnostmi in z daljšim časovnim obdobjem.

Romantična rafuda

STATISTIČNI PREGLED DELOVNIH NEZGOD PO OBRATIH
za I. polletje 1966

Obrati	I. poll. 65	jan.	febr.	marec	april	maj	junij	skupaj I. poll. 1966
Topilnica	20	5 + 1	3	1	3	—	—	12 + 1
Livarna	24 + 3	5	3 + 1	2	2	1	5	18 + 1
Kovačnica	17	2	1	2	—	1	4	10
Valjarna	17	2	2	1	2	2	1	10
Termična obdel.	2	—	—	—	—	—	—	—
Mehanična obdel.	13 + 2	3	2	1	2	—	2	10
Vzmetarna	—	2	1	—	1	—	—	4
Jeklovlek	—	— + 1	—	1	—	—	—	1 + 1
Energetski	—	1	—	1	—	2	—	4
Elektro remont	—	—	—	1	—	—	—	1
Strojni remont	9	1	1	—	1	—	1	4
Gradbeni remont	2 + 1	—	1	— + 1	—	—	—	1 + 1
Promet	—	—	—	—	—	—	—	—
OTKR	5 + 2	— + 1	—	1	—	— + 1	—	1 + 2
Predračunska	1	—	—	—	1	1	—	2
Skupaj	110 + 8	21 + 3	14 + 1	11 + 1	12	7 + 1	13	78 + 6

Opomba: + pomeni nezgode na poti od doma na delovno mesto in od delovnega mesta do doma!

ke najmanjše nezgode, čeprav se pri tem delavec ni telesno poškodoval. Razvrščanje nastalih delovnih nezgod v prvem polletju na posamezne dneve v tednu nam ne pokaže prave ali pričakovane zakonitosti, da se v ponedeljek in petek pripeti največ nezgod. Pri nas opažamo že več let, da se pripeti največ delovnih nezgod v torek, nato v četrtek in v ponedeljek. Točno pa je to, da smo imeli v prvem polletju največ nezgod v ponedeljek na poti na delo ali z dela domov. Po času dela se je pripetilo največ nezgod med tretjo in četrto uro, to je neposredno po malici. Med ponesrečenci je bilo največ starih 23 do 26 let, po kvalifikaciji pa nekvalificiranih in kvalificiranih. Polkvalificiranih in visoko kvalificiranih delavcev se je poškodovalo sorazmerno malo. Interesanten je tudi pokazatelj, da se je največ delavcev ponesrečilo v začetku zaposlenosti do enega leta dela. V prvih treh mesecih, ko se delavec še spominja varnostnih navodil iz uvajalnega seminarja, kjer je vključeno tudi posebno poglavje iz varnosti dela, je poškodb malo, pozneje pa zaradi preslabe varnostne kontrole osebna zavest verjetno popusti in nastopi kritično obdobje do enega leta zaposlitve, ko se poškoduje največ oseb. To pa nas resno opozarja in nalaga voditeljem in organizatorjem dela posebno skrb za novince pri oce-

njevanju in odločanju njihove samostojnosti za opravljanje varnega in strokovnega dela.

V zadnjem času je k splošnemu izboljšanju delovne varnosti v našem podjetju gotovo pripomogla široka akcija seznanjanja strokovnih in vodstvenih kadrov iz proizvodnih oddelkov in obratov z dolžnostmi in pravicami zaposlenih oseb v zvezi z varstvom pri delu. Doslednejše se izvajajo tudi zaščitni ukrepi pri delovnih postopkih, pri zavarovanju strojev in delovnih napravah ter se zavestneje uporabljajo osebna zaščitna sredstva. Bolj sistematično se izvajajo začetni periodični zdravstveni pregledi delavcev za nevarnejša delovna mesta, kjer je lahko ogroženo delavčevo življenje in zdravje.

Pri organiziranju in vodenju proizvodnih in tehnoloških procesov dela pa je dal za izboljšanje varnostne stopnje svoj prispevek tudi odgovorni vodstveni kader, ki se vse bolj zaveda, da je varnost pri delu sestavni del vsakega dela ter bistveni element ekonomskega poslovanja.

Ko bo prodrla ta misel do slehernega sodelavca in se bodo vsi zavedali, da pomeni zdravje in delazmožnost veliko osebno in družinsko srečo ter zagotavlja njihov življenjski razvoj, bo na področju varnosti pri delu možno pričakovati še boljše rezultate.

Inž. Mitja Šipek

Tehnično glasilo in program Koroškega fužinarja

Načeti moramo problem, ki je morda važnejši kot vsi strokovni članki, objavljeni v Koroškem fužinarju. Problem je namreč v tem, da čisto nič ne koristi še tako dober strokovni članek, pa če bi ga napisal sam Einstein, ako ga nihče ne prebere. Najbrž ni mnogo pomote, če rečemo, da od 100 bralcev Fužinarja kvečjemu 5 prečita strokovne članke, vsi ostali pa prvih 15 do 18 strani enostavno preskočijo in bi niti ne opazili niti bi se puntali, če bi jim tistih prvih 15 strani enostavno odstrigli. Da le tu in tam obrne človek tudi te strani, je urednik poskrbel s tem, da je vmes narezal lepe slike, interesantne oglase in še kar dobre šale. Če je torej tako, da priobčujemo

strokovne članke v Fužinarju samo zato, da opravičimo njegovo eksistenco, pri tem pa nikomur nič ne koristimo, potem je bolje, da jih ne priobčujemo. Fužinar pa ima namen ne samo zabavati in buditi čustva, ki so nam Korošcem tako tesno privezana na domači kraj, temveč ima namen, da poučuje, da prosvetljuje. Nobene škode ni, če tudi katerikoli delavec podrobneje spozna neko še tako komplicirano napravo ali tehnološki postopek, čeprav ni to njegovo ozko področje. Predvsem pa bi moral poznati svoje delovno področje in njegovo tehnično vsebino čimbolj podrobno, razen tega pa se mora spoznati z vsemi ukrepi in uspehi pa tudi neuspehi samoupravljanja, če se že

Jutro

PREGLED POGOSTOSTI DELOVNIH NEZGOD V ŽELEZARNI RAVNE

Leto	Povpr. štev. zaposlenih	Štev. nezgod	%
1951	1910	692	36,2
1952	1742	639	36,6
1953	1780	534	30,0
1954	1939	470	24,2
1955	2133	410	19,2
1956	2240	224	10,0
1957	2226	199	8,9
1958	2221	216	9,7
1959	2237	190	8,5
1960	2475	215	8,7
1961	2576	258	10,1
1962	2599	263	10,0
1963	2753	295	10,7
1964	3069	333	10,8
1965	3189	240	7,5
I. poll. 1966	3187	84	5,27

V svetlo prikazanih podatkih pa se skriva tudi temna senca težke delovne nezgode iz energetskega obrata, kjer se je prvega maja pri generatorski postaji smrtno ponesrečil naš sodelavec Jože Čuješ.

Zaradi nezgod je bilo v prvem polletju 1966 2077 izpadlih delovnih dni, kar znaša na posamezno nezgodo 24,7 izgubljenih dni. To pomeni, da so naše delovne nezgode sorazmerno težke ter zahtevajo daljši čas zdravljenja. Nekateri poškodovanci so odsotni z dela tudi po eno ali dve leti, zato je statistično prikazana resnost vseh delovnih nezgod precej visoka. Podatek izgubljenih delovnih dni zaradi nezgod na zaposlenega člana kolektiva pa je dosti ugodnejši, saj znaša le 1,30, vendar ga po navadi uporabljamo le za letne primerjave.

Če dosledno raziskujemo vzroke in vrste nezgod po raznih drugih kriterijih, marsikdaj lahko pravočasno ukrepamo in preprečimo nastanek enakih in podobnih nezgod. Vendar je potrebno zasledovanje vsa-

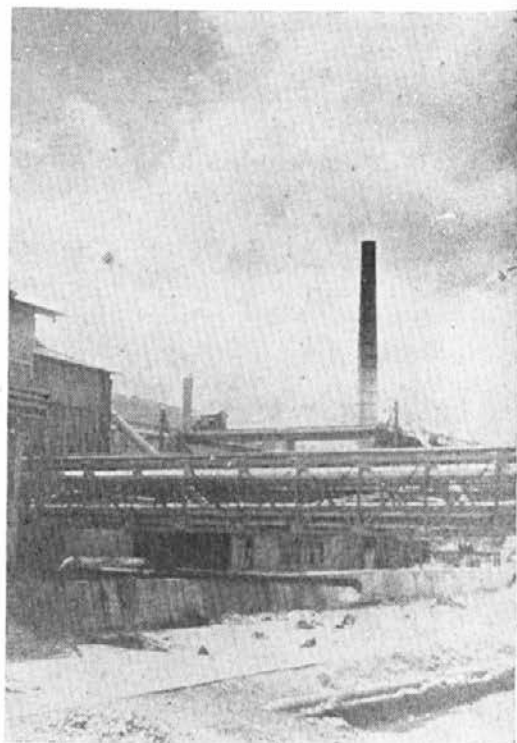
gremo samoupravljanje; v nasprotnem primeru tudi to ne bi imelo smisla. Mnogi izmed njih to tudi žele, pa do tega nikakor ne pridejo, ker je za njihovo izobrazbo jezik tehnika, politika in gospodarstvenika pretežak. Vsekakor je torej vrsta na strokovnjakih, da vse to povedo v takem jeziku, da jih bo vsakdo razumel, pa čeprav v prispodobi in na škodo strokovnosti. Pri tem pa, če se le da, tudi zanimivo. Tako bo več koristil splošnemu izobraževanju kolektiva kot pa s samim suhoparnim, strokovno neoporečnim znanstvenim člankom. Nekateri mislijo, da je tako pisanje nevredno strokovnjaka in da ga postavlja med manjvredne, resnica pa je druga. Poljudno in enostavno obrazložiti neki tehnični ali znanstveni problem more le tisti, ki ta problem zares obvlada, ga sam dobro razume, skratka: je v njem doma. Tak strokovnjak tedaj ne more biti manj vreden, ravno nasprotno. Res je, da ni mogoče vsakega problema poljudno opisati. V takem primeru ne preostane drugega, kot da ga iz tiska umaknemo in ga napišemo visoko strokovno v prav tako visoko strokovno revijo. Ali pa, da njegovo vsebino in tematiko upodobimo, pa je vseeno, ali je potem pri-povedka, basen ali pa satira. Vsakdo tudi ni za tako pisanje, potruditi pa se mora, da vsaj v zaključku članka naniza najvažnejše točke iz vsebine, tako da jih lahko morebiti s tujo pomočjo le spravi tudi v manj učene glave.

Zato je DRMIT sprožil zamisel, da bi dobili tehnično prilogo in na enem izmed sestankov z uredniškim odborom Koroškega fužinarja smo se v glavnih črtah tudi dogovorili, kako naj bi izgledala taka tehnična priloga Fužinarja. Vsekakor ne gre, da bi jo kar tako obesili Fužinarju kot kravi zvonec, da bi z njim oznanjali svojo prisotnost, pa še strokovno. Tehnična priloga — to ime je samo začasno — naj bo naše najbolj eminentno strokovno »Glasilo«. V njem želimo zbrati strokovne in znanstvene prispevke z vseh področij dela naše železarne, napisane na kar najvišjem stro-

kovnem nivoju, tako da jih bomo lahko objavili, če bo treba, v vsaki strokovni inozemski reviji. To »Glasilo« naj bi bilo zrcalo našega strokovnega dela, predvsem pa poročilo o delu raziskovalnega oddelka, ki itak zajema velik del razvojne dejavnosti v železarni. Da bo »Glasilo« na primerni strokovni višini, mora skrbeti redakcijski odbor, ki ga je že predložil DRMIT, ki pa se bo po potrebi in predlogih dokončno in uradno formiral ali dopolnil, skratka da bo tak, ki bo sposoben držati kvaliteten nivo »Glasila«. Tako bomo prišli do strokovnega časopisa, v katerem bodo naši strokovnjaki našli dovolj prostora in možnosti, da pokažejo, kaj znajo, seveda pa mora »Glasilo« obdržati vse pravice in dolžnosti drugih strokovnih revij, če začnemo pri honorarjih pa pri zaščiti avtorskih pravic in končno bo tiskano v omejeni nakladi. Če ga bo želel prebrati, ga bo lahko prebral tudi nestrokovnjak. Ne bomo mu ga pa vsiljevali in ne bo tiskano na prvih 15 straneh Koroškega fužinarja.

Zakaj pa potem sploh govorimo o prilogi Koroškega fužinarja, če ne bo niti v Fužinarju tiskana priloga? Samo ime je še ne veže na list. Tudi ni nikjer zapisano, da bo izšla vedno takrat in tolikokrat kot Koroški fužinar, saj vemo, da se bo največ materiala nabiralo ob koncu leta in bo pripravljen za tisk šele v marcu ali aprilu. Na Koroški fužinar je vezana z velikim poslanstvom, tako da bo Koroški fužinar prinašal izvlečke iz strokovnih člankov priloge, če le mogoče tako napisane, da jih bodo ljudje razumeli in se tako več naučili kot do sedaj, ko so preskočili kar cele članke. Vsak avtor v strokovnem »Glasilu« bo namreč dolžan napisati izvleček iz svojega članka in ga dati na razpolago v Koroškem fužinarju.

Glavni direktor je z odredbo že določil 3-članski odbor, v katerem so: tehnični direktor inž. Mahorčič, glavni metalurg inž. Šipek in vodja sklopa jeklarne inž. Dobovišek, ki naj pripravi vse potrebno skupaj z DRMIT in uredniškim odborom Koroške-

Ob Meži so zmeraj najzanimivejši motivi

ga fužinarja, da bo prva številka strokovne priloge izšla istočasno z jesensko izdajo Koroškega fužinarja. Čas je kratak in treba bo takoj na delo. Z glavnim urednikom Koroškega fužinarja smo o tem že podrobneje razpravljali in lahko upamo, da zaželenega roka ne bomo prekoračili.

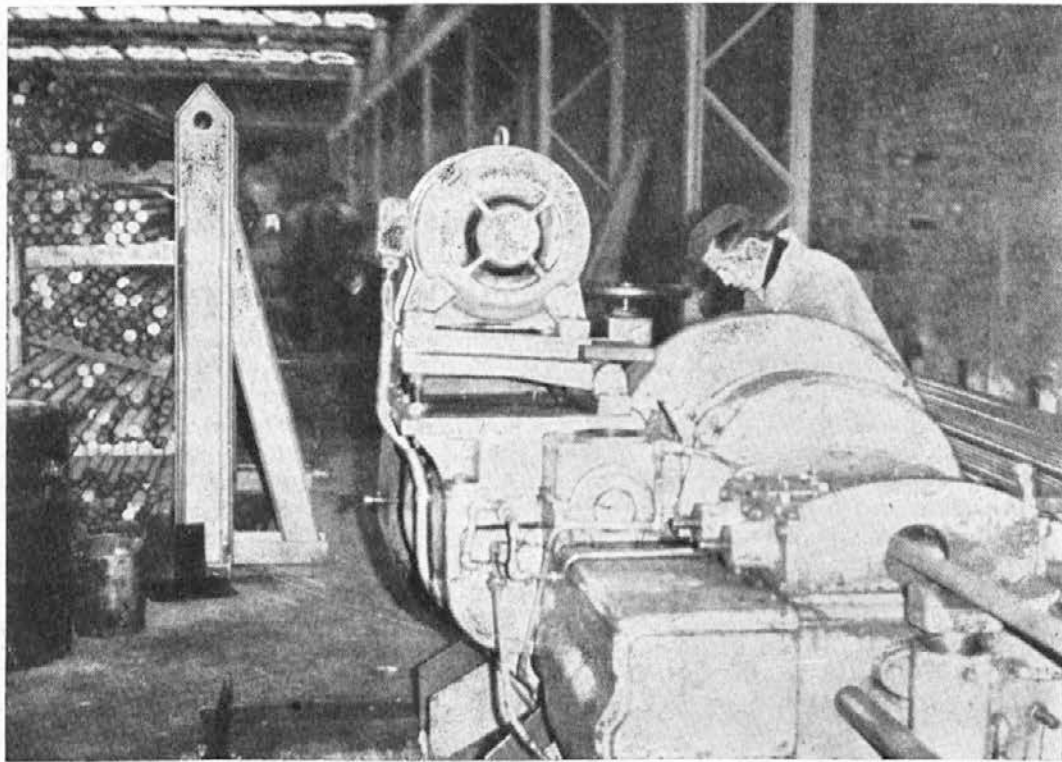
Takoj pa se pojavi nov problem, kako napolniti vsaj 10 strani, če ne več, v Koroškem fužinarju, ki bodo sedaj ostale prazne, namesto kompletnih strokovnih člankov, saj izvlečki iz člankov ne bodo zasedli niti tretjine celotnega obsega.

Poudarek naj bi vedno še ostal na tem, da bodi Koroški fužinar domač list, katerega radi bero vsi povprek. Zato mora ohraniti domačnost, pri tem pa ne sme izgubiti kvalitete ravni. S samimi sentimentalnimi pripovedmi iz bližnje in daljne okolice in življenjepisi ga ne bomo obdržali na kvalitetni ravni, tudi izraziti literarni prispevki ne bodo mogli najti domovanja izključno v Koroškem fužinarju. Petošolska ljubezen bi v Fužinarju izgubila svoj čar, mladi literati pa odhajajo drugam in tudi druge objavljajo, tako je menil glavni urednik Marjan Kolar v razgovoru pred kratkim. Nimamo namena v Fužinarju odpirati širokih polemik, želimo pa, da je vse, kar je zanimivega bilo, je in še bo za kraj in okolico, zapisano, naslikano, pa tudi resno in strokovno komentirano. To bi torej bil del nadomestnega programa, zato je potrebno najti strokovno sposobne in voljne ljudi, ki bodo pisali o vsem, kar se godi pri nas.

Nekaj jih bo treba obiskati, ponovno bo treba sklicati razširjen sestanek, nekateri pa se bodo, upajmo, sami javili. Vemo le, da ljudje hranijo dragocene zaklade gradiva iz naših krajev, ki pa ni nikjer zapisano in se z vsakim dnem izgublja; zakopljemo ga v zemljo z njihovimi avtorji vred.

Mali oglas

Iščem dobro situiranega in izobraženega inštruktorja za šofiranje. Poznejša ženitev ob zamenjanih vlogah ni izključena.

Star motiv iz jeklovleka

NAŠA GIMNAZIJA

DAJE POROČILO ZA ŠOLSKO LETO 1965-66

SVET SOLE

Na osnovi določil v Uradnem listu SFRJ, št. 15-191/4, in Uradnem listu SRS, št. 7-40/64, ter na osnovi statuta gimnazije upravljajo šolo: svet šole kot delavski svet, upravni odbor in ravnatelj. V svet šole so bili izvoljeni naslednji člani delovne skupnosti: Vevar Danijel, predsednik, Cerar Jerica, Kotnik Janko, Krivograd Alojz, Loderant Stanko, Mrdavič Janez, Pečovnik Marija, Sušnik Anton, Suler Marija, Vocovnik Terezija. Kot predstavniki javnosti pa so bili v svet šole imenovani: Hromc Stanko (obč. skupščina Ravne), Šeško Borut (obč. skupščina Radlje), Ločičnik Friderik (občinska skupščina Dravograd), Slemnik Lojze (obč. skupščina Slov. Gradec), Hercog Ivan (rudnik Mežica), Hanuš Adolf (železarna Ravne), Orlič Marija (SZDL-KO Ravne), Fajmut Anica (šolska skupnost gimnazije), Jug Slavica (aktiv ZMS gimnazije). Svet šole je izvolil naslednji

UPRAVNI ODBOR

Banko Metka, predsednik, Garb Marija, Kodrin Mihael, Kožar Erna, Krivograd Alojz, Pečovnik Marija, Sušnik Anton in ravnatelj, ki je član UO po svojem položaju.

SOLSKI DELAVCI

(Naziv, rojstno leto, začetno leto službovanja, od kdaj je na gimnaziji na Ravnah, stroka, kaj in kje je učil, zadožitve; IC = izobraževalni center, PZ = praktična znanja.)

1. Redni učitelji:

Colcer Anton, ravnatelj (profesor, 1931, 1956, 1956, Bio)
 Banko-Burg Metka (profesorica, 1941, 1963, 1963, An, Fr): an: 1a, 1b, 2b, 3a, 3b, 4b, 4c = 23 ur; urednica jutranjih oddaj
 Cerar Jerica (prof. pripr., 1940, 1964, 1964, Fr, It): fr: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 3a, 3b, 4a, 4b = 23 ur; mentorica ZMS, varuhinja podporne knjižnice in učil za francoski jezik
 Filipančič-Glinšek Jožica (predmetna učiteljica, 1933, 1958, 1963, Te): te-d: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 3a/f, 3ab, 3c, 4a, 4c = 28 ur; varuhinja učil za dekliško telovadbo, mentorica športnega aktiva za dekleta
 Garb Franc (profesor, 1931, 1958, 1960, Fi): fi: 2a, 3a, 3b, 4a, 4b, 4c, 4d; PZ 3abc, 4abc = 29 ur; varuh fizikalne učilnice in zbirke za fiziko, mentor radioamaterskega krožka
 Hiasat-Oprešnik Marija (profesor pripravnik, 1941, 1964, 1964, An, Sl): an: 2a, 3c, 4a, 4d; PZ 3abc, 4abc = 16 ur; dopolnjuje na IC 10 ur = 26 ur; varuhinja jezikovne predavalnice in učil za angleški jezik
 Ivartnik Anton (rezervni oficir, abs. VPS, 1935, 1959, 1964): predv. vzg. — f: 3a, 3b, 3c, 4ab, 4cd; d: 3ab, 3c, 4a, 4b, 4cd; te: 1b = 23 ur; vodja pevskega zbora, varuh kabine za predvojaško vzgojo
 Kodrin Mihael (profesor, 1924, 1957, 1962, Bio): bio: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 3a (1. poll.), 3b (2. poll.), 3c (2. poll.); geol: 3c (1. poll.), PZ: 3abc, 4abc = 28 ur; varuh učil za živalstvo, mentor prirodozlovnega krožka in RK
 Komprej Vinko (predmetni učitelj, pripr., 1939, 1964, 1964, Tehn. vzg. Fj): teh. vzg.: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c = 18 ur; organizator proizvodnega dela, varuh ozvočevalnih naprav, delavnic za teh. vzgojo, fotolaboratorija in mentor foto krožka
 Kotnik Janko (prof. pripr., 1939, 1963, 1963, Te): te-f: 1a, 1c, 2a, 2b, 2c, 3b, 3c, 4a, 4b, 4d, 4ac, 4c = 29 ur; varuh učil za moško telovadbo, mentor športnega aktiva fantov
 Kožar-Mešl Erna (prof. pripr., 1942, 1965, 1965, Ne, An): ne: 1a, 2a, 3ac, 4b, 4c; an: 1c, 2c = 24 ur; mentorica šolske skupnosti
 Krivograd Alojz (profesor, 1934, 1962, 1962, Zg): zg: 1b, 2b, 2c, 3b, 3c, 4b, 4c; PZ: 3abc, 4abc = 25 ur; varuh učil za zgodovino, mentor krožka za lokalno zgodovino

Krivograd-Hrovatin Irena (prof. pripr., 1937, 1961, 1962, Umet. zg., Zg): zg: 1a, 2a, 3a, 4a, 4c; um. vzg.: 1a, 1b, 1c = 24 ur; varuhinja učil za umet. vzgojo, mentorica umetnostno zgodovinskega krožka

Loderant Stanko (profesor, 1927, 1951, 1951, Ke): ke: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 3a, 3b, 3c; PZ: 4abc; geol: 3b (1. poll.), 3a (2. poll.) = 26 ur; varuh kemijskega laboratorija, mentor kemijskega krožka

Medved Drago (profesor, 1931, 1958, 1962, Ze): ze: 1a, 1b, 1c, 2a, 2b, 2c, 3a, 3b, 3c, 4a, 4b, 4c, 4d = 26 ur, varuh učil za zemljepis, mentor krožka OZN in zemljepisnega krožka

Mrdavič Janez, pomočnik ravnatelja (profesor, 1928, 1957, 1957, Sl): sl: 2a, 3c; PZ: 3abc, 4abc; psi.: 3a, 3b, 3c, = 18 ur; mentor literarnega krožka, »Misli mladih«, mladinskih ur, poverjenik za Prežihovo značko

Mrdavič-Hribar Vera (profesorica, 1933, 1959, 1962, Sl, Sh): sl: 1b, 1c, 2b, 3b, 4c, 4d = 26 ur; varuhinja dijaške knjižnice in učil za slovenski jezik, poverjenica mladinskega tiska in Prežihove značke

Sušnik Anton (profesor, 1932, 1958, 1961, Sl, Sh): sl: 1a, 2c, 3a, 4a, 4b = 22 ur in še na IC 4 ure; mentor recitacijskega krožka, proslav, šolski kronist, poverjenik za Prežihovo značko

Uran-Grobelnik Terezija (profesorica, 1935, 1960, 1964, Ma): ma: 1a, 1b, 2a, 2b, 3a, 3b, 4c, 4d = 30 ur; mentorica matematičnega krožka za prve in druge razrede

Vear Danijel (profesor, 1934, 1959, 1962, Ma): ma: 1c, 2c, 3c, 4a, 4b; PZ: 4abc; fi: 2b, 2c, 3c = 30 ur; varuh učil za matematiko, mentor matematičnega krožka za tretje in četrte razrede, urednik urnika

Vučko Stanislav (kem. tehnik): asistent za kemijo; varuh kemičnega kabine, poverjenik Počitniške zveze.

2. Redni honorarni učitelji:
 Stopajnik Franc (hon. pred., absol. fil. fakultete, 1941, 1965, Soc): soc: 3a, 3b, 3c, 4a, 4b, 4c, 4d; fil: 4a, 4b, 4c, 4d = 26 ur; mentor marksističnega krožka

Večko Maksimilijan (študent 1945, 1965): asistent za fiziko.

3. Učitelji z drugih zavodov:

Pucelj Majda (strokovna učiteljica, GI — z osnovne šole Ivana Ditingerja) je poučevala glasbeni del umetnostne vzgoje

Zorko-Lep Zinka (prof. pripr., Sl, Ru z IC Ravne, dopolnjuje učno obveznost): ru: 2c, 3c, 4c, 4d, = 14 ur; varuhinja učil za ruski jezik.

4. Tajništvo:

Meisterl Anica, tajnica (učiteljica, 1917, 1936, 1956)

Garb Marija, mat. knjigovodja, vodja šolske kuhinje (1932, 1949, 1962).

5. Pomožni in tehnični delavci:

Pečovnik Anton (kurjač, 1925, 1949, 1953)
 Podgoršek Terezija (kuharica šolske kuhinje, 1915, 1931, 1960)

Drofelnik Helena (snažilka, 1922, 1961, 1961)

Lesjak Matilda (snažilka, 1916, 1954, 1954)

Pečovnik Marija (snažilka, 1931, 1962, 1962)

Ruprecht Terezija (snažilka, 1926, 1965, 1965)

Štruc Pavla (snažilka, 1936, 1956, 1956)

Suler Marija (snažilka, 1922, 1955, 1955)

Vocovnik Terezija (snažilka, 1931, 1964, 1964)

Podgoršek Martin (honorarni delavec — upokojenec).

IMENIK DIJAKOV

Pri imenih je v oklepajih naznačen dijakov domači kraj, na kraju pa uspeh: črta na koncu stoji pri tistih, ki so padli; predmeti na koncu pomenijo popravni izpit.

I. a (12 + 21 = 33)

Razrednik: Tone Sušnik

Areh Ivan (Slovenj Gradec): prav dober
 Dolinšek Aleksander (Slovenj Gradec): dober
 Florjančič Matjaž (Ravne): dober
 Kefer Jože (Gortina): prav dober
 Kos Alojz (Libelič): zadosten
 Krevh Milan (Vič): prav dober
 Levovnik Tomislav (Slovenj Gradec): an, fr
 Makuc Andrej (Slovenj Gradec): zadosten
 Mauhler Edvard (Dravograd): zadosten
 Murko Franc (Slovenj Gradec): dober
 Novak Anton (Slovenj Gradec): dober
 Verčkovnik Slavko (Vuzenica): dober
 Bač Nada (Dravograd): dober
 Brieman Marija (Libeliška gora): dober
 Cmrkar Danica (Dravograd): dober
 Gologranc Gabrijela (Dravograd): dober
 Hribnik Jožica (Gortina): odlična
 Imenšek Danica (Dravograd): dober
 Kuhar Mira (Stari trg): an, bio
 Kupnik Sonja (Vuzenica): prav dober
 Lampret Marija (Vuzenica): zg, an
 Perše Marija (Podgorje): an
 Petrič Jožica (Libeliška gora): dober
 Praprotnik Vladislava (Vuzenica): ma
 Pušnik Antonija (Ruše): zg
 Rotovnik Matilda (Podgorje): bio
 Skratek Jožica (Vuzenica): an, ma
 Štruc Silva (Brezno): dober
 Vajde Marina (Dravograd): zg, ma
 Verdnek Darinka (Dravče): dober
 Vogrin Frančiška (Vuzenica): odlična
 Vožič Vida (Zelovec): ma
 Zaveršnik Marjana (Ribnica na Poh.): —

Izstopili:

Kanop Marjan 8. junija 1966
 Pistočnik Andrej 18. septembra 1965
 Jedlovčnik Vlasta 8. junija 1966
 Mavrič Alojzija 8. junija 1966

I. b (15 + 18 = 33)

Razrednik: Mihael Kodrin

Arnold Ivan (Ravne): dober
 Blatnik Ernest (Ravne): zadosten
 Dobnik Izidor (Prevalje): zadosten
 Dobnik Matjaž (Prevalje): sl
 Dolinšek Martin (Ravne): an
 Gruden Jože (Ravne): dober
 Karlavec Jože (Dobrava — Radlje): dober
 Kopušar Edvard (Ravne): dober
 Logar Andrej (Ravne): dober
 Lorenci Stefan (Tolsti vrh): dober
 Marinček Matjaž (Radlje): zadosten
 Osojnik Edvard (Leše): —
 Pevec Marjan (Ravne): an, ma
 Sekavčnik Vlado (Prevalje): an, ma
 Šraj Srečko (Vuhred): zadosten
 Brankovič Sonja (Ravne): dober
 Delalut Jožica (Ravne): dober
 Erjavec Ljuba (Radlje): ma
 Grenko Gizela (Ravne): ma
 Hanuš Alenka (Ravne): prav dober
 Kaker Majda (Črna): dober
 Kovač Nada (Ravne): ma
 Kremljak Majda (Radlje): zadosten
 Lorber Marjana (Prevalje): zadosten
 Mager Bernarda (Stražišče — Ravne): prav dober
 Müller Uršula (Ravne): dober
 Pevec Zdenka (Ravne): zadosten
 Sveček Marija (Zg. Vižinga — Radlje): dober
 Šrifel Majda (Radlje): an
 Valcl Jožica (Ravne): dober
 Večko Lidija (Kotlje): —
 Vrtič Marjana (Ravne): an, fr
 Zlatar Danica (Radlje): prav dober

Izstopili:

Cigler Vida (Prevalje): 1. junija 1966
 Knez Magda (Prevalje): 1. junija 1966
 Mezner Irena (Ravne): 1. junija 1966

I. c (15 + 15 = 30)

Razrednik: Erna Kožar

Breznikar Branko (Ravne): prav dober
 Grobelnik Anton (Ravne): odličen
 Jevšnikar Rajko (Prevalje): zadosten
 Jurač Rado (Prevalje): ma
 Kastivnik Boris (Prevalje): dober
 Kokal Rudolf (Ravne): ma
 Mostner Vladimir (Prevalje): dober
 Pori Alojz (Prevalje): prav dober
 Pori Stanislav (Zagrad — Prevalje): prav dober
 Pušnik Nikolaj (Crna): dober
 Stanta Miroslov (Mežica): zadosten
 Štrekelj Bernard (Prevalje): prav dober
 Trdina Marjan (Mežica): prav dober
 Uršnik Franc (Ravne): prav dober
 Zupan Janez (Ravne): prav dober
 Došen Mirjana (Ravne): dober
 Flegar Marta (Ravne): dober
 Gajšek Branislava (Ravne): ma
 Gerl Marija (Prevalje): ma, zg
 Guček Marjetica (Mežica): zadosten
 Hrovat Alenka (Mežica): an, ma
 Jakob Alenka (Ravne): an, fr
 Jamer Majda (Prevalje): zg
 Kemperle Erika (Prevalje): dober
 Kovačič Alenka (Prevalje): prav dober
 Naveršnik Milena (Ravne): ma
 Sokolič Blaženka (Mežica): zadosten
 Straser Alenka (Slovenj Gradec): zadosten
 Vidmar Magdalena (Ravne): dober
 Zamuda Tatjana (Prevalje): ma, bio

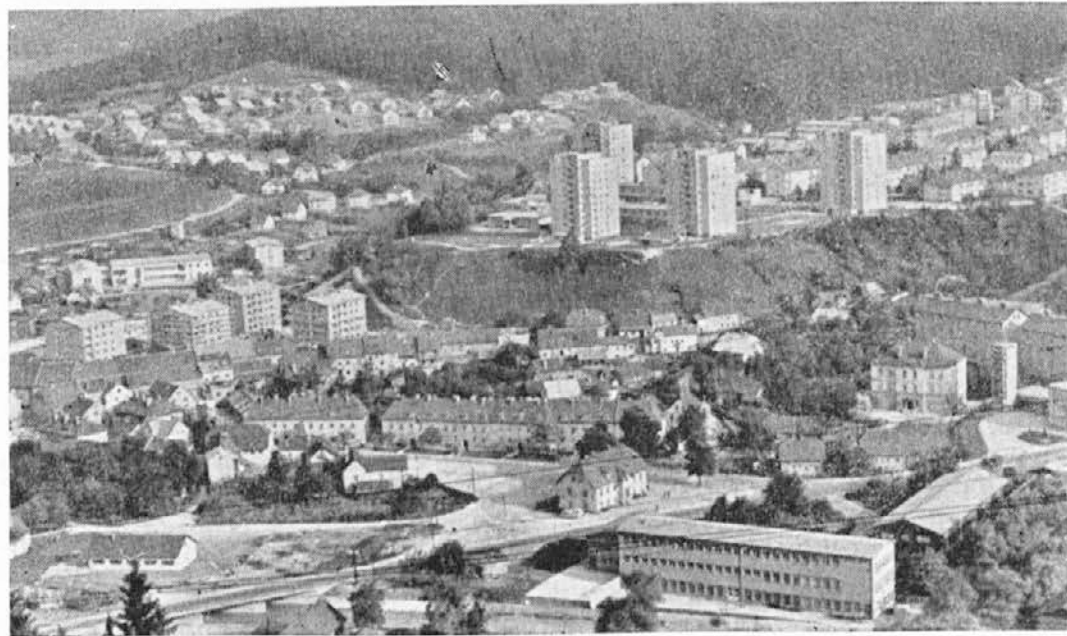
Izstopili:

Kaker Jože (Mežica): 17. sept. 1965
 Segel Anton (Mežica): 26. aprila 1966
 Dobrodel Milena (Prevalje): 4. januarja 1966
 Erjavec Marta (Ravne): 6. junija 1966
 Karo Anica (Mežica): 6. januarja 1966
 Merc Erika (Ravne): 6. junija 1966

II. a (15 + 12 = 27)

Razrednik: Terezija Uran

Eršte Alojz (Muta): prav dober
 Gostenčnik Alojz (Dravograd): ma
 Kompan Drago (Javorje): ne, fi
 Krebl Milan (Mislinja): dober
 Lesjak Rado (Ribnica na Poh.): sl, fi
 Luršak Bojan (Muta): —
 Merčnik Silvo (Vuzenica): zadosten
 Očepek Ivan (Mežica): dober
 Oder Vladimir (Mislinja): zadosten
 Osrajnik Milan (Šentvid — Vuzenica): prav dober
 Pikel Boris (Dravograd): dober
 Praper Janez (Mežica): dober
 Rudolf Marjan (Vuzenica): fi
 Večko Ivan (Preški vrh — Ravne): prav dober
 Vogel Maksimiljan (Mežica): dober
 Blaznik Majda (Dobrava — Dravograd): prav dober

Toliko menda še nobena slika ni zajela naenkrat: stare Ravne, Čečovje, gramoznica in Preški vrh

Foto: R. Gradišnik

Črešnik Marija (Gortina): zadosten
 Gavez Stefanija (Mežica): ma, fi
 Hribernik Helena (Dovže): dober
 Javornik Marjana (Mislinja): dober
 Klemenc Mira (Gornji Dolič): dober
 Lampreht Rozalija (Mežica): —
 Miklave Ivanka (Dravograd): dober
 Miklave Pavlina (Muta): prav dober
 Polajner Marija (Polena): dober
 Pungartnik Cvetka (Dravograd): zadosten
 Rudl Vera (Vuzenica): dober

II. b (8 + 16 = 24)

Razrednik: Jerica Cerar

Gutenberg Ludvik (Ravne): neocenjen
 Matvoz Edvard (Ravne): dober
 Merva Drago (Crna): prav dober
 Mihev Danilo (Crna): —
 Prikeržnik Peter (Ravne): dober
 Pristovnik Franjo (Žerjav): prav dober
 Tadol Janez (Crna): dober
 Vodopivec Drago (Prevalje): —
 Berce Milena (Slov. Gradec): an, fi
 Cepec Danica (Slov. Gradec): zadosten
 Gartner Milenka (Slov. Gradec): prav dober
 Gostenčnik Cvetka (Slov. Gradec): zadosten
 Horjak Alenka (Ravne): prav dober
 Janet Karolina (Ravne): dober
 Koler Majda (Crna): ma, fi
 Kugovnik Marija (Prevalje): ma
 Pisar Karolina (Ravne): prav dober
 Roncelli Silva (Ravne): prav dober
 Savinek Danica (Slov. Gradec): dober
 Slemnik Mira (Slov. Gradec): prav dober
 Sterže Metka (Crna): prav dober
 Smarčan Marjetica (Ravne): prav dober

Izstopili:

Cesnik Miroslova (Ravne): 11. junija 1966
 Oprešnik Božena (Ravne): 9. junija 1966

II. c (11 + 16 = 27)

Razrednik: Alojz Krivograd

Ban Ivan (Slov. Gradec): dober
 Domjan Gvido (Slov. Gradec): ma
 Ermenc Milan (Slov. Gradec): dober
 Kožuh Janez (Slov. Gradec): zadosten
 Pečko Otmar (Slov. Gradec): dober
 Pečoler Miloš (Vuhred): an, ru
 Račnik Stanislav (Pameče): dober
 Sotelšek Matjaž (Slov. Gradec): —
 Stradovnik Karol (Pameče): prav dober
 Verovnik Ivo (Slov. Gradec): zadosten
 Zemljič Božo (Slov. Gradec): dober
 Čadej Cvetka (Radlje ob Dravi): —
 Fabijan Breda (Ravne): dober
 Ferjančič Ana (Kotlje): ma
 Fišer Vasilija (Ravne): ma, fi
 Gašper Marija (Šmartno): dober
 Gorenšek Uršula (Kotlje): ma

Gregoršaneč Romana (Pameče): zadosten
 Krebs Tatjana (Ravne): —
 Kremljak Antonija (Radlje): dober
 Mernik Silvina (Radlje): dober
 Mihev Jožica (Turiška vas): prav dober
 Razgoršek Danica (Bukovska vas): fi
 Sekol Marjeta (Prevalje): zadosten
 Šmon Anica (Dovže): dober
 Vezonik Antonija (Sp. Vižinja — Radlje): dober
 Žižek Ana (Šmartno): dober

III. a (13 + 15 = 28)

Razrednik: Drago Medved

Batič Franc (Gornji Dolič): odličen
 Hansl Kristijan (Dravograd): ma
 Jeromelj Ludvik-Božo (Dravograd): zadosten
 Kajzer Martin (Libeliška gora): ma
 Klančnik Avgust (Dravograd): zg
 Kotnik Fortunat (Kotlje): dober
 Kunej Stanislav (Dravograd): dober
 Mahorčič Borut (Ravne): —
 Mrša Rajmund (Dravograd): dober
 Praprotnik Ivan (Dravograd): dober
 Rozman Andrej (Šentilj): ne, ma
 Rožek Nikita (Muta): prav dober
 Zagernik Bernard (Kotlje): prav dober
 Kokalj Manica (Ravne): dober
 Kugovnik Breda (Prevalje): prav dober
 Kus Ana-Marija (Radlje): dober
 Merkač Marija (Breznica): zadosten
 Mravljak Otilija (Ravne): dober
 Osrajnik Marija (Planina): ma
 Pavše Ana (Prevalje): dober
 Plejšek Maja (Prevalje): dober
 Pridiger Ivana (Primož-Vuzenica): prav dober
 Smode Marija (Dravograd): zadosten
 Širnik Mirijana (Otiški vrh): ne
 Štadel Regina (Vuzenica): zadosten
 Štibler Nada (Trbonje): ne
 Ukmar Vera (Prevalje): dober
 Zlodej Marija (Vuzenica): ma

III. b (16 + 8 = 24)

Razrednik: Metka Banko

Horjak Drago (Ravne): an, ma
 Jurgec Milan (Ravne): prav dober
 Kamnik Franc (Ravne): dober
 Klemenčič Gorazd (Maribor): an, fi
 Lukanc Vlado (Podklanc): dober
 Mikic Janez (Belšak): dober
 Murko Maksimilijan (Prevalje): dober
 Osojnik Mirko (Ravne): dober
 Osovnikar Ivan (Ravne): dober
 Pačnik Ivan (Prevalje): dober
 Pečovnik Janko (Mežica): dober
 Podgoršek Drago (Ravne): ma
 Pumpernik Danijel (Ravne): odličen
 Rus Friderik (Ravne): dober
 Skrinjar Avgust (Prevalje): prav dober
 Štor Stanko (Ravne): dober
 Čivnik Marija (Ravne): ma, fi
 Fajmut Anica (Crna): odličen
 Jamer Jožica (Prevalje): dober
 Konečnik Katarina (Ravne): dober
 Kotnik Ana Marija (Ravne): dober
 Stefič Helena (Ravne): prav dober
 Šteharnek Nevenka (Ravne): dober
 Zupan Jelka (Ravne): odličen

III. c (14 + 20 = 34)

Razrednik: Janez Mrdavšič

Cajnko Dušan (Slov. Gradec): prav dober
 Gornjec Ludvik (Šmartno): dober
 Gražl Vekoslav (Bukovska vas): prav dober
 Jehar Alojz (Gmajna): prav dober
 Jezernik Kristijan (Žerjav): prav dober
 Koprivnikar Bogdan (Mislinja): an
 Korbus Franc (Stari trg): ru
 Penec Ivan (Prevalje): zadosten
 Pevec Vlado (Slov. Gradec): ma
 Pikalo Alojz (Leše — Prevalje): dober
 Pungartnik Marjan (Legen — Slovenj Gradec): prav dober
 Razdevšek Milan (Slov. Gradec): dober
 Recelj Miloš (Slov. Gradec): dober
 Verbič Matija (Mislinja): —
 Bač Mirjana (Dravograd): —
 Batič Ivana (Šmartno): odličen
 Borovnik Rozalija (Slov. Gradec): zadosten
 Gams Vida (Šmartno): dober

Pogum zmaguje

Grabner Ivana (Črna): an, ru
Gutenberg Danica (Ravne): dober
Javornik Jana (Slov. Gradec): dober
Jež Maksimiljana (Mežica): dober
Jug Zmagoslava (Črna): prav dober
Karner Irena (Slov. Gradec): dober
Kelenberger Katarina (Dobrava): —
Kodrun Natalija (Črna): dober
Kovač Pavla (Smartno): dober
Laznik Rozalija (Troblje): delno neocenjen
Petek Marjeta (Črna): prav dober
Pirnat Berta (Slov. Gradec): dober
Popič Jožefa (Slov. Gradec): dober
Račnik Silva (Pameče): ma
Tretjak Barica (Slov. Gradec): dober
Tušnik Marija (Smartno): an, ru

IV. a (13 + 18 = 31)

Razrednik: Irena Krivograd

Dobnik Andrej (Prevalje): zadosten*
Erjavec Zvonko (Ravne): dober
Globočnik Ivan (Ravne): odličien
Gorenšek Vladimir (Brdinje): neocenjen
Kamnik Ignac (Brda): prav dober
Koren Ivan (Ravne): odličien
Kristan Mirko (Ravne): prav dober
Lačen Marjan (Ravne): prav dober
Tušak Maksimilijan (Dobrije): dober
Ulcej Jože (Prevalje): prav dober
Uranšek Maksimilijan (Libeliška gora): prav dober
Vute Rajko (Prevalje): zadosten*
Weingerl Borut (Slovenj Gradec): zadosten*
Breznik Uršula (Ravne): dober*
Bukovec Antonija (Ravne): prav dober
Delalut Darinka (Ravne): odličien
Drezgič Jelena (Prevalje): dober
Grile Milena (Ravne): odličien
Hovnik Marija (Prevalje): prav dober
Jezernik Julijana (Prevalje): dober
Kotnik Helena (Dobrije — Ravne): dober
Lešnik Ljudmila (Ravne): zadosten*
Nabernik Alojzija (Ravne): an, fi
Osovnikar Ana Marija (Ravne): ma, fi
Pistotnik Alenka (Prevalje): dober
Ramšak Helena (Prevalje): dober
Resnik Ljudmila (Ravne): dober
Skočaj Marija (Završe — Mislinja): dober
Sušteršič Rozina (Črneče — Dravograd): zadosten*
Tomaž Nada (Prevalje): zadosten
Večko Elizabeta (Dobja vas — Ravne): odličien
* uspeh po popravnihi izpitih

IV. b (12 + 14 = 26)

Razrednik: Danijel Vevar

Fabrici Marijan (Lovrenc na Poh.): zadosten
Kac Ferdo (Dravograd): prav dober

Lebič Janez (Prevalje): zadosten
Mrdavšič Aleš (Črna): zadosten*
Ocepek Milan (Mežica): dober
Praper Jožef (Dravograd): zadosten
Prošt Edvard (Polena): dober
Rovšnik Anton (Črna): dober
Seme Franc (Mežica): dober
Sešel Anton (Črna): dober
Veržun Peter (Dravograd): zadosten*
Vrlič Franc (Mežica): prav dober
Flajmiš Marjeta (Dravograd): zadosten
Gutenberg Kristina (Dravograd): dober
Javornik Vida (Anton na Pohorju): ma, fi
Jesenčnik Silva (Dravograd): zadosten
Jež Irena (Mežica): dober
Kopmajer Jožica (Mežica): zadosten*
Lesjak Irena (Dravograd): zadosten*
Miklavc Marija (Dravograd): dober
Modrej Marija (Črna): zadosten
Oberžnik Marija (Mežica): —*
Pikalo Rafaela (Mežica): dober
Stosir Marija (Mežica): dober
Vačun Jožefa (Mežica): zadosten*
Zlatar Antonija (Zg. Vižing): zadosten*
* uspeh po popravnihi izpitih

IV. c (11 + 16 = 27)

Razrednik: Vera Mrdavšič

Dretnik Drago (Polena): prav dober
Hovnik Franc (Sele): dober
Kac Ivan (Smartno): prav dober
Keber Stefan (Podpeca): dober
Konečnik Karel (Smartno): zadosten
Koželj Tomaž (Slov. Gradec): odličien
Landeker Jože (Smartno): dober
Pečko Drago (Slov. Gradec): zadosten*
Praznik Nikolaj (Mežica): dober
Tanšek Darko (Smartno): zadosten
Vaupot Jurij (Slov. Gradec): dober
Bezljaj Marija (Mislinja): dober
Grosar Berta (Črna): zadosten*
Hefler Lea (Radlje): zadosten*
Horvat Jožica (Smartno): dober
Jug Marija (Črna): zadosten
Kladnik Danila (Črna): zadosten
Kvasnik Marija (Črneška gora): prav dober
Lorenci Marija (Tolsti vrh): prav dober
Marzel Mira (Jedert): prav dober
Ouček Pavla (Zerjav): dober
Radovič Tanja (Črna): zadosten
Skudnik Regina (Mežica): prav dober
Trilar Danijela (Vuhred): ma, fi
Večko Terezija (Preški vrh): odličien
Verdnik Miroslava (Radlje): odličien
Žolnir Jožica (Slov. Gradec): dober
* uspeh po popravnihi izpitih

IV. č (4 + 16 = 20)

Razrednik: Franc Garb

Čmrekar Franc (Dravograd): sl, ne
Grošelj Andrej (Prevalje): dober

Nabernik Ivan (Prevalje): dober*
Žvikart Anton (Otiški vrh): dober
Cepec Dragica (Vuhred): zadosten
Cvetko Frančiška (Ravne): zadosten
Grzetič Nevenka (Radlje): zadosten*
Hribnik Marta (Gortina): prav dober
Jug Marijana (Ravne): prav dober
Karner Cvetka (Vuzenica): zadosten*
Kričej Jožica (Radlje): sl, ne
Kumer Karolina (Dolič): dober
Logar Majda (Kotlje): dober
Obronek Marija (Vuhred): zadosten
Pečoler Marija-Cvetka (Vuzenica): zadosten
Perkuš Ana-Marija (Vuzenica): prav dober
Repuc Mira (Mislinja): zadosten*
Ring Danijela (Libeliče): zadosten*
Staleker Jožica (Muta): dober
Tevč Barbara (Črna): dober
* uspeh po popravnihi izpitih

ZAKLJUČNI IZPITI JUNIJA 1966

Izpitni odbor je bil takole sestavljen:
predsednik: Golčer Anton, profesor, ravnatelj
podpredsednik: Mrdavšič Janez, profesor
tajnik: Filipančič Jožica

Člani: Banko Metka (an), Cerar Jerica (fr), Garb Franc (fi), Hiasat Marija (an), Kodrin Michael (bio), Kožar Erna (ne, an), Krivograd Alojz (zg), Krivograd Irena (zg), Lodrant Stan-ko (ke), Medved Drago (ze), Mrdavšič Vera (sl), Sušnik Anton (sl), Uran Terezija (ma), Vevar Danijel (ma), Zorko Zinka (ru), Stopajnik Franc (abs. soc.), Komprij Vinko (teh. vzg.), Kotnik Janko (te), Ivartnik Anton (PV) in zunanji sodelavec prof. dr. Franc Sušnik (ne).

Kandidati: redni učenci, ki so uspešno dovršili IV. razr. v tem letu: iz IV. a: 7 + 13 = 20, iz IV. b: 10 + 8 = 18, iz IV. c: 10 + 13 = 23, iz IV. č: 2 + 11 = 13.

Pismena izpita iz slovenskega jezika in matematike ali tujega jezika sta bila dne 13. in 14. junija 1966. Ustni izpiti so bili od 16. do 18. junija. Končni uspeh zaključnih izpitov je bil tale: 12 odličnih, 18 prav dobrih, 21 dobrih, 14 zadostnih, 9 nezadostnih; odstopil ni nihče.

Uspeh kandidatov:

iz IV. a

ERJAVEC Zvonko — dober, GLOBOČNIK Ivan — odličien, KOREN Ivan — odličien, KRISTAN Mirko — odličien, TUŠAK Maksimilijan — dober, ULCEJ Jožef — dober, URANŠEK Maksimilijan — odličien, BUKOVEC Antonija — prav dober, DELALUT Darinka — prav dober, DREZGIČ Jelena — dober, GRILC Milena — odličien, HOVNIK Marija — prav dober, JEZERNIK Julijana — prav dober, KOTNIK Helena — dober, PISTOTNIK Alenka — sl, RAMŠAK Helena — prav dober, RESNIK Ljudmila — sl, SKOČAJ Marija — zadosten, TOMAŽ Nada — zadosten, VEČKO Elizabeta — prav dober.

Dopoldne plug, popoldne žerjav v topilnici, vse dni pa garanje

iz IV. b

FABRICI Marijan — dober, KAC Ferdo — prav dober, LEBIČ Janez — zadosten, OCEPEK Milan — odličen, PRAPER Jožef — zadosten, PROŠT Edvard — prav dober, ROVSNIK Anton — dober, SEME Franc — zadosten, SESEL Anton — dober, VRLIČ Franc — prav dober, FLAJMIŠ Marjeta — zadosten, GUTENBERGER Kristina — dober, JESENICNIK Silva — zadosten, JEŽ Irena — dober, MIKLAVC Marija — dober, MODREJ Marija — an, PIKALO Rafaela — zadosten, STOSIR Marija — bio.

iz IV. c

DRETNIK Drago — prav dober, HOVNIK Franc — prav dober, KAC Ivan — prav dober, KEBER Štefan — zadosten, KONEČNIK Karel — zadosten, KOŽELJ Tomaž — odličen, LANDEKER Jože — dober, PRAZNIK Nikolaj — dober, VAUPOT Jurij — dober, TANSEK Darjo — ma, BEZLAJ Marija — prav dober, HORVAT Jožica — prav dober, JUG Marija — dober, Kladnik Danila —, KVASNIK Marija — odličen, LORENCI Marija — odličen, MARZEL Marija — prav dober, OUČEK Pavla — dober, SKUDNIK Regina — prav dober, RADOVIČ Tanja — dober, VEČKO Terezija — odličen, VERDNIK Miroslava — odličen, ZOLNIR Jožica — zadosten.

iz IV. č

GROŠELJ Andrej — dober, ŽVIKART Anton — bio, CEPEC Dragica — dober, CVETKO Franciška — zadosten, HRIBERNIK Marta — prav dober, JUG Marjana — dober, KUMER Karolina — dober, LOGAR Marija — prav dober, OBRONEK Marija — zadosten, PEČOLER Marija — sl, PERKUŠ Ana Marija — odličen, STALEKER Jožica — zadosten, TEVC Barbara —.

ZAKLJUČNI IZPITI V JESENSKEM ROKU 1965

Klančnik Tomaž — zadosten; Matvoz Štefan — zadosten; Filip Nada — dober; Petelinšek Marta — zadosten; Pogorevčnik Barbara — zadosten; Pirtovšek Julija — zadosten; Sečnjak Janko Dušan — zadosten; Blaznik Ferdinand — dober; Potočnik Jožica — zadosten; Pušnik Marija — prav dober; Steharnik Marjan — dober; Teuš Vida — zadosten; Jaš Ljudmila — zadosten; Ramšak Vida — zadosten; Jamer Stanislav — zadosten.

Privatist: Petkovič Jovan — zadosten.

Popravni izpiti iz šolskega leta 1964/65

a) Uspešno so jih opravili in s tem dosegli uspeh (naveden v oklepaju):

I. a: Kompan Drago (zadosten), Luršak Bojan (zadosten);

I. b: Mihev Danilo (zadosten), Berce Milena (zadosten), Cesnik Miroslava (zadosten);

I. c: Čadej Cvetka (dober), Krebs Tatjana (zadosten);

II. a: Merkač Marija (zadosten), Štachel Regina (zadosten);

II. b: Čivnik Marija (dober);

II. c: Pevec Vlado (dober), Pikalo Alojz (zadosten), Verbič Matija (zadosten), Bač Mirjana (zadosten), Karner Irena (dober), Tušnik Marija (zadosten);

III. a: Tušak Maksimilijan (dober), Šušteršič Rozina (zadosten);

III. b: Veržun Peter (zadosten), Flajmiš Marjeta (zadosten), Modrej Marija (zadosten), Pikalo Rafaela (dober);

III. c: Pečko Drago (dober), Grosar Berta (zadosten);

III. č: Cmrekar Franc (zadosten), Nabernik Ivan (dober), Grzetič Nevenka (zadosten), Tevc Barbara (zadosten);

IV. a: Klančnik Tomaž (zadosten), Filip Nada (zadosten), Petelinšek Marta (zadosten).

b) Popravnih izpitov niso opravili:

I. b: Oprešnik Božena

I. c: Erjavc Ljubica, Komperle Erika, Štraser Alenka

II. c: Krebl Marija

III. b: Klančnik Avgust

III. č: Penec Ivan

IV. a: Lebič Janez, Vrhovec Stanimir Gašper

c) K popravnemu oziroma razrednemu izpitu niso prišli: Goligranc Gabrijela, Brečko Rajnhard, Pečko Otmar, Ferjančič Ana, Grabner Cvetka.

RAZREDNI IZPITI

Privatni: Oprešnik Božena (1. razred).

SPREMEMBE NA ZAVODU

Prišli so:

Kožar Erna 15. avgusta 1965 (na novo)

Stopajnik Franc 1. oktobra 1965 (na novo)

Večko Maks 1. decembra 1965 (na novo)

Šolski komite ZMS v šolskem letu 1965/66 (mentorica Jerica Cerar)

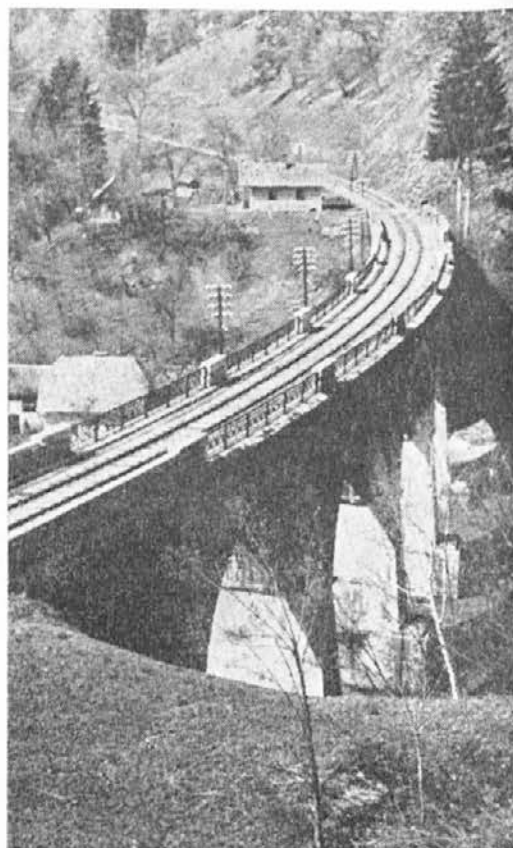
Jug Slavica (predsednica), Gavez Štefka (blagajničarka), Horjak Alenka (sekretarka).

Člani: Kaker Majda, Sterže Metka, Gutenberg Ludvik, Račnik Stanko, Batič Franc, Zupan Jelka, Mikic Janko, Cajnko Dušan, Karner Irena, Pungartnik Marjan, Globočnik Ivan, Bukovec Nina, Delalut Darinka, Mrdavšič Aleš, Marzel Mira, Logar Majda.

Šolska skupnost v šolskem letu 1965/66 (mentorica: Erna Kožar)

Predsednik: Fajmut Anica.

Člani (predsedniki razrednih skupnosti po-

Stoparjev most

sameznik letnikov): 1.a Hribernik Jožica, 1.b Gruden Jože, 1.c Grobelnik Anton, 2.a Blaznik Majda, 2.b Pristovnik Franjo, 2.c Fabijan Breda, 3.a Kugovnik Breda, 3.b Fajmut Anica, 3.c Popič Jožica, 4.a Delalut Darinka, 4.b Mrdavšič Aleš, 4.c Večko Terezija, 4.e Logar Majda.

IZPISKI IZ GIMNAZIJSKE KRONIKE LETOŠNJEGA ŠOLSKEGA LETA

Marsikaj gre mimo javnosti, tudi domače, kar le ne bi smelo. So stvari, ki jih ne smemo prezreti, še posebno ne, če so se naši mladi občani uveljavili v javnosti. Prav je, da pogledamo nekaj uspehov naših dijakov izven redne šolske dejavnosti, saj za hvale smo včasih tako skromni in počasni.

Ze pred leti so se dijaki naše gimnazije odlično odrezali pri oddajah »Spoznavajmo svet in domovino«, nato je bil dolga leta molk, letos pa je tekmovalo kar pet skupin in — zmagali so.

Od 11. decembra lani do 15. januarja letos (11. decembra 1965, 25. decembra 1965 in 15. januarja 1966) sta tekmovali dve skupini. Dijakinji Mira Slemnik in Silva Roncelli sta si pri temi NOB v jugoslovanskem filmu priborili prvo mesto; Franjo Pristovnik in Danica Savinek pa sta si pri temi Slovenska literatura in film priborila drugo mesto. Vsi štirje so dijaki II. b letnika.

12. februarja in 26. februarja 1966 je tekmovala skupina: Jelka Zupan, Anica Fajmut in Mojca Čivnik. Tema: Kongres PEN kluba na Bledu. Priborile so si prvo mesto.

12. marca in 26. marca je tekmovala skupina: Janez Mikic, Janko Pečovnik in Mirko Rus. Tema: Delež OZN pri odpravi kolonializma — in spet prvo mesto za ravske dijakke.

Peta skupina je tekmovala 14. in 28. maja. Sestavljala sta jo: Mirko Osojnik in Danijel Pumpnik. Tema: Kulturne znamenitosti slovenskih mest. Ponovno so si priborili prvo mesto.

Dijaki vseh treh skupin so hodili v 3.b razred.

Se nekaj izsekov iz letošnje kronike:

Od 6. oktobra do 12. oktobra 1965 je bil dijak Milan Osrajnik (2.a) skupno s profesorjem Janezom Mrdavšičem na nagradnem potovanju z letalom (Beograd—Dubrovnik). Zmagal je na razpisu za »Ikarovo pero«. 10. aprila 1966 sta bila naša dijaka Tomaž Koželj (4.c) in Drago Merva (2.b) na tekmovanju matematikov v Ljubljani.

V strmini

Foto: A. Broman

IZOBRAŽEVALNI CENTER

daje poročilo za šolsko leto 1965-66

Izobraževalni center Ravne na Koroškem je imel v pretekli izobraževalni sezoni oziroma v šolskem letu 1965-66 lepe uspehe. Naloge na izobraževalnem centru so specifične in so v celoti odvisne od proizvodnih nalog železarne in njenih kadrovske potreb.

V okviru izobraževalnega centra je več vrst dejavnosti, najvažnejše so:

1. metalurška industrijska šola,
2. kovinarska šola za učence v gospodarstvu,
3. administrativna šola — dveletna,
4. izobraževanje odraslih — tečajji in seminarji,
5. tehnična srednja šola za odrasle — strojna smer.

Organizacija rednega pouka

V šolskem letu 1965/66 je bilo na zavodu 5 oddelkov metalurške industrijske šole s 155 učenci.

5 oddelkov kovinarske šole za učence v gospodarstvu s 146 učenci,

1 oddelk TSS za odrasle s 23 slušatelji,

1 oddelk administrativne šole z 28 učenkami in

3 oddelki dveletne kovinarske in metalurške šole (neverificirane) s 83 učenci, ki so po poklicih razdeljeni takole:

1.a MIS 30 učencev kovinarji

1.b MIS 24 učencev kalilci in kovači

2.a MIS 30 učencev kovinarji

3.a MIS 34 učencev kovinarji

3.b MIS 34 učencev kovinarji

1.a kov. šola 25 učencev kovinarji

1.b kov. šola 25 učencev kovinarji

2.a kov. šola 32 učencev kovinarji

2.b kov. šola 31 učencev kovinarji

3. kov. šola 33 učencev kovinarji

3. letnik TSS 23 slušateljev

2. razred 28 učenk administrativna šola

1. razred šole za priučevanje 34 učencev kovinarji

2.a razred šole za priučevanje 34 učencev kovinarji

2.b razred šole za priučevanje 15 učencev metalurgi — talilci

Teoretični pouk je bil organiziran v dopoldanskem času od 6. do 12. ure za vse, razen za TSS — oddelk za odrasle.

Praktični pouk so imeli vsi učenci v izmenah, razen učencev 1.a in 1.b MIS in 1.a MIS ključavničarjev, ki so delali samo dopoldne.

Center je skrbel tudi za vzgojo vseh poklicev učencev elektro stroke iz železarne Ravne.

Ti so obiskovali teoretični pouk v Elektro gospodarstvenem šolskem centru, osnovni kovinarski program pa v našem centru ter A, B in C program na delovnih mestih podjetja. Nazorost pouka se odraža prek rednega procesa dela v železarni, spoznavanje strojev in naprav v tovarni z demonstracijami z učili, nazorili in filmi, ki jih ima center na razpolago.

Svobodne dejavnosti

Izobraževalni center pomaga razvijati naslednje aktivnosti:

— šolsko skupnost,

— mladinsko organizacijo,

— telesno vzgojno sekcijo,

8. maja 1966 sta bila na tekmovanju fizikov Tomaž Koželj in Mirko Kristan. Mirko Kristan je bil pohvaljen.

4. in 5. junija so dijaki naše gimnazije sodelovali na gimnaziadi v Novi Gorici. Dosegli so lepe uspehe: šahisti prvo mesto, odbojkarice in igralci namiznega tenisa pa drugo mesto.

Vsem dijakom za uspehe čestitamo, hvala pa gre tudi vsem mentorjem: profesorici Veri Mrdavič, ki je požrtvovalno pripravljala tekmovalce za večino tem, profesorju Dragu Medvedu, ki je pripravljala za temo OZN, obema matematikoma, fiziku, obema telovadca; koliko tihih ur je v vsem tem delu!

T. S.

— mladinsko glasilo,

— tekmovanje za Prežihovo značko.

Šolsko leto se je pričelo 1. septembra 1965 in je trajalo do 31. avgusta 1966.

Teoretični pouk se je pričel 5. septembra 1965. Slušatelji tehnične srednje šole — oddelka za odrasle — so imeli pouk od 6. septembra 1965 do 21. januarja 1966 ter od 7. februarja do 10. junija 1966. Za učence v gospodarstvu elektro stroke je bil teoretični pouk prilagojen šolskemu koledarju Elektro gospodarstvenega šolskega centra v Mariboru, v ostalem času, ko so bili učenci pri praktičnem pouku v podjetju ali v izobraževalnem centru, je za njih veljal delovni koledar izobraževalnega centra.

Učni uspeh v šolskem letu 1965/66

a) metalurška industrijska šola

Izdelali:

razred	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	skupno	%
I. a kovinarji	—	5	14	4	23	79,3
I. b metalurgi	—	3	7	5	15	75
I. skupno	—	8	21	9	38	77,5
II. a razred	—	3	20	—	23	74,7
III. a kovinarji	—	9	15	3	27	81,8
III. b kovinarji	1	5	22	5	33	97,1
III. razr. skupaj	1	14	37	8	60	89,5
Sola skupaj	1	25	78	17	121	82,9

Niso izdelali:

razred	z eno nezadost.	z dvema nezadost.	s tremi in več	skupno	%
I. a kov.	5	1	—	6	20,7
I. b metal.	3	2	—	5	25
I. razr. skupno	8	3	—	11	22,5
II. a kov.	3	4	—	7	23,3
III. a kov.	6	—	—	6	18,2
III. b kov.	1	—	—	1	2,9
III. razr. skupno	18	7	—	25	17,1
Sola skupno	18	7	—	25	17,1

b) kovinarska šola za učence v gospodarstvu

Izdelali:

razred	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	skupno	%
I. a kov.	—	3	12	3	18	72
I. b kov.	—	4	12	5	21	84
I. skupno	—	7	24	8	39	78
II. a kov.	—	1	19	7	27	84,4
II. b kov.	1	7	12	5	25	80,7
II. skupno	1	8	31	12	52	82,5
III. a kov.	—	6	27	1	34	100
Sola skupno	1	21	82	21	125	85

Niso izdelali:

razred	z eno nezadost.	z dvema nezadost.	s tremi in več	skupno	%
I. a kov.	5	1	1	7	28
I. b kov.	2	2	—	4	16
I. razr. skupno	7	3	1	11	22
II. a kov.	3	2	—	5	15,6
II. b kov.	4	2	—	6	19,3
II. razr. skupno	7	4	—	11	17,5
III. a kov.	—	—	—	—	—
Sola skupno	14	7	1	22	15

c) administrativna šola Maribor — oddelk na Ravnah na Koroškem

Izdelale:

razred	odlično	prav dobro	dobro	zadostno	skupno	%
II. razred	2	4	16	3	25	89,4

Niso izdelale:

razred	z eno nezadost.	z dvema nezadost.	s tremi in več	skupno	%
II. razred	2	1	—	3	10,6

d) dveletna šola za učence kovinske in metalurške stroke — neverificirane za železarno Ravne

Izdelali:

razred	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	skupno	%
I. kov.	—	2	18	6	26	89,6
II. a kov.	—	3	18	2	23	82,3
II. b metal. (topilci)	—	2	8	3	13	92,8
II. razr. skupno	—	10	26	5	41	85,4
Sola skupno	—	12	44	11	67	87

e) TSS — oddelk za odrasle III. letnik

V tem oddelku so vsi slušatelji opravili izpite za V. semester.

Izdelali:

razred	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	skupno	%
V. semester	—	3	13	7	23	100

Center skupno

Izdelali:

razredi skupno	odlični	prav dobri	dobri	zadostni	skupno	%
	4	62	220	52	338	84,9

Niso izdelali:

z eno nezadost.	z dvema nezadost.	s tremi ali več	skupno	%
41	18	1	60	15,1

SOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Organizacija pouka vseh oddelkov vseh šol je bila v redu. Metalurška industrijska šola, kovinarska šola za učence v gospodarstvu, tehniška šola — oddelk za odrasle in dveletna neverificirana šola so imele pouk v poslopiju izobraževalnega centra, medtem ko smo za 2. razred administrativne šole najeli učilnico v gasilskem domu. Vse učilnice so prostorne in zračne ter ustrezajo higijensko tehničnim predpisom.

V železarni Ravne smo imeli praktični pouk za III. razred metalurške industrijske šole (ključavničarji, strugarji in rezkalci) I. razred

Poklicni sestav učencev po razredih v šolskem letu 1965/66

poklic	I.	Met. ind. šola II.	šola III.	Sk.	I.	Kov. II.	šola III.	Sk.	Skup. obe šoli	Dvelet. I.	never. II.	priuč. Sk.	Sola skupno
ključavn.	19	17	51	87	41	57	32	130	217	5	17	20	237
strugar	10	9	9	28	4	4	2	10	38	10	10	20	58
rezkalec	—	4	7	11	1	—	—	1	12	7	4	11	23
brusilec	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	2	8	8
kovač	4	—	—	4	4	2	—	6	10	1	3	4	10
kalilec	16	—	—	16	—	—	—	—	16	—	—	—	16
talilec	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	14
Vsi učenci	49	30	67	146	50	63	34	147	293	29	48	77	370

metalurške industrijske šole (kahilci), II. razred dveletne šole — neverificirane (ključavničarji, strugarji, brusilci, rezkalci in talilci).

Center sproti nabavlja učila in izpopolnjuje zbirke učil za posamezne predmete. Nabavili smo med drugim tudi dve strožnici »prvomaj-ska« in »kikinda«, eno pa smo generalno popravili. Nalepili smo nad 100 slik na platno. Nabavljeno so modeli za pouk mehanike in strojeslovja, razni jermenski, zobniški prenosni, akumulator, črpalke, modeli elektromotorjev vodnik koles, parnih turbin itd.

Učenci so risali celotni osnovni kovinarski program na formate A-1, jih nalepili na platno ter jih obili z letvicami.

Izobraževanje odraslih

Izobraževanje odraslih je bilo v preteklem šolskem letu posebno razgibano in je doseglo nasproti letu 1964/65 tudi precejšnji napredek in razmah. Namen izobraževanja odraslih je bil predvsem naslednji:

- a) seznaniti vse novo sprejete delavce z delom, poslovanjem in organizacijo podjetja, z najvažnejšimi predpisi iz delovnega razmerja, z organi delavskega samoupravljanja, s tehnično zaščito in zdravstvenim varstvom,
- b) priučevati za delovno mesto,
- c) dopolnilno strokovno izobraževati — teoretično in praktično,
- d) specializirati za posamezna delovna področja,
- e) družbeno ekonomsko izobraževati člane samoupravnih organov.

Da bi dosegli osnovni namen izobraževanja novo sprejetih delavcev, je bilo organiziranih 11 dvodnevni uvajalnih seminarjev, katerih se je udeležilo skupno 154 slušateljev. V uvajalne seminarje niso bili vključeni tisti, ki so se vrnili v železarno iz JLA.

Priučevanje za delovno mesto je v preteklem letu potekalo v sledečih tečajih:

1. trimesečni tečaj za priučevanje strugarjev — 10 slušateljev,
2. tečaj za žerjavovodje — 18 slušateljev,
3. tečaj za voznike viličarjev nosilnosti do 600 kg v mehanični delavnici — 4 slušatelji.

Najbolj razširjena je bila dejavnost na področju dopolnilnega strokovnega izobraževanja, kjer si zaposleni na posameznih delovnih mestih pridobivajo potrebno teoretično in praktično znanje, ki je pogoj za uspešno in kvalitetno opravljanje dela. S tem namenom je bilo izvedenih več tečajev in seminarjev.

1. za potrebe kemičnega laboratorija so bili izvedeni enomesečni tečaji za spektroskopijo: — fotometrija — 14 slušateljev — vzorčevanje (priprava vzorcev) — 21 slušateljev, — direktna spektroskopija — 14 slušateljev,
2. 1-mesečni tečaj za določevanje ogljika in žvepla — 24 slušateljev,
3. 1-mesečni tečaj za upravljavce dvigal z »demagi« — 77 slušateljev,
4. 3-mesečni tečaj za kurjače plinskih generatorjev — 19 slušateljev,
5. 3-mesečni tečaj za strojnike kisikarne — 11 slušateljev,
6. 4-mesečni tečaj za termično obdelavo — 25 slušateljev,
7. 3-mesečni tečaj za strojevodje dieselskih lokomotiv — 13 slušateljev,
8. 1-mesečni tečaj za gasilce reševalce — 15 slušateljev,
9. 1-mesečni osnovni tečaj za kontrolorje mehanične delavnice — 15 slušateljev,
10. 3-mesečni tečaj za valjarje, pultiste in ogrevalce — 30 slušateljev,
11. 2-mesečni tečaj za čistilce polfabrikatov valjarne — 17 slušateljev,
12. 2-mesečni tečaj za adjusterje valjarne — 18 slušateljev,
13. 1-mesečni nadaljevalni tečaj za kontrolorje SMO — 20 slušateljev,
14. 14-dnevni seminar za upravljavce komandnih pultov v novi valjarni — 21 slušateljev,
15. 14-dnevni seminar za kurjače ogrevalnih in žarilnih peči valjarne, kovačnice in termične obdelave — 15 slušateljev,
16. 14-dnevni seminar za soferje manipulatorjev kovačnice — 9 slušateljev,
17. 14-dnevni seminar za pultiste kovaških hidravličnih stiskalnic — 9 slušateljev,

18. enotedenski tečaj za opravljanje periodičnih izpitov za osebe, zaposlene na tirnem prometu železarne — 28 slušateljev.

Vsi tečajniki razen nadaljevalnega tečaja za kontrolorje so opravljali na koncu tečaja zaključni izpit in prejeli, če so izpit uspešno opravili, tudi ustrezna potrdila o strokovni usposobljenosti za opravljanje določenega dela.

Razen zgoraj omenjenih tečajev, v katere so bili vključeni samo zaposleni v železarni Ravne, sta bila organizirana tudi dva seminarja za zunanje slušatelje.

1. seminar za popravilo vzmeti — 23 slušateljev. Namenjen je bil servisnim delavnicam TAM, ki uporabljajo vzmeti, ki jih izdeluje železarna.

2. seminar za brusilce furnirskih nožev — 14 slušateljev, namenjen potrošnikom furnirskih nožev, ki jih izdeluje železarna Ravne.

Oba seminarja sta bila teoretično praktičnega značaja z namenom, da se seznanijo uporabniki tovrstnih proizvodov s pravilnim delom z njimi in s tem zmanjšajo reklamacije, ki nastajajo zaradi nepravilnih postopkov uporabe.

Za vodstveni kader so bili izvedeni sledeči seminarji:

1. enotedenski seminar za inštruktorje poučevanja na delovnih mestih v jeklovleku — 4 slušatelji,

2. štirinajstdnevni seminar matematike za delovodje mehanične delavnice,

3. enotedenski seminar za vodstveno osebo SMO,

4. enotedenski seminar za uporabo statistike v kontroli, tehnologiji in raziskavah.

Razen navedenih tečajev in seminarjev je bil v sklopu delavske univerze organiziran seminar za delavce — člane samoupravnih organov, katerega so se udeležili 104 slušatelji.

Služba za delovno varstvo železarne je v sodelovanju z republiškim zavodom za varstvo pri delu organizirala dva enotedenska tečaja, katera so bili dolžni obiskovati vsi vodstveni delavci, ki delajo neposredno v proizvodnji. Udeležilo se ju je 230 zaposlenih.

Skupno je bilo v preteklem šolskem letu vključenih v razne izobraževalne akcije 1122 slušateljev.

Na izobraževalnem centru je bilo vključenih v izobraževanje 788 slušateljev ali 70,2 odstotka.

Delavska univerza: 104 slušatelji ali 9,3 odstotka.

Železarna neposredno: 230 slušateljev ali 20,5 odstotka.

(Tisti, ki so bili na strokovni izpopolnitvi na zavodu za varjenje SRS, niso zajeti).

V navedenih številkah so upoštevani samo tisti slušatelji, ki so več ali manj obiskovali predavanja in v večini primerov opravljali tudi zaključne izpite. Če bi upoštevali tudi tiste, ki so se prijavili sami ali prek obratovodstva, pa kasneje tečajev niso obiskovali, bi seveda bile te številke še znatno višje.

Sodeč po rezultatih, ki smo jih dosegli na področju strokovnega izobraževanja, lahko trdimo, da smo krenili po poti, ki jo je začrtala gospodarska reforma in da se bodo sadovi našega dela odražali tam, kjer vsi želimo — v povečani proizvodnji, boljši kvaliteti dela, višjem življenjskem standardu in osebnem zadovoljstvu vsakega člana delovne skupnosti.

Če hočemo dosledno izvesti smernice in sklepe, katere je sprejel centralni delavski svet dne 26. 8. 1965 o dodatni inštrukciji vseh, ki delajo na napravah večje vrednosti, kjer je žal še vedno preveč zastojev in okvar, bo potrebno aktivno sodelovanje obratovodstev, samoupravnih organov delovnih enot in tudi vseh prizadetih delavcev. Do sedaj so bili omenjeni seminarji in tečaji izvedeni v valjarni, delno v kovačnici in termični obdelavi ter v energetskega obratu. V jeseni in pozimi predvidevamo enako akcijo v jeklarni, delno v kovačnici in v jeklovleku. Do konca leta morajo biti opravljeni tudi strokovni izpiti za proizvajalce in periodični izpiti za žerjavovodje, ki jih ni bilo možno izvesti v prvi polovici letošnjega leta.

V bodoče bo potrebno dajati več poudarka tudi splošnemu izobraževanju zaposlenih, vzporedno s strokovnim izpopolnjevanjem ali v splošno izobraževalnih ustanovah. V današnjem tempu razvoja in proizvodnje, kjer je proizvajalec istočasno tudi upravljavec, je ne-

Odbor PD Prevalje na svoji postojanki

obhodno potrebno, da pozna tudi ekonomiko, organizacijo proizvodnje in poslovanje podjetja; prav tako je potrebno pri marsikaterem delu tudi poznavanje strokovnega računstva. Zavedati se moramo, da so tudi to hibe, ki nam povzročajo dostikrat občutno škodo v proizvodnji, zmanjšujejo delovno storilnost in gospodarski uspeh. Zato moramo doseči napredek tudi na tem področju, da bo napak čim manj.

V mesecu septembru so bile opravljene volitve v organe upravljanja zavoda za člane, ki jim je potekla enoletna mandatna doba.

Svet centra je imel v tem šolskem letu 10 sej, a upravni odbor 8 sej. Posebno važen je sklep sveta centra, da preide v šolskem letu 1966/67 kovinarska šola za učence v gospodarstvu s periodičnega sistema pouka na celoletni pouk. Na ta način bodo deležni učenci kovinarske šole — vajenci enake količine in kakovosti znanja in vzgoje kot učenci poklicnih šol s praktičnim poukom. Svet je potrdil spremembo statuta in pravilnika o medsebojnih delovnih razmerjih.

SEZNAM UČENCEV

I. a MIŠ

razrednik: Čeru Mirko

1. Banko Franc	dober
2. Brumnik Ivan	nezadosten
3. Bukovec Andrej	prav dober
4. Dvornik Roman	dober
5. Faletov Vojko	nezadosten
6. Germadnik Friderik	dober
7. Hrastelj Vinko	nezadosten
8. Kogelnik Ivan	dober
9. Krajnc Srečko	dober
10. Kresnik Stefan	dober
11. Križaj Ciril	prav dober
12. Lačen Anton	dober
13. Mirkac Stanislav	dober
14. Natlačen Milan	dober
15. Pongrac Jože	nezadosten
16. Pšeničnik Ivan	dober
17. Potočnik Jože	zadosten
18. Ramšak Vinko	dober
19. Razgoršek Avgust	prav dober
20. Robnik Robert	prav dober
21. Rožen Marjan	nezadosten
22. Slivnik Danilo	prav dober
23. Stanta Branko	zadosten
24. Sušec Anton	dober
25. Širnik Avgust	zadosten
26. Stekl Drago	zadosten
27. Valente Franc	dober
28. Vaserfal Ivan	dober
29. Voler Bernard	nezadosten

I. b razred

razrednik: Ivič Franc

1. Burjak Edvard	nezadosten
2. Čegovnik Miran	dober
3. Emeršič Jože	nezadosten
4. Golob Viljem	dober
5. Hancman Leon	dober
6. Hercog Ervin	zadosten
7. Hribernik Mihael	dober
8. Janota Albin	dober
9. Kivač Zlatko	prav dober
10. Krajnc Mitko	prav dober
11. Krof Karel	nezadosten
12. Lesjak Bojan	nezadosten
13. Lojen Jože	zadosten
14. Nagernik Filip	dober
15. Podojsteršek Avgust	zadosten
16. Slapnik Janez	zadosten
17. Svajger Milan	prav dober
18. Venek Zvonko	zadosten
19. Ivančič Slavko	nezadosten
20. Kajta Milan	dober

II. a razred

razrednik: Jostl Jože

1. Breg Franc	dober
2. Čebulj Franc	dober
3. Dirntiš Marjan	dober
4. Došen Milan	dober
5. Friškovec Stanko	dober
6. Gošar Franc	dober
7. Grabner Drago	dober
8. Hovnik Franc	nezadosten
9. Hovnik Mihael	dober
10. Jelen Marjan	dober

11. Junger Branko	dober
12. Knez Anton	prav dober
13. Levar Darko	dober
14. Levar Zvonko	dober
15. Lesjak Rudolf	dober
16. Mihelič Milan	nezadosten
17. Mlakar Blaž	dober
18. Mlinar Stanislav	dober
19. Mori Otmar	dober
20. Mravljak Jože	dober
21. Orter Jože	dober
22. Pepevnik Kristijan	prav dober
23. Razdevšek Anton	nezadosten
24. Sagernik Edvard	nezadosten
25. Šteharik Peter	nezadosten
26. Šteharik Stefan	dober
27. Strekelj Ivan	dober
28. Struc Karel	dober
29. Večko Stefan	nezadosten
30. Vovk Drago	nezadosten

III. a razred

razrednik: Horvat Mitja

1. Božič Ivan	prav dober
2. Gostenčnik Vincenc	nezadosten
3. Harnold Peter	dober
4. Hovnik Alojz	dober
5. Hudopisk Janez	prav dober
6. Kos Franc	dober
7. Kotnik Frančišek	prav dober
8. Kotnik Jožef	prav dober
9. Krenker Valentin	zadosten
10. Kukovec Srečko	dober
11. Lepej Anton	zadosten
12. Lorberg Miroslav	prav dober
13. Mlakar Stanislav	prav dober
14. Novinšek Ivan	dober
15. Oblak Sebastijan	dober
16. Obreza Aleksander	dober
17. Ovnič Milan	nezadosten
18. Petrič Leon	dober
19. Rezar Drago	prav dober
20. Sterkuš Marijan	prav dober
21. Strojnik Matevž	prav dober
22. Urankar Milan	dober
23. Zakeršnik Janko	nezadosten
24. Veselko Jože	dober
25. Zvikart Jože	dober
26. Bitenc Silvo	nezadosten
27. Geršak Karel	zadosten
28. Grabner Jože	prav dober
29. Jerina Ivan	nezadosten
30. Lesjak Bojan	dober
31. Mandl Valentin	nezadosten
32. Petre Bogomir	dober
33. Veračnik Jože	dober

III. b razred

razrednik: Božo Radivojevič

1. Burjak Zdravko	prav dober
2. Cigrovski Drago	dober
3. Čas Valentin	dober
4. Dobrodel Fedor	odličen
5. Gerdej Miroslav	zadosten
6. Gostenčnik Jože	prav dober
7. Gorenšek Stanislav	dober
8. Hartman Pavel	dober
9. Homan Mitja	dober
10. Hovnik Maks	nezadosten
11. Jamnik Stanko	zadosten
12. Janko Filip	dober
13. Klemenc Milan	dober
14. Kovačec Milan	dober
15. Kralj Edvard	zadosten
16. Krautberger Stanko	dober
17. Kričej Ivan	dober
18. Kurnik Marjan	dober
19. Mlinšek Alojz	dober
20. Novinšek Vladimir	dober
21. Pavše Ivan	dober
22. Perše Vinko	zadosten
23. Pocajt Vincenc	dober
24. Potočnik Franc	dober
25. Rožen Ivan	dober
26. Rožič Feliks	prav dober
27. Rus Ivan	prav dober
28. Satler Henrik	dober
29. Skitek Hubert	dober
30. Steharnik Branko	zadosten
31. Šuler Jože	dober
32. Uršič Marjan	prav dober
33. Zagernik Ivan	dober
34. Zerah Oton	dober

I. a razred kov. šola

razrednik: Čeplak Franc

1. Arovš Ferdo	dober
2. Batič Leopold	dober
3. Bivšek Avgust	nezadosten
4. Bričman Vinko	dober
5. Gašper Ivan	dober
6. Gerdej Stojan	dober
7. Golob Alojz	dober
8. Keber Jožef	zadosten
9. Klavž Franc	dober
10. Kočan Jure	nezadosten
11. Kovač Stanislav	dober
12. Kraševac Zdenko	nezadosten
13. Krevh Alojz	dober
14. Ledinek Jože	dober
15. Marzel Franc	dober
16. Melanšek Branko	nezadosten
17. Pangerc Slavko	zadosten
18. Pavlič Ivan	prav dober
19. Rebernik Bernard	nezadosten
20. Rebernik Milan	nezadosten
21. Rek Branko	prav dober
22. Strmčnik Janez	zadosten
23. Štern Stojan	dober
24. Širn Peter	prav dober
25. Vomer Franc	nezadosten

I. b razred kov. šola

razrednik: Erat Božidar

1. Božinovski Milan	dober
2. Dobnik Franc	dober
3. Edler Janez	dober
4. Ferk Konrad	dober
5. Gracej Marjeta	dober
6. Hartman Dušan	nezadosten
7. Jamnik Ciril	prav dober
8. Jeznik Peter	nezadosten
9. Kašnik Drago	zadosten
10. Kuzman Anton	zadosten
11. Lauko Marjan	dober
12. Lesjak Roman	prav dober
13. Miško Franc	dober
14. Niderl Konrad	dober
15. Pikalo Milan	zadosten
16. Plimen Jože	zadosten
17. Rakovec Franc	dober
18. Ravnjak Branko	prav dober
19. Sahornik Vili	zadosten
20. Skutnik Ervin	nezadosten
21. Špolir Alojz	zadosten
22. Špenger Peter	nezadosten
23. Špes Srečko	dober
24. Vrhovnik Oto	zadosten
25. Zavratnik Maks	prav dober

II. a razred kov. šola

razrednik: Filipančič Štefan

1. Balant Marjan	dober
2. Bratuša Alojz	prav dober
3. Čas Roman	dober
4. Černjak Polde	dober
5. Črešnik Alojz	dober
6. Drvodol Marjan	dober
7. Garbus Ivan	dober
8. Grizold Jože	nezadosten
9. Hace Marjan	dober
10. Hudnik Andrej	dober
11. Jesenk Franc	dober
12. Kac Anton	nezadosten
13. Kaker Marjan	dober
14. Klančnik Drago	nezadosten
15. Kobolt Anton	zadosten
16. Končnik Ivan	dober
17. Kranc Milan	dober
18. Krivonog Janez	dober
19. Kumpoš Jože	zadosten
20. Laznik Janko	nezadosten
21. Lenart Vili	dober
22. Majcen Marjan	zadosten
23. Modrej Franc	zadosten
24. Nenadič Jovo	zadosten
25. Pasarič Jure	dober
26. Pečnik Anton	dober
27. Perše Franc	nezadosten
28. Puđgar Drago	zadosten
29. Rebernik Rudolf	dober
30. Rotovnik Janez	dober
31. Vajde Zvonko	dober
32. Zdove Milan	zadosten

II. b razred kov. šola

razrednik: Filipančič Štefan

1. Doma Vilko	odličen
2. Jerlah Anton	zadosten

3. Lauko Maks	zadosten
4. Lužnic Hubert	dober
5. Mavrič Edvard	nezadosten
6. Moličnik Aleks	prav dober
7. Merzdovnik Franc	dober
8. Moser Engelbert	nezadosten
9. Mrakič Avgust	nezadosten
10. Oprešnik Jožef	prav dober
11. Rajzer Rudolf	dober
12. Ramšak Franc	dober
13. Rose Roman	dober
14. Rutnik Ivan	nezadosten
15. Sajevec Zdenko	dober
16. Senica Maksimiljan	prav dober
17. Skutnik Ladislav	nezadosten
18. Smodiš Silvester	dober
19. Starc Marjan	nezadosten
20. Stopernik Vekoslav	prav dober
21. Sudar Ivan	dober
22. Sveček Avgust	dober
23. Sisernik Anton	prav dober
24. Stimmnikar Anton	dober
25. Trup Marjan	dober
26. Uran Dušan	prav dober
27. Verdnik Srečko	prav dober
28. Vodušek Milan	zadosten
29. Zagernik Rok	zadosten
30. Zaleznik Milan	zadosten
31. Znajden Vlado	dober

III. a razred kov. šola razrednik: Čepiak Franc

1. Abraham Vladimir	dober
2. Arh Miroslav	dober
3. Borovnik Jože	dober
4. Breznik Franc	dober
5. Cvetko Alojz	prav dober
6. Fajmut Ožbalt	dober
7. Ferk Rajko	dober
8. Gostenčnik Franc	dober
9. Gorjup Ivan	dober
10. Gradišnik Albert	dober
11. Haberman Peter	prav dober
12. Hrovat Avgustin	prav dober
13. Hubman Franc	dober
14. Hudolist Franc	dober
15. Jenišek Mirko	dober
16. Konečnik Anton	dober
17. Kovač Oton	dober
18. Krajnc Anton	dober
19. Kudrnovsky Dušan	dober
20. Lešnik Avgust	dober
21. Potočnik Franc	dober
22. Pritrznik Ivan	prav dober
23. Proje Franc	dober
24. Pšeničnik Ivan	dober
25. Razdevšek Ludvik	dober
26. Sajtel Rajko	prav dober
27. Stojan Ivan	zadosten
28. Štahr Tomaž	prav dober
29. Uranc Jožef	dober
30. Uršej Janko	prav dober
31. Verdnik Srečko	dober
32. Vinšek Nikolaj	dober
33. Ternik Blaž	dober
34. Zupanc Vlado	dober

II. razred administr. šola razrednik: Letonja Anica

1. Arnold Majda	zadosten
2. Bobek Rozalija	dober
3. Božič Zdenka	dober
4. Burjak Jožica	nezadosten
5. Dretnik Stefka	dober
6. Gregor Jelica	prav dober
7. Havle Marija	dober
8. Kavc Marija	nezadosten
9. Kerbev Marija	odličen
10. Knez Marija	dober
11. Kokal Majda	dober
12. Kolar Vera	zadosten
13. Lečnik Anica	prav dober
14. Lešnik Silva	dober
15. Pavlič Silva	dober
16. Pečnik Avrelija	zadosten
17. Potočnik Marija	dober
18. Prinčič Marija	dober
19. Rebernak Alojzija	dober
20. Samec Cecilija	odličen
21. Sešel Jožica	prav dober
22. Strniša Marija	dober
23. Strekelj Karla	dober
24. Ulcej Marija	nezadosten
25. Vetter Majda	dober
26. Zaponšek Marija	prav dober

27. Zavolovšek Majda	dober
28. Zerah Anica	dober

I. razred — električarji

razrednik: Vauh Jože

1. Anželak Franc	dober
2. Čeh Alojz	dober
3. Gostenčnik Matjaž	dober
4. Kavtičnik Jani	nezadosten
5. Koren Andrej	dober
6. Lasnik Ivan	dober
7. Pučil Marjan	dober
8. Sekavčnik Ivan	dober
9. Veber Dušan	nezadosten

II. razred — električarji

razrednik: Vauh Jože

1. Cifer Alojz	dober
2. Čivnik Ivan	nezadosten
3. Debelak Bojan	nezadosten
4. Golob Franc	dober
5. Hercog Cvetka	dober
6. Hovnik Bojan	dober
7. Keršbaumer Boris	prav dober
8. Kokalj Stanislav	dober
9. Klemenc Martin	dober
10. Kret Jože	zadosten
11. Kupljen Slavko	dober
12. Lužnic Oto	dober
13. Merkač Marjan	dober
14. Ošlak Miroslav	dober
15. Ošlovnik Anton	nezadosten
16. Polajner Henrik	nezadosten
17. Popič Marjan	dober
18. Rojc Anton	dober
19. Rudel Franc	dober
20. Tomaž Marjana	zadosten
21. Tomažič Franja	dober

I. a razred — priučevanje razrednik: Kogelnik Ivan

1. Ambrož Rudolf	dober
2. Cerpjak Alojz	dober
3. Filip Roman	dober
4. Frankovič Boris	prav dober
5. Garb Anton	dober
6. Jeriček Jože	prav dober
7. Jezernik Jože	zadosten
8. Konečnik Mirko	dober
9. Koletnik Vlado	nezadosten
10. Kričej Roman	dober
11. Mlinar Rudolf	dober
12. Modrej Ivan	nezadosten
13. Navodnik Rok	dober
14. Obreza Jože	dober
15. Ozimic Leopold	dober
16. Pobernik Anton	dober
17. Pongrac Milan	dober
18. Plešivčnik Edvard	dober
19. Poredoš Ivan	dober
20. Skrivalnik Alojz	zadosten
21. Smolčnik Alojz	zadosten
22. Sušec Vitold	dober
23. Sternad Jože	dober
24. Stavdeker Anton	dober
25. Šuler Rudolf	zadosten
26. Uršej Viktor	zadosten
27. Vetrin Justin	zadosten
28. Vogrin Anton	dober
29. Zakeršnik Bernard	nezadosten

II. a priučevanje razrednik: Kogelnik Ivan

1. Brumnik Anton	dober
2. Bricman Jože	nezadosten
3. Dirntiš Miha	dober
4. Gostenčnik Franc	zadosten
5. Gros Miha	dober
6. Gros Viktor	zadosten
7. Javornik Marjan	nezadosten
8. Janežič Silvo	prav dober
9. Jurak Mihael	dober
10. Kret Edvard	dober
11. Kušej Janko	dober
12. Nabernik Alojz	prav dober
13. Naglič Jože	dober
14. Obrul Franc	dober
15. Oder Anton	dober
16. Osrajnik Vlado	dober
17. Planšek Marjan	nezadosten
18. Pungrac Rado	dober
19. Pušnik Vladimir	dober
20. Repas Stefan	prav dober

21. Repnik Franc	dober
22. Rezar Ivan	dober
23. Rožen Ferdo	prav dober
24. Strmčnik Marjan	dober
25. Sterkuš Drago	prav dober
26. Stradovnik Andrej	prav dober
27. Sušec Jože	dober
28. Sušec Branko	dober
29. Stalekar Branko	nezadosten
30. Topler Zvonko	nezadosten
31. Urbanc Ivan	prav dober
32. Vesničar Rajko	prav dober
33. Vivod Jože	dober
34. Vodovnik Rajko	nezadosten

II. b priučevanje

razrednik: Potočnik Alojz

1. Božič Ivan	dober
2. Dobrodel Adolf	zadosten
3. Fajmut Peter	dober
4. Grobelnik Alojz	nezadosten
5. Kresnik Silvo	dober
6. Kac Jože	prav dober
7. Kamenik Milan	dober
8. Koren Vojko	dober
9. Močnik Ivan	dober
10. Obretan Matevž	zadosten
11. Ramšak Ivan	dober
12. Rebernik Albin	zadosten
13. Rus Janez	dober
14. Ranc Miroslav	prav dober

TSS — V. semester

1. Auberšek Adolf
2. Dobovičnik Karel
3. Dornik Jože
4. Goltnik Pavel
5. Gradišnik Jože
6. Hirtl Franc
7. Juraja Mirko
8. Kotnik Alojz
9. Krivograd Alojz
10. Kropivnik Herman
11. Lekše Jože
12. Lotrič Miha
13. Mori Leopold
14. Pavše Franc
15. Pepevnik Ivan
16. Plešnik Viktor
17. Pšeničnik Jože
18. Robnik Jože
19. Sedelšak Jože
20. Šater Jože
21. Skrubelj Boris
22. Tušek Milan
23. Valenti Marjan

UČENCI, KI SO OPRAVILI ZAKLJUČNI IZPIT

III. letnik kovinarske šole za učence v gospodarstvu

1. Abraham Vladimir	dober
2. Borovnik Jože	zadosten
3. Breznik Franc	zadosten
4. Cvetko Alojz	dober
5. Fajmut Ožbolt	dober
6. Ferk Rajko	zadosten
7. Gostenčnik Franc	dober
8. Gorjup Ivan	nezadosten
9. Gradišnik Albert	dober
10. Haberman Peter	nezadosten
11. Hrovat Avgust	zadosten
12. Hubman Franc	dober
13. Hudolist Franc	zadosten
14. Jenišek Mirko	dober
15. Konečnik Anton	dober
16. Kovač Oto	zadosten
17. Krajnc Anton	dober
18. Kudrnovsky Dušan	zadosten
19. Lešnik Avgust	nezadosten
20. Potočnik Franc	zadosten
21. Pritrznik Ivan	zadosten
22. Proje Franc	dober
23. Pšeničnik Ivan	dober
24. Razdevšek Ludvik	dober
25. Stojan Ivan	dober
26. Uranc Jožef	dober
27. Uršej Janko	dober
28. Verdnik Srečko	prav dober
29. Vinšek Nikolaj	zadosten
30. Ternik Blaž	zadosten
31. Zupan Vlado	zadosten

PRAKTIČNO DELO

MIS

1. Ključavničarji
— priložni kotnik
2. Strugarji
— okretalno železo ter stezne puše in stezni vijak primeža
3. Rezkalci
— namizni primež

Kovinarska šola za učence v gospodarstvu

1. Ključavničarji
— ročna kovinska žaga
2. Strugarji
— okretalno železo ter stezne puše in stezni vijak za primež

III. letnik MIS

1. Božič Ivan	prav dober
2. Burjak Zdravko	prav dober
3. Cigrovski Dragotin	dober
4. Cas Valentin	zadosten
5. Dobrodel Ferdo	prav dober
6. Gerdej Miroslav	dober
7. Gorenšek Stanislav	dober
8. Gostenčnik Jože	prav dober
9. Grabner Jože	dober
10. Harnold Pavel	dober
11. Hartman Pavel	dober
12. Homan Mitja	dober
13. Hovnik Alojz	nezadosten
14. Hudopisk Janez	dober
15. Jamnik Stanko	dober
16. Janko Filip	dober
17. Klemenc Milan	dober
18. Kos Franc	zadosten
19. Kotnik Frančišek	prav dober
20. Kotnik Jožef	dober
21. Kovačič Milan	dober
22. Kralj Edvard	dober
23. Krautberger Stanko	dober
24. Krenker Viljem	odstopil
25. Kričej Ivan	dober
26. Kukovec Srečko	dober
27. Kurnik Marjan	nezadosten
28. Lepej Anton	nezadosten
29. Lorbeg Miroslav	dober
30. Mlakar Stanislav	prav dober

31. Mlinšek Alojz	dober
32. Novinšek Ivan	zadosten
33. Novinšek Vladimir	dober
34. Oblak Sebastijan	zadosten
35. Ovnič Milan	dober
36. Pavše Ivan	nezadosten
37. Petrič Leon	dober
38. Perše Vinko	dober
39. Pocajt Vincenc	dober
40. Potočnik Franc	dober
41. Rezar Drago	prav dober
42. Rožen Ivan	prav dober
43. Rožič Feliks	dober
44. Rus Ivan	prav dober
45. Satler Henrik	zadosten
46. Sterkuš Marjan	prav dober
47. Strojnik Matevž	dober
48. Steharnik Branko	dober
49. Šuler Jože	prav dober
50. Urankar Milan	prav dober
51. Uršič Marjan	dober
52. Veselko Jožef	prav dober
53. Zagernik Ivan	dober
54. Žerak Oton	nezadosten
55. Žvikart Jožef	dober

Administrativna šola

1. Arnold Majda	dober
2. Bobek Rozalija	zadosten
3. Božič Zdenka	prav dober
4. Dretnik Štefka	prav dober
5. Gregor Jelica	prav dober
6. Havle Marija	nezadosten
7. Kerbev Marija	odličen
8. Knez Marija	zadosten
9. Kokalj Majda	dober
10. Kolar Vera	zadosten
11. Lečnik Anica	odličen
12. Lešnik Silva	zadosten
13. Pavlič Silva	nezadosten
14. Pečnik Avrelia	nezadosten
15. Potočnik Marija	dober
16. Prinčič Marija	dober
17. Rebernak Alojzija	dober
18. Samec Cecilija	prav dober
19. Sešel Jožica	dober
20. Strniša Marija	dober
21. Strekelj Karla	dober
22. Vetter Majda	dober
23. Zaponšek Marija	odličen
24. Zavolovšek Majda	dober
25. Žerak Anica	dober

lepo in brez slovniških napak. Spominjam se, kako je večkrat pregledoval moje šolske zvezke in se jezil nad mojo pisavo. Priznati moram, da sem prva šolska leta pisal obupno grdo.

Že nekaj let si dopisujem s starejšo osebo, ki šole od znotraj sploh videla ni. Takrat namreč za otroka v bolj oddaljenih in odročnih krajih šolanje ni bilo obvezno. Toda potrudila se je sama in se naučila brati in za silo pisati. S kakšnim spoštovanjem berem vsako njeno pismo! Slovniške napake, ki me drugače bolijo, me v tem pismu prav nič ne motijo.

Ni malo danes takih, ko leta in leta hodijo v šolo, kar njihove starše in družbo stane lepe denarje, ko pa izstopijo iz šole, se pokaže, da je bil ves trud zaman. Šest, sedem ali celo osem let trga v šoli hlače, potem pa komaj podpiše svoje ime, ali pa še to ne. Vem, da ne gre vsakemu učenje, saj se nekaterim naravnost upira, toda za silo pisati in brati bi se po toliko letih šole le mogel potemveč navaditi! Podpisati svoje ime bi se lahko navadil čisto mehanško, če bi že drugače ne vedel, kaj te kvake pomenijo. Zanimiva je primerjava nekega starega kmeta, ki je rekel, da je v svojem življenju že veliko junčkov naučil delati, ni pa še imel takega, ki bi ga v dveh letih ne navadil na dve besedi: »štija, hap«.

Ne smemo se tolažiti s tem, da je na svetu še toliko in toliko milijonov nepismenih. Vsi ti milijoni niso imeli možnosti se učiti. Pri nas pa za obvezno osnovno šolanje izdajamo letno težke milijarde.

V to »slavno« tolstovrško šolo sem začel hoditi v šolskem letu 1928/29. Tisto leto je bila čudno huda zima, pravili so, da je polarna in sibirski zima. Čeprav pot do šole ni bila dolga, ni bila kdo ve kako lepa. Na tej poti si imel vse: les, klance, grabne, močvirja. Steza je peljala čez zamočvirjen travnik, ki tudi ob največji suši ni bil popolnoma suh. Pozimi pa je bilo tod zaledenelo. V šolo mi niti enkrat ni bilo treba iti brez mleka. Torbo na rami, v vsako roko po eno ali celo več kanglic z mlekom. Ta posel smo pri nas morali vsi šolarji opravljati.

V šolo sem hodil rad, saj mi učenje ni delalo težav.

Posebno zanimiva pa je bila moja šolska torba. Vseh pet let, kar sem hodil v tolstovrško šolo, sem nosil leseno torbo. Bila je na grobo skup zbita, z ostrimi robovi in ogli. Za okovje so bili trije koščki usnja, pribiti s cokelskimi žebli. Kdo jo je naredil, tega ne vem, prepričan sem pa, da je ni moj oče ali moj dedi. Kar sta ta dva naredila iz lesa, je bilo lepo izdelano. Razume se, da sem moral zaradi te torbe od součencev marsikatero pikro požreti. Ta torba me ni izdajala samo, kje hodim, po njenem ropotu je tudi vsak vedel, če letim ali pa če počasno hodim. Ropotal je pokrov. To pa samo takrat, ko sem šel iz šole. Na poti v šolo pa je pokrov mirno in spokojno ležal, ker sem ga podložil s kruhom in z jabolki. Trdno sem prepričan, da bi takšne torbe zdaj ne nosil noben šolar niti za ceno svojega duševnega zveličanja. Kam je sedaj prišla, tega ne vem. Dolgo let smo jo imeli za shranivo starih, skrivljenih žeblov. Če bi jo še kje staknil, se bi je razveselil kakor starega znanca.

Tolstovrška šola je imela dva razreda, vsak razred pa je imel dva oddelka. Ti

SREDIŠČE SVETA

(Ravenski gimnaziji za dvajsetletnico)

Ni slučaj, da sem zadnjič imenoval tolstovrško šolo nazadnje. To sem storil zategadelj, ker bi rad o njej več kaj povedal.

Nikjer nisem stikal za podatki, iz pripovedovanja moje mame sem prišel do tega, da je bila tolstovrška šola ustanovljena 1905. leta. Zanimiva je zaradi tega, ker je že pod rajno Avstrijo bila slovenska. Trška šola je bila popolnoma nemška, zato se je okoliškim otrokom, ki sploh niso znali nemško, v tej šoli hudo godilo. Da bi olajšali svojim otrokom šolski pouk vsaj v prvih letih, so se zbrali nekateri razgledani in zavedni kmetje, ki so tako dolgo sitnarili pri oblasteh, da so jim dovolili ustanoviti slovensko šolo z dvema razredoma. Največ zaslug pri tem je imel rajni Župančev oče. Trda je bila ta borba in pravili so, da je bila šola ustanovljena samo zaradi slovenske trdobočnosti tolstovršanov. Glas o tej slovenski trdobočnosti je menda prišel na sam cesarski Dunaj.

Ta šola ima torej zaslugo, da so se naši predniki naučili tudi slovensko brati in pisati. Pa boš morda rekel, kaj pa tam, kjer te šole niso imeli, pa so se nekateri ravno

tako naučili slovensko. Imaš prav! Da so se mnogi naši predniki brez te šole navadili slovensko, pa ima zaslugo Mohorjeva družba, ko že čez sto let izdaja slovenske knjige. Kolikokrat je moj oče pripovedoval, da se je samo z branjem mohorskih bukev navadil slovensko brati in pisati.

Mohorjeva družba je torej v času Avstro-Ogrske odigrala med preprostim slovenskim ljudstvom veliko poslanstvo. Budila je med Slovenci narodno zavest, ob branju njenih bukev pa so se preprosti ljudje vadili prav uporabljati slovenski jezik.

To priznanje je dal Mohorjevi družbi tudi Prežihov Voranc in se ji je oddolžil tako, kakor bi se ji nihče bolj ne mogel. Po osvoboditvi je šel k predsedniku prve slovenske vlade tov. Kidriču in odločno rekel:

»Mohorjeva družba mora ostati! Ona je Slovence brati učila, njej se imam zahvaliti, da sem pisatelj.«

Omenim naj samo še dva zanimiva primera teh mohorskih samoukov.

Imam shranjenih nekaj pisem in kart, katere je moj oče pisal s fronte domov. Klobuk dol pred takšno pisavo! Pisal je zelo

1. in 2. razred tolstovrške šole. Čepijo: Krevzel Martin, izgubljen med vojno, Pahtev Ivan, vlakovodja, Prevalje, Paradiž Jože, žerjavovodja, Lačen Martin, ustreljen od Nemcev, Dretnik Ivan, Tolsti vrh, Potočnik Franc, vratar v železarni; sedijo: Pečnik Marija, umrla, neznana, Kričej Pavla por. Dretnik, Ravne, Prikeržnik Angela por. Grabner, Ravne, Pandev Marija, Maribor, Igerc Marija, Ravne, neznana, Kremžar Marija, neznana kje, Steharnik Neža, por. Kokalj, Ravne, Kokalj Krista, vdova Breznik, Gostenčnik Elizabeta, umrla. 2. vrsta: Jelen z Zelovca, neznana kje, Matajdl Ana, poročena na Zelovcu, Lipovnik Urška, p. d. Rutnica na Tolstem vrhu, Kokalj Marija, por. Gutenberg, Ravne, neznana, Mager Katarina, vdova, Prevalje, Cebul Marija, por. Obretan, Ravne, Zupančič Antonija, p. d. Vrhnjak na Zelovcu, Jež Franciška, por. Gorenšek, Brdinje, Gostenčnik Marija, por. Pušnik, Ravne, Petrej Marija, neznana kje, Igerc Marija, Ravne. 3. vrsta: Erjavce Ivan, kov. mojster, železarna, Kotnik Alojz, ustreljen kot talec, Kogelnik (?), v železarni, Hribernik Pavel, padel na ruski fronti, Oberpahovnik Naci, p. d. Smolak, Stražišče, Prikeržnik Franc, valjavec v železarni, Učakar Rudolf, padel na ruski fronti, Kokalj Ludvik, strugar v železarni, neznana, Rezar Ivan, p. d. Korešnik, Tolsti vrh, Pečnik Mihael, rudar, Prevalje, Petek Feliks, žerjavovodja, Ravne, in Lipovnik Franc, padel v partizanih. Ob strani stoji Štefičeva Anica

štirje razredi so veljali kakor štirje razredi osnovne šole. Šolar, ki je vsako leto prišel naprej, je v drugem oddelku razreda običal. Ker ni imel več kam, je zadnji oddelek ponavljal do svojega štirinajstega leta, ko je bil šole prost. Tisti, ki so imeli do učenja več veselja, so raje šli v trško šolo, ki je že takrat imela osem razredov. V trško šolo je odhajalo vedno več šolarjev, zadnje leta pred vojsko pa domala vsi.

Prvi razred je učila učiteljica Elizabeta Kert. Od kod je bila doma, ne vem. Bila pa je zelo dobra z nami. Nekoč je nekaj dni ni bilo v šolo, ko pa je spet prišla, nam je rekla, da se sedaj piše Zega. Zakaj, tega še takrat nisem razumel. Škoda, da je takrat, ko se je šel razred fotografirati, bila na porodniškem dopustu. Takrat jo je nadomestil neki učitelj s Prevalj.

Odkar pomnim pa do začetka vojske je drugi razred učil učitelj Rudolf Šimon. O njem vem povedati samo dobre reči. V raztrganem Ridlovem mlinu na Libeliški gori je bil rojen. Morda pa je prav zaradi tega bil tako domač, dober, skromen in ponižen. Njegovo preveliko dobroto in popustljivost pa smo znali šolarji prav hudobno izkoriščati. Spominjam se, kako je pozneje vsakega svojega bivšega učenca prijazno pozdravil, vsakemu se je odkril. Skoro nerodno mi je bilo ob taki ponižnosti svojega nekdanjega učitelja.

Verske resnice je nadebudni tolstovrški mladini razlagal »jamniški župnik Virej«. Če si že bral Vorančevo »Jamnico«, se boš tega spomnil. Rojak iz zamejske Koroške je bil še na svoja stara leta zvest svojemu domačemu narečju. Podoba je bila, kakor da moža vedno nekaj teži. Na ustnicah mu

je vedno ležal neki grenak, trpek nasmeh. Toda z nami je bil vedno zelo dober. Še danes ne vem, zakaj je hodil v tolstovrško šolo župnik iz Kotelj, ko pa smo imeli domačega kar pred nosom. Prihajal je dvakrat tedensko. Če je bilo vreme lepo, se je pripeljal s kolesom, ob slabem vremenu pa je prišel peš.

Vsi trije so že sedaj pod rušo in naj v miru počivajo! Septembra preteklega leta sem našel v časopisu osmrtnico, ki je na-

znanjala, da so v Ljutomeru pokopali Elizabeto Zega-Kert, učiteljico v pokoju.

Življenje je včasih težavno.

To sem tudi jaz v šoli občutil na svoji koži. Tudi meni se je enkrat v razredu prihajalo nekaj takega, česar potem sošolci dolgo niso mogli pozabiti, meni pa se je pri tem zgodila krivica. Najbolj čudno je bilo to, da mi jo je storil prav tisti učitelj, o katerem vem povedati same dobre reči. Saj je imel mene posebno rad, njegove roke nisem nikoli občutil. Kaj ga je takrat prišlo, tega niti danes ne vem. Toda kaj je na svetu popolno? Najbrž ni pomislil, da bo mene prizadelo. Kriva vsega pa je bila moja, že prej omenjena lesena torba.

Bilo je nekega toplega junijskega dne proti poldnevju. Učitelj nam je dal pisati neko šolsko vajo. V razredu je bilo soparno in tiho. Tišino je motilo samo škrtanje peresnikov po papirju in brenčanje muh, ki so vztrajno letale od glav učencev na okenske šipe in nazaj. Učitelja za mizo se je ravno polotila lahka dremavica, ko je v to tišino na vsem lepem grozno tresnilo.

Sam nisem vedel, kako sem sprožil torbo, da je telebnila na tla. Saj od tiste police na tla ni bilo tako visoko, toda udarec te prazne »kiste« je zaradi uspravajoče tišine v razredu deloval porazno.

V razredu je pokalo od smeha. Komu se je to prihajalo, je bilo vsem jasno, saj leseno torbo sem imel samo jaz. Smeh je tudi takrat basal učitelja, hotel se je premagati, toda to se mu ni popolnoma posrečilo. Ko je potemveč pomiril razred, se je naredil hudo resnega in mi s strogim glasom rekel, da moram vstati. To je bila moja prva kazen v šoli. Še danes vidim učitelja, kako je priprl oči, potem pa počasi in s poudarkom rekel:

»Pusti svojo kadunjo pri miru!«

V tem glasu sem čutil zasmeh. Nov val smeha je šel po razredu. Jaz sem občutil, kako mi je udarila kri v glavo. Okoli sebe nisem ničesar videl, na sebi pa sem čutil trideset parov oči, ki so me gledale zasmehovalno, škodoželjno, in če tudi pomilovalno, tega ne morem reči. V meni se je takrat

Nekdanja tolstovrška osnovna šola, sad trdibučne zavednosti Tolstovršanov

vse porušilo. Ni me bolela kazen, ki sem jo dobil za povzročen ropot, bolelo me je le to, ker se je tudi učitelj ponorčeval iz moje torbe, s katero sem bil vsa leta zadovoljen. Saj doma nismo bili ravno revni, toda takrat je bila svetovna gospodarska kriza, ki je prav tista leta bila na višku. Vsak dinar si moral trikrat obrniti, preden si ga izdal. Sosedov Falent, siromak brez stalnega zaslužka in brez podpore, je kljub svojim sedmim križem šel večkrat iz Guštanja v Dravograd in nazaj peš samo zaradi tega, ker je dobil v Dravogradu cikorijo za en dinar ceneje. Dinar spoštovati se bomo morali tudi mi sedaj navaditi! Čisto razumljivo, če sem jaz bil s to torbo zadovoljen, mi pač niso kupili druge. Glede obleke in drugih potrebščin nikoli nisem bil zahteven.

Iz mojega razmišljanja me je predramil učitelj, ki mi je rekel, da lahko sedem. Toda nisem ga hotel ubogati. Moja bol se je sedaj sprevrgla v trmo. Ne vem več, koliko je še manjkalo do konca pouka, vem dobro le to, da sem vztrajal do konca stoje. Učitelj mi je še nekajkrat rekel, naj se vsem, ko pa je videl, da tega nočem storiti, mi je rekel, da moram ravno stati, potem pa me je pustil pri miru. Tisto polletje sem dobil vedenje 4.

Kot sem že rekel, sem v to tolstovrško šolo rad hodil. Toda to veselje mi je kazil sošolec Lojzi, ki je v moje življenje na vsem lepem prinesel čudno spremembo. Bil je eno leto mlajši in za spoznanje večji od mene. Štiri leta sva skupaj sedela in se zelo lepo razumela. Samo enkrat je prišlo nama nekaj navzkriž, kaj, tega ne vem več, prav dobro se še spominjam, da me je takrat žalostno pogledal in rekel:

»O ti šema ti!«

Potem pa je bilo spet vse dobro.

Kaj mi je storil torej Lojzi, da mi je vzel veselje do šole? Nič drugega kakor to, da mi je proti koncu četrtega razreda zaupal:

»V jeseni grem v mariborsko gimnazijo.«

Lojzi me je večkrat nagovarjal, naj grem z njim, nikoli pa tega ni niti slutil, kako rad bi jaz šel v gimnazijo. To sem doma tudi skušal doseči, toda kaj kmalu sem vedel, da ne bom dosegel. Delal bi pa krivico svojim staršem, če bi trdil, da me nista pustila v šole zaradi zaostale miselnosti. Glavna krivda je bila gospodarska kriza, to je stiska za denar in pomanjkanje delovnih ljudi na gruntu. Sicer je tudi Lojzi bil kmečki sin, toda iz hiše, iz katere jih je že več odšlo na šole. Njegov oče je vsekakor bolj mislil na bodočnost svojih otrok, kakor pa na grunt.

Eno leto sem še ponavljal četrty razred tolstovrške šole. Ker pa sem moral v šolo hoditi še tri leta, sem se prestavil v trško šolo, kjer sem prišel kar v šesti razred. Tu sem prišel v roke tudi brzemu učitelju, ki je bil prav tako iz Libelič doma. Ker sem izpustil peti razred, sem se izognil učitelju Tomažiču, o katerem je vedela cela šola povedati, da je hud kot Turek. Ko sem odrasel šoli, sem imel priliko se z njim поблиže spoznati in se prepričati, da je tudi on bil dober človek. Kot oficirja ga je nagli razpad jugoslovanske kraljeve vojske tako prizadel, da si je vzel življenje.

Čeprav je na trški šoli bilo prav malo okoliških otrok, sem se kar hitro privadil. Medsebojno nezaupanje je bilo kmalu mimo in hitro smo postali pravi šolski tovariši.

Ker je tisto leto izstopila iz šole moja starejša sestra, sem prišel do druge, bolj dostojne torbe.

Tisto veselje do ljudske šole, katerega mi je vzel Lojz, pa se mi ni hotelo vrniti. Medtem ko je v mojih letih odšel iz tolstovrške šole v gimnazijo samo Lojzi, jih je iz trške šole odšlo vsako leto več. Razume se, da so bili ti največ iz uradniških in trgovskih družin, bili so pa tudi obrtniški in delavski. Kako sem jim jaz zavidal to srečo! Bil pa so med njimi tudi taki, ki so zelo neradi šli. Še danes ne vem, zakaj nisem treščil po buči sošolca Maksa takrat, ko mi je rekel, da sem jaz srečen, ker mi ni treba iti v šolo. Njegov oče je bil eden izmed vodilnih uslužbencev v železarni in jasno je, da si je želel oziroma je po vsej sili hotel, da tudi njegov sin nekaj postane. Saj Maks ni bil neumen, le uk mu je smrdel, učil se je le toliko, da je shajal.

Trški učitelj me je nekoč vprašal, zakaj me ne da oče v šole. Odgovoril sem mu, da nimamo za to denarja in da me ne morejo pogrešati doma. To sta bila tudi v resnici prava vzroka, k temu pa bi lahko prišel še očetovo neodločnost. Tudi pozneje, ko bi bil jaz rad šel v kmetijsko šolo, se je popolnoma strinjal s tem, samo odlašal je iz leta v leto. Ko je zbolel, kmalu nato pa se je začela tudi vojska, se je moja usoda zapečatila.

Ob vsakih počitnicah, ko so prišli domov moji bivši sošolci, mi je bilo zelo tesno pri srcu. Vsakokrat se je na novo odprla rana, ki se popolnoma nikoli ni zacelila. Vse to je tako prišlo v mene, da sem o tem stalno sanjal. Sedim nekje v šoli, v veliki zadregi sem, ker nimam domače naloge, ker nimam šolskih potrebščin, ker ne znam itd. Od začetka sem imel take sanje zelo pogosto, potem dvakrat, trikrat letno. Še zdaj imam

včasih take sanje, ni še dolgo od tega, in vendar je od tistih dob preteklo že trideset let.

Da, tri desetletja so že minila, in jaz imam vse to še tako živo v spominu. Kolikokrat se spominjam tistih svojih sošolcev, ki so bili tako srečni, da so lahko šli v šole. Toda vsi niso bili srečni. Tudi njih je zajel vojni vihar in se poigral z njihovo usodo.

Največkrat se spominjam Lojzija. Vsakokrat, kadar je prišel na počitnice, sva se imela toliko pogovoriti. Bil je še vedno tako ponižen in skromen. Kakšno veliko veselje so pač lahko imeli z njim njegovi starši vse dotlej, ko se jim je to veselje spreminilo v veliko žalost. Pravkar je končal z odličnim uspehom gimnazijo, ko se je tudi pri nas začel krvavi ples. Lojzi, up in veselje svojih staršev, je moral pasti kot talec v gramozni jami.

Spominjam se tudi Maksa, tega študenta po sili. Nekako je pretolkel gimnazijo, potem pa je bil nameščen v železarni. Slišal sem, da je končal v službi okupatorja tam nekje na Egejskem polotoku. In Štefija. Tudi on je bil uradnik v železarni. Usoda pa tudi njemu ni bila mila. Kot mlad oficir NOV je padel na pragu svobode.

Spominjam se tudi drugih, za katere ne vem, kje so razkropljeni. Nekateri na drugih kontinentih, nekaj jih živi med nami — inženirji, zdravniki, živinozdravniki.

Vse to, kar ti tako na dolgo in široko pripovedujem, ni samo moja zgodba. To je zgodba vseh onih mnogih, ki bi prav tako kakor jaz radi šli v šole, vendar jim to ni bilo dano. Glavni krivec pa je bila vsekakor takratna razredna družba, ki je nudila tako malo možnosti, saj je bil njen interes, čim manj izobražencev med preprostim ljudstvom.

Cepita: Kristan Pepi, izgubljen med vojno, in Dretnik Ivan, Tolsti vrh. Sedijo: 1. vrsta: Močnik Lizika, v Avstriji, Legner Zofka, por. v Slov. Gradcu, Navršnik Zofka, por. Krajer, Ravne, nadučitelj Gačnik Janko, v Mariboru, župnik Barbič Miha, umrl, učitelj Tomažič Maks, preminil med vojno, Obretan Franciška, por. Rebol, Ravne, Čič Alojzija, por. Herman, Ravne, Filip Terezija, delavka v železarni. 2. vrsta: Kumer Pepca v Mariboru, Bisternik Marija, neznano kje, Hribernik Angela, por. Močnik, Ravne, Hanuš Lizika, v železarni, Sikora Gretka, v Avstriji, Leš Gretka, por. Turk, Ravne, Ivartnik Antonija, por. v Avstriji, Štrikar Julka, por. Kresnik v Mariboru, Petrač Lojzika, por. v Argentini, Lečnik Franica, por. v Palestini, Cvitanč Antonija, por. Radivojevič, Ravne, Krevh Ela, por. v Slov. Gradcu, Obretan Marija, por. Mezner, Ravne. 3. vrsta: Glavar Franc, umrl, Jamšek Gusti, izgubljen, Reveland Anton, v Italiji, Gostenčnik Peter, kovač, Ravne, Rebernik Jurč, padel na ruski fronti, Korper Ivan, padel na ruski fronti, Sterčko Anton, v Avstriji, Vidrih Jože, v železarni, Globočnik Ivan, kraj. skupnost Ravne, Orozel Herbert, neznano kje, Vastl Bogomir, kovač v železarni

To sliko objavljamo zaradi župnika Vireja in učitelja Rudolfa Šimona. Na sredini učiteljica Olga Pečnik

Moja izpoved pa ne bi bila popolna, če ne bi še omenil nekaj zelo važnega. Pogledjta na bivši grofovski park! Vidiš tisto veliko, podolgovato, opečnato rdečo liso med košatim drevjem? **Ravenska gimnazija!**

O, da bi bila tam že pred tridesetimi leti! Moja življenjska pot, kakor tudi pot drugih bi bila čisto drugačna.

Ustanova ali šola druge stopnje, v kateri si lahko naša mladina pridobi srednješolsko izobrazbo, ne da bi se ji bilo treba vlačiti po Mariboru ali drugih mestih. Doma, tako rekoč pred nosom jo imamo in za vse je odprta, za vse stanove in pod enakimi pogoji za vsakogar.

Kako hitro čas beži! Od takrat, ko sem jaz končal osnovno šolo, pa do ustanovitve te gimnazije, je preteklo deset let. Sedaj pa je gimnazija že slavila svojo dvajsetletnico. Koliko naših mladih ljudi je že šlo skozi njo, premnogim je pripomogla do večjega in boljšega kosa vsakdanjega kruha.

Gimnazija pa ni edina šola druge stopnje pri nas. Imamo še izobraževalni center, večerno šolo, razne tečaje in vrsto drugih možnosti — kdo bi vse našteval — da se lahko naša mladina izobražuje.

Prav nič ne zamerim mladini, če ne ceni dovolj teh pridobitev. Saj jih niti ne more prav ceniti, ker ne pozna predvojnih razmer.

Lepo je biti v naši domovini mlad!

Dragi bralec! Gotovo si se že naveličal tega mojega pripovedovanja. Toda samo malo še potrpi! Povedati ti moram še tisto, kar se z dosedaj povedanim tako lepo ujema. Čisto po naključju.

Uvodoma sem ti pripovedoval, kako velik je bil »moj svet« in kje je bilo njegovo središče. Zaupal sem ti tudi, kako zelo rad bi bil šel v šolo in v širni svet. Ker se mi pa ta želja ni izpolnila, sem kar lepo obtičal tam, kjer sem bil — in kjer sem še danes. Sedaj me ne vleče nikamor več. Tisti moj otroško namišljeni svet se je že davno umaknil stvarnemu, ni se pa umaknilo njegovo središče. To moje nekdajnje središče sveta — vsaj za mene — še vedno obstaja. Razlika je samo to, da je sedaj mnogo večje in da se ne imenuje več trg Guštanj, ampak mesto Ravne. Ali ni to čudno?

Poglej! Mesto Ravne ne more več čepeti v tisti kotlini kot trg Guštanj. Ta kotlina je bila veliko pretesna, zato se je mesto razširilo na vse strani. Pognalo je korenine na Javorniku, Prežihovem vrhu, ob Suhi in največ seveda na Čečovju, ki je postalo že cela mestna četrt. Ko so na Čečovju zgradili prve štiri bloke, so bili od tukaj videti kot kasarne. Še bolj pa je prišlo to do iz-

raza, ko so tam spredaj na robu postavili Dom železarjev. Ta nizka, široka stavba s sivo streho in sivo fasado je bila poleg teh kasarn videti kot konjušnica. Šele naslednji bloki in stolpnice so dali Čečovju pravo mestno podobo.

Na Ravnah močno raste industrija, zato se ljudje iz vseh okoliških in oddaljenih krajev priseljujejo. Že sedaj je na Ravnah čez pet tisoč ljudi, po planu jih bo pa čez trideset let še enkrat toliko. Zato imajo urbanisti v načrtu zazidati še celo Javorniško polje, urediti mestno središče v starem delu mesta in postaviti hiše še povsod tam, kjer je še količjak prostora. Na Ravnah je sedež občine, ki pomeni veliko več, kot nekdanj okrajno glavarstvo. Pravijo, da so Ravne gospodarsko, kulturno, prosvetno in upravno središče Mežiške doline. Imajo vse pogoje, da živijo samostojno materialno in kulturno življenje. Sicer je res, da ima Slovenj Gradec za nas bolnico, sodnijo in arest, to so pa ustanove, s katerimi je najbolje imeti čim manj opravka.

Na Ravnah lahko dobi in opravi naveden državljan vse, kar potrebuje v vsakdanjem življenju.

V svoji zgodnji otroški domišljiji sem se o velikosti sveta veliko zmotil. Svet je neprimerno večji — tudi sam sem ga v razmeroma kratkem času veliko videl — nisem se pa čisto zmotil o središču. Saj so za nas vse, ki živimo v svetu, katerega sem opisal v začetku, Ravne nekakšno — središče sveta.

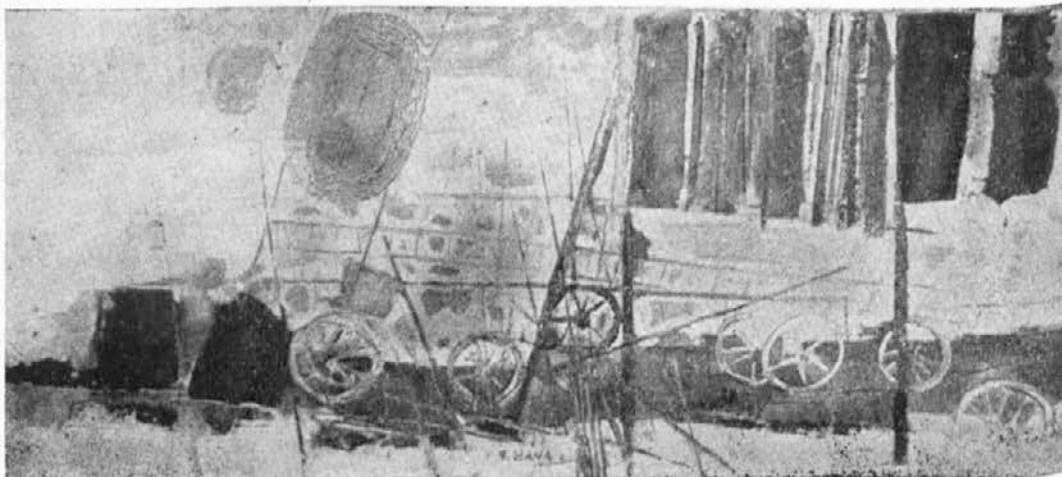
France Slana

Nagovor Leopolda Suhodolčana ob otvoritvi razstave

Veseli me, da lahko predstavim slovenskega likovnega umetnika FRANCETA SLANO. To poudarjam še posebej zato, ker je umetnik po številnih uspešnih razstavah doma in v tujini prišel tudi k nam na Ravne v skromni prostor našega likovnega salona. Prepričan pa sem, da bo našel pri nas nove prijatelje svoje umetnosti in da je prav to tisto, kar si umetnik želi, kadar razstavlja — pa naj bo to v katerem koli kotičku na svetu.

Podobe, ki jih danes gledamo, nam pričajo o samoniklem slovenskem umetniku, ki si je s svojimi deli ustvaril svojevrsten umetniški svet, svet, ki je samo njegov in neponovljiv. Globoko v vsaki podobi — kot

srce v človeku — utripa v enkratnem svetu barv umetnikovo iskanje, razmišljanje, utripa njegov pogled na svet, na človeka in njegovo življenje, utripa umetnikov lepotni ideal, utripa poezija šopkov, starih mlinov in žag, kozolcev, plitvin in zalivov. Umetnik je z vsem svojim človeškim in umetniškim bistvom povezan s pokrajino in z vsem, kar živi s pokrajino — propadajoči mlini, žage, kozolci itn. — a te pokrajine ne povečuje z romantičnim zanosom, temveč je intimno za zmerom povezan z njo v svojevrstni nostalgiji po vsem, kar je v človeku in naravi lepega, velikega, a se temu dandanes vse bolj odtujujemo, hodimo bežno mimo, povečujemo lažni teh-

France Slana, Zapuščena kolesa, olje

Domače besiede

(Iz narečnega gradiva ravske študijske knjižnice)

álit(i) — (čas zabijati): cele nóči po bírcav-zeh áli
biči — (bíkec, ovnič, trmast otrok): biči puf! (tako ízzivajo ovco na trkanje) — (trmastemu otroku): ti biči ti, brezovega ólija si potriebl!

dojsti — (dosti)
fleka — (ženska, ki se vda za raznim moškimi)
gáratí se — (se ne spodobno razgaljati noge)
garičiti se — (vozariti se): kolésl si je kupu,

háj — (način hoje): t'k šikano gre; s'n jo po haju spóznú

korníka — (korenika, korenina)

máj — (medmet, ko se obregnem ali ko se začudim): māj, k' pa kaj počneš, da te že ni nobart cvegn (— »kaj neki počneš, da že ne prideš!« tako npr. zakliče mož noter v sobo, ko čaka zunaj na ženo, da gresta v kino, pa ta še ne pride)

mêhe — (harmonike): a znaš na mēhe spēlet? — sta dva brata, dva mehāča, vsak po svojih óvseteh hod(i)ta

modlt — (moliti): dov modlt — (z molitvijo zdraviti): ta rajna Bóžankne je znava dov modlt; a še kaj zna duo? —; odmodlávāt — (pri molitvi odgovarjati)

moj grúši! — (bolj krotko rotnje; nedolžna kletev)

mvádikást — (mladikast): se ji kne vidi, da je že v lieteh, ma t'k mvdikásto kóžo

naréto — (narejeno): zaj je t'k naréto, da mrš osn liet šuole v'n stórt, če óčeš v uk gníva — (njíva), na gníli — (na njívi)

obrlézn — (neporedn — (poreden): to je že riesn, da so zajšni otroci čudno obrležni; pa zad mavo spom'ni, če nismo bli mi glih taki

ótrek — (otrok, otrokóvje — (otroci)

pohválen — (kdor se sam rad hvali): t'k je pa že pohválen, da ga je osvāsno posvúšet

políeškvat — (poležavati): (o bolníku): k'r t'k políeškje

posíeškvat — (posedati): najrají p'r bečévneku posíeškje

pavúdje — (sodrga): to je ano tako pavúdje, umazano, obreklivo, kamar pridejo, špetir nardijo

pézvat(i) — (pejzem): zmúškavo mi je pavc, zaj ga že dva kedna št'k pézjem (zmečkaló mi je palec, zdaj ga že dva tedna tako boleče prenašam)

poberíga — (zbir malo vrednih reči): spraj to poberígo okovo híše v kraj, v pieč jo zmeči al pa v Mežo znósi; če je pa za rafúdo, jo pa tota prēdi

ponúdigá — (ženska, ki se moškím ponuja): očiese ma že t'k gvadóvne k'k'r ana prava ponúdigá

búžika — (krotko bitjece, malo šlevasto): pa tuj ni trieba, da si ana taka búžika; mavo se le na nóje postáj!

búžet(i) — (božati)

ubíkjen — (zabito trmast): t'k je ubíkjen, da si ne da kaj dopovēdet

cvejko — (preveč): cvejko mi kne zarájti!

cmavo — (premalo)

čéntrat(i) — (čenčati): cevo uro že dodle pred híšo čéntráta, bota ciev perzenal obrali

črńice — (borovnice); rdeče črńice — grantne — naték: (brusnice); v Pieci je natek, na Strojní pa rdeče črńice; obrájatane so bolj ta strojanske

dov čriedit(i) se — (vrstiti se): vso nuoč so se dov čriedli, da je vsako uro adn b'du ne dográtam — (ne dospem z delom): t'k mam deva, da kne dogratam

zaj pa vsako nedelo kojna vpreže pa se gariči od Brančurnika do Poláne pa zad — no, veda, dendenešni se z avtíjem garičijo

gvadóvíja — (lakota): je mavo kieri, da si v vojskneh lieteh ni gvadovíje skusu; — če si biv v Dachau, poa že víeš, ka je gvadóvn bit no zvákán (zlakan — sestradan)

nicizem in komercializem, pozabljamo, da človek ne živi samo od kruha in skoro ne znamo več doživljati tihih intimnih trenutkov. Je torej svojevrstna umetnikova nostalgija po večno lepem, enkratnem pa tudi umetniško doživeti protest in opozorilo človeštvu.

France Slana je kot umetnik prehodil začrtano umetniško pot tako v vsebinskem in oblikovnem pogledu. Tako na njegovi poti ne bomo našli stranskih poti, ki bi ga za nekaj časa popeljale na varljiva področja sodobnih modnih muh v slikarstvu. V Slani-umetniku in Slani-človeku je čutiti, da se ni nikoli odtrgal od pokrajine, življenja in človeka.

Dolga ljubezen je končno le pripeljala v zakonski pristan Glinikovo Pepko in Buhvaldovega Petra — Zgornjega Tičlerja — žerjavovodjo v naši železarni

pobris — (krepek deček): pet liet je, pa je za os'n; skledo mleka tota grieda pobriše
rastájčēt si — (razložiti si): rad berem cajtnge, časi pa že t'k kunšno poviejo, da si ne znam rastájčēt
rōnt pridi — (brž pridi!)
rōka: na r'ci (na roki)
streha — (dežnik): (nekim je ljubša marela, italijanski ombrello)
strd — (med): (strd je lepa domača slovenska beseda in ni treba medu vsiljevati, kjer je strd doma)
st'zda — (steza): Čej so tiste st'zdice...
sūš — (sušenje): nartabuole grške za suš so rjavke
svamca — (slamnica, iz slame spleten jebaček, vanj pride pri kruhapeki testo za en hleb): mati so otnokom povno svamco orehov prnesli
šērbazōben — (tisti, ki ima le nekaj škrbinastih zob): naši očōvi niso vedēli za narēte zōbe, so svoje do smrti meli; babičke so pa rade brez zōbov ostale, poa pa čiso mōle kaj drugja jast k'k'r kako župo bolj drugo mōčko pa škuorjo gūzat
šīnik — (vrat): ma šīnik ko an bik
škrpīčīt(i) — (skopariti)

šōvsko — (poševno)
naškrapūje: dež naškrapūje — (deževati začne)
šterc — (tat, potepuh); — štercati — (potepati se)
šreflni — (nasekana cepljena drva)
tāj, v tāj se je podav — (v tajeje se je zašel, tajiti je začel)
tek, nima teka — (nič ne izda): oba zasvužma, saj k'r pride anga gnarja kup; pa ka, ko gnar teka nima
tevoŋn, tavōŋn — (otožen, duševno pobit): v's tevoŋn je hodu okōvo, za k'r kaj mu ni bvo: z žēno sta se skriegava pa mu je na svoj duom ušva
tūj — (tudi): A sta bva Bvatnik no Juh bol Župānc, naj bo, iz Dobrij pavra sta bva, sta šva v nedelo h meši. Te provi je zinu Župānc: Ti, pšenica je čisto fēleva. Črez pov ure, ko sta bva že p'r ciekli, je zinu te druji: Rž tuj!
ūjčka — (gugalnica); ūjčkat se — (gugati se)
zrājtati si — (doumeti, domisliti se); zrajtljiv — (domiseln): zrajtlive so pa žēne že vejko bol ko m'ži.

napili mrzlega mošta, navadno so stali še na kakšnem prepihu, zato si je marsikateri našel pri tem pljučnico.

Se pri drugem delu je bila v soseski vzajemna pomoč, in to pri gnojvoži. Njive na Jamnici so velike, ponekod zelo strme in precej od doma oddaljene. Zemlja je precej gladovna in potrebuje veliko gnoj. Na najbolj strme njive smo gnoj vozili z žlefami, dokler jih ni preveč podilo. Tedaj so gnoj razlagali na smrekove vlake in ga na ta način razvozili tako, da je bil precej enakomerno raztrosen. To delo je bilo precej težavno in povrh še nevarno.

Leta so tekla kljub temu, da je bila moja najboljša zabava delo. Včasih sem se prikazal ob nedeljah v Šentanelu, vendar sem farno vas kmalu zapustil, kajti za veseljenje in popivanje ni bilo denarja. Na dekleta sploh misliti nisem smel. Rajati, ali bolje rečeno skakati, sem se malo naučil na steljerajah, toliko da danes takt še poznam.

Leta 1937 sem bil poklican k vojakom. Dodelili so me k 16. pešpolku v Niš, odkoder sem bil po »obuki« dodeljen k vojnosanitnemu skladišču, kjer smo skladišče še povečali, nato pa nabavljali še razni sanitetni material. Bil sem nekaj časa tudi »posilni«. Jeseni 1938 sem odslužil vojaški rok. Naš letnik so obdržali še en mesec v vojski, to pa zaradi tega, ker so v tem času Nemci zasedli Češkoslovaško. Po enomesečnih orožnih vajah so nas spustili domov.

Nisem bil dolgo doma. V maju leta 1939 so me zopet poklicali na orožne vaje, in sicer to pot v Celje, kjer sem bil do oktobra.

V Jamnici, katero sem vedno znova vzljubil, ker sem videl že precej bolj puste kraje, mi zopet ni bilo usojeno daljše bivanje, ker so me zopet poklicali na orožne vaje, in sicer v Ivanjo gorico. Na precej visoki planini smo imeli postavljene šotore. Dan za dnem smo »vežbali«. Tako so minili štirje meseci in je začel pritiskati mraz. Pozno v jeseni smo zapustili planino. Mene so pustili domov.

Domačega kraja se nisem dolgo veselil, kajti sredi marca 1941 sem bil zopet poklican na orožne vaje, to pot v Ljubljano. Tu smo cele noči »vežbali«. Neko noč smo prišli v Dravljce. V jutru je bil Hitler napadel Jugoslavijo. Priletela so že nemška letala, na katera smo močno streljali. Letala so odletela, mi pa smo marširali proti Dolenjski. Na neki postaji smo šli na vlak, ki nas je odpeljal v Zagreb. Zagreb je bil že v ustaških in nemških zastavah, vladali so že Nemci in ustaši. Njihova premoč nas je po našem napadu kmalu razpršila. Ker je bilo pri nas vse skrižem in velika polomija, sem šel tudi jaz svojo pot — mahnil sem jo prek hribov v smeri doma. Imel sem srečo, da me niso zajeli Nemci, ki so bili največ v centrih. Dobil sem civilno obleko, večjih krajev pa sem se izogibal.

Doma sem opravljal vsa gospodarska dela in tudi mleti sem se naučil. Težava pa je bila s spravilom žita v mlin in moke iz mlina. To je bilo treba zaradi velike strmine nositi večji del na ramenih ljudi in sedaj na mojih.

V mlin, kjer sem mlel, so prišli leta 1943 poleti partizani, ki so mi pravili, kdo so in zakaj se borijo. Sprva sem se jih malo ustrašil, ko pa sem spoznal, da so večina ljudje iz domačih krajev, sem dobil zaupa-

Samorastnik iz Jamnice

Objavljamo življenjepis, ki ga je napisal PAVEL VIRBNIK, samorastnik na Jamnici, sedaj gospodarski pomočnik pri Dularju na Selah, obdelal pa ga je naš stalni sodelavec Beno Kotnik. Virbnik ga je pisal tako, kot ljudje po domače govorijo, saj sam omenja, da je hodil v šolo le tedaj, kadar na kmetih poleti ni bilo tako notno, pozimi pa tedaj, ko je bila nareta že gaz, da je v cokolah lahko prišel do šole.

Tako začenja:

»Ko sem bil star dve leti, sta mi umrla oče in mati. Mene so tedaj dali za rejnika h kmetu Gradišniku na Jamnico. Tam sem zmerom gor plačal, ker nisem imel več svojih ljudi. Komaj sem zlezal iz janke, katero sem nosil do šestih let, so me že vpregli v delo. Največkrat sem moral goniti vole pri setvi ali pa tudi kaki drugi vožnji. Pasti sem moral ovce v novini, kjer je bilo polno trnovja, živino pa po gornjih in strmih robih. V šolo sem imel dobro uro hoda, vendar sem zelo malo hodil, kajti za gospodarja je bilo poglavito le delo, v šoli pa bi se po njegovem mnenju naj naučil le toliko, da bi znal malo brati in se podpisati. Jaz sem imel veselje do šole in učenja, pa ni bilo koga, ki bi mi pri šolanju pomagal. V šolo sem hodil poleti zmerom bos, pozimi pa v cokolah, ko je bila poprej napravljena gaz. Čevljev nisem imel, kot jih imajo danes otroci. Pouk v šoli se je začel ob devetih dopoldan, bilo je eno uro odmora, nato pa je bil pouk zopet do treh ali pol štirih popoldne.

V tistih časih še ni bilo tako praktičnih strojev kot danes pa tudi elektrike še ni bilo pri nas. Tedaj so pri nas poznali le ročni pogon. Imeli so že starosvetne mlatilnice, slamoreznice in tudi sadne mline, vendar gonilo se je vse z rokami. Dolgo žito, kot rž in pšenico ni bilo mogoče mlatiti z mlatilnico, zato pa so peli cepci že ob treh v jutru. Kakor hitro sem bil cepcem »gavtik«, sem moral na gumno, da sem

dajal »štrah« (takt). Do božiča je moralo biti žito omlačeno, da so potem lahko bili »nedieli«. Jaz nedielov nisem imel, kajti poleg krmljenja ovc z drno in venihom, sem moral nanositi za kuhinjo in veliko hišo, kjer se je cel dan kurilo, tudi drva.

Pavel Virbnik

Pri mlačvi z mlatilnico so pomagali tudi sosedje, mi pa smo jim delo vračali. To delo je zahtevalo osem ljudi samo za pogon mlatilnice. Štirje so gonili en tuš. Ta čas so se drugi štirje oddahnili. To delo je bilo zelo naporno. Prah, ki se je nabiral v nosnicah, ustih in prsih, je bil zelo žgoč in je povzročal žejo. Ob koncu tuša so se gonjači

Nič novega pod soncem! Že pred 33 leti so pri nas volili najlepše dekle

nje v nje. Rekli so, da tudi oni kuhajo in da bi potrebovali moke. Dal sem jim precejšnjo količino. Partizani so začeli prihajati v mlin zelo pogosto. Vsakokrat sem jih z moko obdaril. Prišli so tudi na dom, ki je bil dobre pol ure oddaljen v hrib. Večkrat so me poslali na razpotje, da sem ugotovil, če je dohod k domu varen; ko so se partizani doma v hiši zabavali, sem pogosto s puško stražil okrog hiše. V hiši nam je tovariš Korošec vzbujal spomine na tiste nedolžne žrtve, ki so darovale domovini svoje najdražje — življenje. Bodo še žrtve, vendar končna zmaga bo naša, tako je trdil Korošec. Navdušeni od političnikov se nikdar nismo ustrašili gestapovcev, kljub temu da je bil njihov nastop nečloveški.

Konec avgusta 1944. leta so me partizani mobilizirali. Odgnali so nas čez planine in po dolgi hoji smo prišli blizu Gornjega gradu k Tomšičevi brigadi. Tu smo fašiste, te mrcine, vsak dan napadali, pa jih je bilo zelo veliko. Z eno četo smo šli na Kamniško planino, kjer smo dobili orožje, katerega smo odnesli v Lovrenc na Pohorje. Ko smo se vrnili v Gornji grad, nas je nekaj moč bilo dodeljenih za Rečico, kjer se je delal aerodrom. Ko je bil aerodrom zgotovljen, se je začela znana savinjska ofenziva. Umakniti smo se morali. Fašistična premoč je bila velika. Precej partizanov so zajeli, z njimi sem bil tudi jaz.

Odgnali so nas v Celje v Stari pisker, kjer so nas pretepali in zasilševali. Vsak dan nas je bilo manj. Nekega jutra so na tovarnjake naložili 100 zapornikov, med njimi tudi težko ranjene, in jih v Frankolovem obesili. To so bili talci za celjskega vodjo Dorfmeistra, ki so ga bili partizani ubili. Koliko jih je šlo v Maribor in na okoliške celjske hribe na streljanje, ni znano. Srečen je bil tisti, ki je iz celjskega Piskra odnesel glavo. Med temi srečnimi sem bil tudi jaz. Proti koncu vojne sem

moral kopati v Rogaški Slatini protitankovske järke. Zasijala je tako zaželeno svoboda. Odšel sem v domače kraje.

Kaj nam življenjepis tega samorastnika prikazuje?

Naši mladini, katero morajo starši večkrat s silo priganjati k učenju, pove, v kakšnih hudih razmerah je zapuščen samorastnik hodil v šolo in kako hrepenenje je imel, da bi se čimveč naučil. Že v mladih letih mu je bila naložena skrb; njegovo razvedrilo nista bila žoga in ples, ampak živina, polje, travniki, pašniki in livade. Spremljalo ga je trdo delo od zore do mraka, od rane mladosti pa do današnjega dne.

Tudi nam starejšim, ki živimo v socialistični skupnosti, daje njegov življenjepis lepe nauke. Iz njega je razvidno, kako je kapitalistični družbeni red izrabljaj človeka. Rejence in hlapce je izkoriščala tudi občina. Bogatejši so bili na račun rejenkov in hlapcev oproščeni orožnih vaj, medtem ko so te stalno klicali na nje.

Poglejmo še nekoliko na zavest teh siromakov v nacionalnem pogledu. Dejstvo je, da je bila ta veliko boljša kot pri tistih, ki so se združevali v centrih. Marsikateri v centru bivajoči se je v stari Jugoslaviji trkal na svoje nacionalne prsi. Ta je med okupacijo mirno služil okupatorju, nekateri pa se mu je tudi udingal.

Ta hribovec, ki pa je komaj znal brati in se težko podpisati, je bil že na strani Osvobodilne fronte, podpiral je to gibanje, dokler se ni tudi sam aktivno vključil k partizanom.

To je nauk, ki ga daje življenjepis Pavla VIRBNIKA, nekdanjega Gradišnikovega rejenka iz Jamnice.

POPRAVEK

K sicer jako zanimivemu spisu tov. Ajnžika je potreben majhen popravek. O dogodku pri procesiji na Strojni ni bil prav poučen. Zapisal je, da je monštranca zle-

tela po bregu, ko je župnik padel. Tako ni bilo. Monštranca je nosil žvabeški župnik, ta se ni ganil z mesta, kjer je stal. Domači župnik, v koretelj oblečen, ga je spremljal. Nosil je kadilnico. Ko je videl dva fanta, ki se nista odkrila, je zaklical: »Klobuke dol!« Ko se še na drugi enak poziv nista odkrila, je šel ogorčen tja proti njima, na ojesu se je spotaknil in padel. Iz kadilnice se je žerjavica izsula in župniku je kri iz nosa tekla, ko se je na nos udaril. Tista dva nagajiva fanta pa nista bila Strojancja, ampak — Črnjana.

Kako sta strojanska ključarja prosila v Celovcu pri škofu za novega župnika, ko nista znala poklekniti, je vse res. Treba je pa dostaviti, da je za njima šel v Celovec k škofu Žirovnikov Tiče sam prosit za novega župnika. V škofiji je že zunaj v veži pokleknil in tam stanovitno klečal. Na vsako vprašanje raznih gospodov je odgovoril: »Gospod škof naj pridejo, njim bom povedal svojo prošnjo.« Slednjič je res prišel škof in takemu klečečemu prošnjiku takoj obljubil in nato tudi poslal župnika Paplerja, ki je tudi mojega očeta in mater poročil.

Blaž Mavrel

NEVARNOST

Nekdo je vprašal zdravnika, starega praktika, kakšna je razlika med življenjsko in smrtno nevarnostjo. Zdravnik je odgovoril: »Če kdo težko zboli, je v življenjski nevarnosti; če pa pokličejo zdravnika, je bolnik v smrtni nevarnosti.«

ČUDNA STVAR

Sobarica v hotelu snaži hodnik in si krajša čas z oprezovanjem skozi ključavnice. Pri neki sobi se nenavadno začudi. »Sakrabort! Čudna stvar!« modruje sama pri sebi. »Vpišeta se kot zakonca, pa se poljubljata, da je človeka kar sram...«

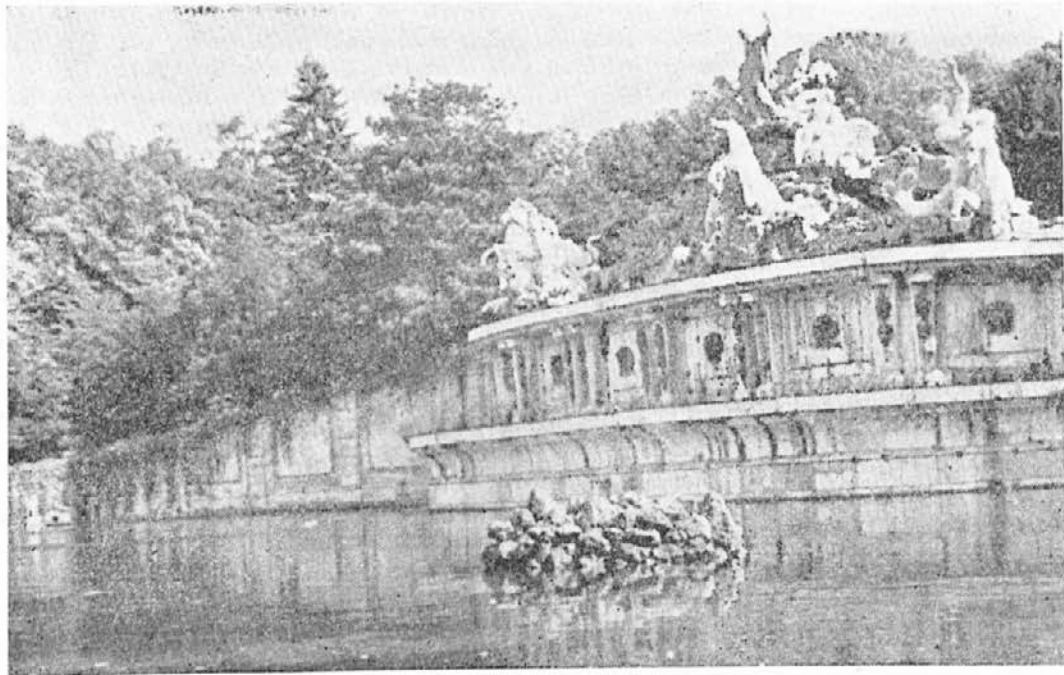
Hiša s prešo, kot se spodobí

Jože Šater

S KOROŠKIM OKTETOM PO ČEŠKOSLOVAŠKI

Že lansko leto pričeti razgovori so dobili letos aprila dokončno obliko. Sindikalna podružnica — Zavodni odbor roh, Obhodni usek — velike češke tovarne Škoda iz Plzně je povabila Koroški oktet na 8-dnevno gostovanje po Češkoslovaški. Obenem so

dali od zunaj, kolikor se pač od zunaj videti da, potem pa smo se peljali mimo slo-vite Štefanove cerkve v Schönbrunn. Takrat smo videli in občutili, kaj je vele-mestni promet. Kljub temu smo srečno prispe-li. Lep dan je bil, pa so fotoaparati škrcali,

Schönbrunn

Foto: J. Šater

bili navezani tudi stiki s sindikalno po-družnico železarne Ravne in tako so tova-riši iz ČSSR povabili tudi našega sindikal-nega zastopnika. Koroški oktet je pridno vadil — zadnja dva meseca kar trikrat te-densko — naštudiral povsem nov program, družbeno politične organizacije in železar-na pa so to gostovanje finančno podprle. Tako je bilo vse nared in v soboto, 21. ma-ja, smo že zgodaj zjutraj prekoračili našo mejo na Viču.

Počasi se je začelo daniti, mi pa smo bili že daleč na cesti proti Dunaju. Kratek po-stanek na Semmeringu, kjer smo si ogleda-li tudi spomenik prvemu pilotu, ki je prele-tel Semmering, in že smo hiteli naprej. Srečevali smo reklamne napise in samo po njih že lahko opaziš, da nisi več v Jugosla-viji. Eso! Tudi mi smo postali lačni, naše želodce smo potolažili v neki manjši krcmi ob cesti, kjer smo na veliko naročevali ka-vo in čaj, zraven pa se pridno zalagali z do-maćimi specialitetami, ki jih je bilo takrat še v izobilju. In že smo bili zopet na cesti. Proti Dunaju smo preizkusili, koliko škoda potegne in ugotovili, da gre tam okrog 135 kilometrov na uro. Šalili smo se, češ to je pa zato, ker ve, da gre domov — na Češko. Vsak konj pa domov veliko rajši ... no, saj to pa itak že veste.

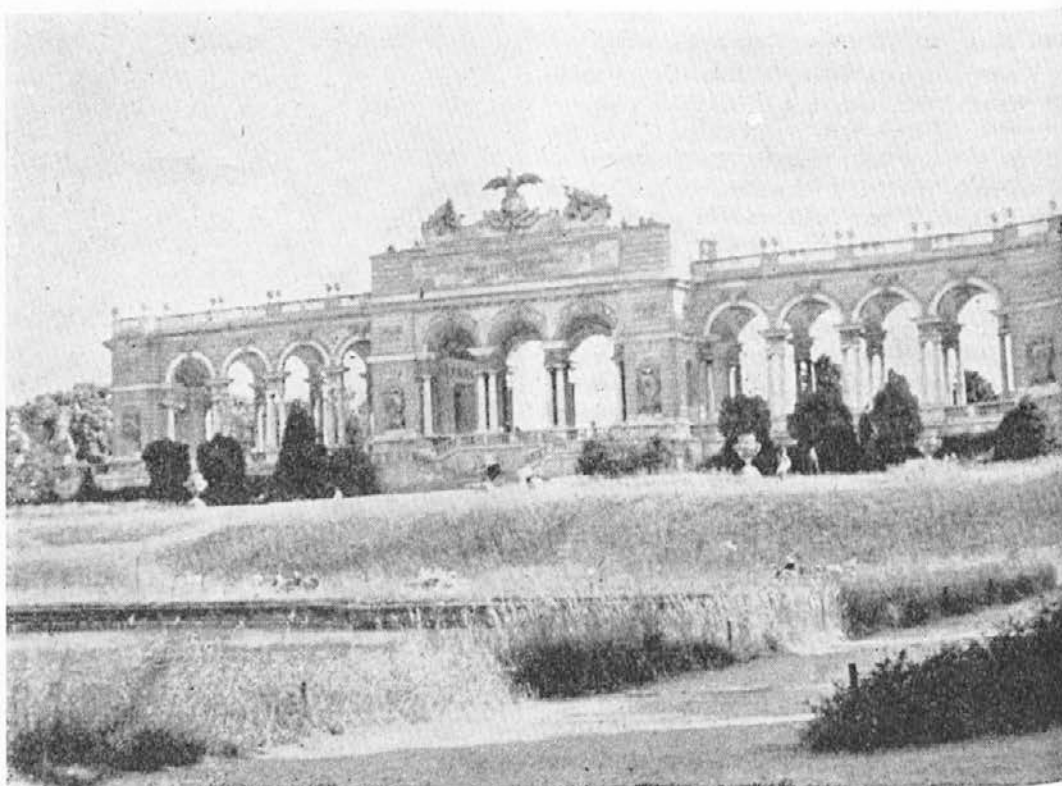
Dunaj. Parkirali smo najprej pri Pratru. Takoj nam je padla v oči prisiljena vljud-nost »dozdevnih čuvajev parkirnega pro-stora«, ki jo kaj hitro pobrišejo, če zagle-dajo policaja. Na srečo mi nismo bili rado-darni s šilingi; zato od nas niso ničesar do-bili. So pa zelo vsiljivi. Prater smo si ogle-

da je bilo veselje. Vsak je hotel košček te lepote iz časov Marije Terezije uloviti na filmski trak. Prepri, katera blenda je naj-bolj prava, še takrat ni utihnil, ko smo že zopet sedeli v avtomobilih, vsak s trdno ob-ljubo, da si mora to lepoto še enkrat in bolj skrbno ogledati.

Počasi smo se vozili proti češkoslovaški meji, si poiskali v prijaznem obmejnem kraju prenočišče, zapeli zvečer še par do-maćih pesmi, ki so bile zelo všeč tudi novo-poročencema, ki si pač nista mislila, da ji-ma bo slovenska pesem prva zadonela v ušesih, ko bosta mož in žena.

Zbudilo nas je prijetno nedeljsko jutro. Pojedli smo še zadnje prihranke, se poslo-vili in proti poldnevu smo bili že na češki meji. Nič kaj prijetno se nismo počutili, ko smo zagledali bodečo žico, ki se vije vzdolž meje. A prvi videz rad vara. Kakor hitro smo prestopili mejo, smo na žico pozabili. Cariniki so nas prijazno sprejeli, ko so zve-deli, da smo iz Jugoslavije in celo, da smo pevci. Seveda so morali naši zapeti. Videli smo, da je Čehom pesem pri srcu, naenkrat jih je bilo veliko okrog nas, zahtevali so še več pesmi in tako so naši pevci imeli svoj prvi nastop pravzaprav že na meji sami. Pa tudi za njih je bilo to doživetje, kakrš-nega se ne spominjajo. Pogostili so nas celo s pivom, mi pa smo jim v zameno podarili naše značke, ki so jih zelo radi sprejeli. Značke imajo zares radi, nič manj pa našo pesem. Še žig obmejnega prehoda: Češke Velenice, stisk rok in že nas je sprejela če-ška pokrajina. Peljali smo se proti Češkim Budejovicam, po lepi, ravni asfaltirani ce-sti, opazovali pokrajino, pretežno vzorno urejena polja. Vtis dobiš, da je pri njih vse bolj skrbno urejeno, bolj čisto, bolj nego-vano kot pri nas.

S češkimi tovariši smo bili domenjeni, da se dobimo v Čeških Budejovicah. Res so nas pričakali na trgu, ki šteje med največje na Češkem. Češke Budejovice so staro me-sto. Njihovo rojstno leto je 1265. Tu sre-čate cerkve in pročelja hiš gotskega, rene-sančnega in baročnega sloga. Čehi imajo to mesto za gospodarsko in kulturno središče južne Češke. Posebno lep je velik trg z le-pim vodomatom v sredini. In še po nečem je znano to mesto. Po pivovarni in pivu Budvar. Pravijo, da točijo tu drugo naj-boljše pivo na Češkem.

Še enkrat Schönbrunn

Foto: J. Šater

Še najbolj presenečeni smo bili, ko smo se rokovali z našima prijaznima češkima spremljevalcema Jaroslavom in Vladislavom. »A to Ivan, Alojz, Tone itd.« Poznala sta nas po imenih. No, kaj hitro smo se spomnili, da smo jim morali poslati slike našega okteta v njihove propagandne namene. A kljub temu, kako presenetljiva pozornost!

Samo slikali smo se na trgu in že smo se peljali naprej. Naša naslednja postaja je bila Hloboka nad Vltavo. Čeprav že izmučeni smo bili prav veseli, da so nam pokazali ta lepi grad, katerega stolp se je svetlil v zahajajočem soncu. Pravijo, da se obisk tega gradu, tudi če prideš nalašč zaradi tega od zelo daleč, izplača. In res je tako. V zelo lepem, raztegnjenem angleškem parku te pričaka sam grad v novogotskem slogu iz 13. stoletja, ki je bil grajen po vzorcu Windsorskega gradu, vendar je doživel renesančne in tudi baročne prenovitve. Velike, prostrane, vzorno čiste, a le nekam mračne dvorane so nas sprejele med svoje stene. In tista tišina, ki vlada tam, te nekako prisili, da še bolj poslušáš, pa čeprav ne razumeš vsega, da še bolj gledáš in se poskušáš zamisliti nazaj v preteklost. Tu lahko občudujete stropne in stenske rezbarije, gobeline nizozemskega izvora, zbirko orožja in lovskih trofej. Tu je tudi znana Alešova galerija, kjer so zbrana najboljša umetniška dela južne Češke. Tisti dan je bilo pred nami že 3000 obiskovalcev.

Zanimivo je, kako hitro se spoprijateljíš. Ko smo po ogledu notranjosti gradu sedeli na vrtu in v našem jeziku živahno komentirali, kaj vse smo videli, se je večja družba Čehov takoj začela zanimati, od kod smo, in začeli smo se z njimi pogovarjati, kakor smo pač znali. O nečem pa smo se čisto točno dogovorili. Mi smo vsi vzdigovali pet prstov, oni pa nič in vsi smo se smejali. Partizan : Sparta 5:0. Nekateri Čehi smatrajo ta poraz za nacionalno sramoto.

Ogledali smo si še bližnji lovski dvorec Obora, žal samo od zunaj, ker smo bili prepozni, da bi si ga lahko ogledali še od znotraj. Ta gradič je zgrajen v baročnem slo-

Sprejem v Čeških Budejovicah

gu, pred vhodom pa ga čuvata dva velika psa.

Utujenost nam je že lezla v kosti, ko smo se vozili nazaj proti Češkim Budejovicam. Samo za kratek hip smo se še ustavili na poti, da bi videli čudovit sončni zahod, ko se je sonce spustilo za enega največjih ribnikov na Češkem in se poigralo z belim jadrom čolna. Ribnikov je na južnem Češkem izredno veliko, preko 5000, in skupno zavzamejo kar 22.000 ha površine. Zato ni čudno, da imajo na Češkem tudi prave ribiške šole, kjer si pridobiš poklic ribiča!

Češke Budejovice so nas že drugič pričakale, toda tokrat se niso kopale več v soncu. Mrak je že legel na dolino, ko smo se pripeljali pred hotel Malše. Kakor hitro smo začeli nositi našo prtljago iz avtomobilov, je nekam čisto po domače zadisalo. Najprej nismo vedeli, kaj to pomeni, potem pa smo na našo žalost le ugotovili, da se je razbila ena steklenica stare slivovke. Nekateri so žalostno gledali, kako naša slivovka namaka češki tlak, a kaj hočeš, sicer pa itak pravijo, da prinašajo črepinje srečo!

Ko smo se v ponedeljek zjutraj zbrali, da nadaljujemo pot, smo bili vsi zelo dobre volje. »Ano, ano,« je bilo slišati skoraj z vseh strani. Vsi smo že znali to češko besedo, ki po naše nekako pomeni: tako je. Odpeljali smo se, vendar ne daleč. Po načrtu je bil namreč planiran ogled svetovno znane tovarne za izdelavo svinčnikov KOH-I-NOOR L. & C. HARDTMUTH v predmestju Čeških Budejovic.

Ljudje iz te tovarne so prav ponosni na to, da so leta 1956 prejeli od predsednika češkoslovaške republike visoko odlikovanje: red dela! Začetki tovarne, ki sedaj združujejo 8 obratov, vsi skupaj pa poleg osnovne dejavnosti — izdelave svinčnikov — izdelujejo še ostali pisarniški material, segajo nazaj v leta 1846—48, v čas, ko je kot prva v Evropi začela obratovati tudi železnica na konjsko vprego. Videli smo spo-

minsko ploščo inž. Gerstnerju in njegovi železnici, ki je povezovala Češke Budejovice z avstrijskim Linzem na Donavi. Prav ta železnica je podjetju odprla široko inozemsko tržišče in pripomogla k širjenju podjetja. Težko je reči, koliko ljudi dela v tem zavodu, saj smo videli samo tovarno za izdelavo svinčnikov. Ta obrat pa se je stalno širil in moderniziral, tako da danes sodi med najbolj znana tovrstna podjetja na svetu. Obseg proizvodnje so samo od leta 1945 do 1959 povečali za petkrat! Pretežni del svojih proizvodov izvažajo po cellem svetu in so tudi za te uspehe prejeli pohvalo kot »vzorni izvoznik«.

Prav zanimivo je bilo videti tehnološki postopek izdelave svinčnikov na visoko produktivnih avtomatiziranih strojih, ki tvorijo vrsto tekočih trakov od priprave in sušenja lesa, razreza, lepljenja, frezanja, obrezovanja na mero do mešanja barv, stiskanja v kalupe, sušenja min, barvanja kompletnih svinčnikov, graviranja ornamentov in imena firme. Delo je visoko mehanizirano, strojem pa strežejo pretežno ženske in tako smo si pač kakšno delovno operacijo ogledovali dalj časa od druge, manj zanimive. Na splošno, ugotovili smo, da proizvajajo svinčnike kot makarone, saj smo približno izračunali, da gre število dnevno izdelanih svinčnikov že kar v milijone!

Še nekaj je bilo za nas zanimivo, vendar nekam tuje. Pravzaprav pozabili smo že, kako je bilo včasih pri nas. Na Češkem je še vedno videti izredno veliko parol. Posebno veliko je tega v podjetjih. Poleg tega imajo še navado, da svoje »najlepše pracovníke« — najboljše delavce — slikajo in te slike z vsemi generalijami nabijejo na nekakšen stenčes.

Še isti dan smo se pripeljali v Sušice, kjer smo si ogledali tovarno za izdelavo šibic SOLO.

To podjetje je leta 1959 slavilo 120-letnico obstoja. Tudi tu so nam prijazni gostitelji pokazali celotni tehnološki postopek

Grad Hloboka nad Vltavo

od lupljenja lesa, razreza, sušenja, impregniranja, obdelave, namakanja v žveplo do končne izdelave šibic, kakor tudi postopek izdelave škatlic in pakiranja. Čez 80 odstotkov šibic izvažajo, največ v Anglijo. Nalepke delajo točno po navodilih kupcev, zato se ti zdi, da v roki obračaš angleške šibice, v resnici pa so češke iz tovarne Solo. Kvaliteta šibic je boljša od naših. Sploh ne škrcajo in ni se ti potrebno bati, da boš dobil v srajco luknjo, kot pri naših. Lepo enakomerno zagorijo in ne ugasnejo zlepa. Izdelavo šibic, škatlic, polnjenje šibic v škatlice, natisk nalepkov imajo seveda visoko mehanizirano. Končno pakiranje po 12 ali več škatlic skupaj pa ženske ročno zavijejo v papir in jih potem zlagajo v kartonsko embalažo. In prav tu, pri tem delu smo dolgo opazovali prijazno ženo. Samo 15 sekund je rabila za ovitje dvanajstih šibičnih škatlic. Prsti so ji delali kot kakšnemu klavirskemu virtuozu. In zamislite si, tako je delala celih 8 ur dnevno! Ni čudno, da dobiš tudi do šibice spoštovanje. In nič čudno, da je pevovodja Jože Leskovar, ko smo zapuščali podjetje, kjer izdelajo na eno izmeno okrog 2 milijona kompletnih šibic, rekel: »Pri tej skromni šibici se naučiš delo ceniti!«

Dež je že rahlo močil avtomobilska stekla, ko smo se vozili navzgor ob reki Vidri. Obdajali so nas vedno večji gozdovi, vozili smo se po Šumavi. Stenilo se je že, ko nas je sprejel počitniški dom Škodovih zavodov na Modravi. Trenutno ni bilo gostov, vendar je prijazen upravnik kljub temu zakuril centralno kurjavo, da smo se lahko okopali v topli vodi. V lepi in veliki jedilnici imajo poleg radijskega sprejemnika in televizorja še klavir in ozkometražno filmsko aparaturo. Naši pevci so se postavili okrog klavirja in zopet je zadonela koroška pesem. Raznežili smo se, in ko sta nam Jaroslav in Vladislav prinesla še skromna, a zelo okusna darila tovarne svinčnikov in šibic, smo začeli kupovati razglednice in pi-

sati domov. Seveda so bili tudi taki med nami, ki so razglednice rajši vtaknili v žep in jih potem doma položili na mizo. In prav so imeli. Tisti, ki smo pisali, smo na te razglednice že davno pozabili, ko so prispele. Upravnik nam je pokazal še vzhodnonemški kriminalni film, mi pa smo že na pol dremali. Za nami je le bil naporen dan. Široko smo odprli okna v prikupnih sobah, da je mogel čudoviti zrak bogatih gozdov v naša pljuča, in že nas je premagal spanec.

V torek zjutraj je bilo nebo čisto. Šele sedaj smo si lahko prav ogledali dom in okolico. V domu, ki je pretežno iz lesa, imajo odlično urejeno protipožarno varnost. Predsednik SZDL Jože Kert je bil mnenja, da bi morali tja poslati naše gasilce na ekskurzijo. (Bila je le šala, da ga ne bo kdo lovil za besedo.) Vendar kar je res, je res. Poleg običajnih gasilskih aparatov v obeh nadstropjih smo videli na vseh hodnikih tik ob oknih močno pričvrščene dolge in debele konopljene vrvi. V primeru požara ti tako ni potrebno po stopnicah, ampak se lahko spustiš kar po vrvi skozi okno. Praktičen pa je tak način najbrž tudi za ilegalno vasovanje.

Okolica sama pa so gozdovi, reka Vidra, pašniki, skratka: sam pravcat mir! Če bo prišlo do izmenjave med Čehi in nami, priporočam vsakemu, ki želi mir, naj je ribič ali lovec, pojdite v Modravo.

Zopet smo bili v avtomobilih, vozili smo se ob kristalno čisti Vidri nazaj proti Sušicam. Tu smo zavili mimo ostankov gradu Velhartice, ki je dobil svoje obrise že koncem 13. stoletja, si ga bežno ogledali in nadaljevali pot proti Železni Rudi, ki leži na češko-zahodnonemški meji. Nad tem mestecem leži drugi počitniški dom Škodovih zavodov — Belveder, kamor smo prispeli okrog poldneva. Ta dom je še večji od onega na Modravi in seveda ima tudi centralno kurjavo. Tu so nas pričakali otroci 3. in 4. razreda osnovne šole iz Plzna, ki so za nekaj časa zamenjali pouk v šolskih klopih

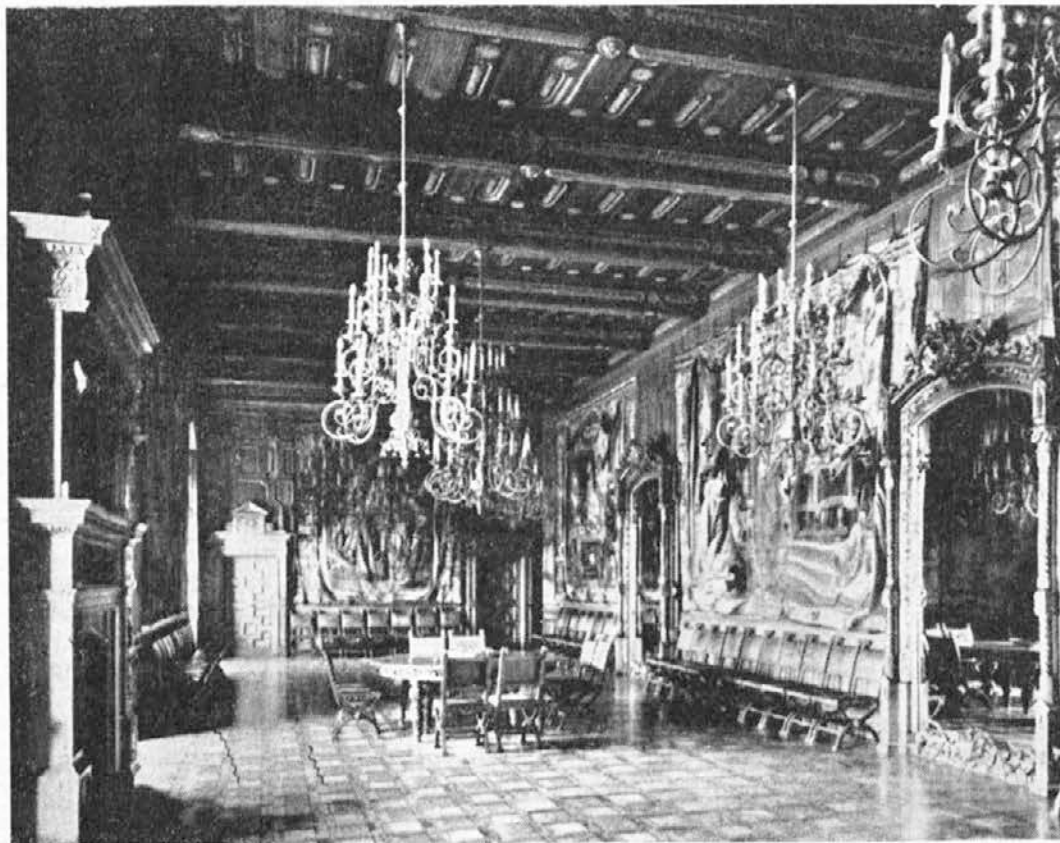
Počitniški dom Škodovih zavodov na Modravi

s poukom v naravi, kar je na Češkem baje praksa vseh osnovnih šol. Pravijo, da je ta dom sicer čez poletje obiskan, vendar pa pozimi veliko bolj, in je tako pravzaprav bolj namenjen zimski rekreaciji. Res so v okolici lepi smučarski tereni in tik pod domom je montirana tudi vlečnica.

Popoldne smo imeli na Češkem prvo priložnost, da se pošteno sprehodimo. In bil je res čudovit sprehod. Odšli smo na Črno jezero, pešali do njega kake tri četrt ure in prav tako dolgo nazaj. Hodili smo po asfaltirani cesti, ki je za avtomobilski promet zaprta, obdani s čudovitimi gozdovi, kjer so žvrgolele ptice, drugače pa je bilo vse tiho. In čudovit zrak, ki smo ga vsrkavali, ta zrak znanih gozdov je še kako prijal našim pljučem in nam delal lahek korak.

Črno jezero, kakor ga Čehi imenujejo, je res pravo črno jezero. V kotlini leži, obdano z vseh strani z gozdovi, ki mečejo svojo temno senco na vodno gladino. Nastalo je iz ledenikov pred mnogimi leti, meri okrog 19 ha, največja globina pa je tam okrog 40 m. Ni znano samo po tem, da je največje jezero na Češkem, ampak predvsem po tem, da so Nemci ob svojem umiku v to jezero spustili 22 zabojev. Kaj je bilo v teh zabojih, vedo le redki. Te zaboje so namreč pred kratkim potegnili iz jezera in jih odpeljali v Prago. Baje so polni dokumentov iz časa Dolfusa in priključitve Avstrije k Nemčiji, pa tudi denarja ne manjka. Na tem jezeru smo videli tudi prve češke beatle. Prav tako nesimpatični so kot naši. Nazaj grede smo si od zunaj ogledali še vilo, ki jo je dal Hitler zgraditi za Evo Braun, šli na bližnji počitniški dom, katerih mrgoli v tem prelepem okolišu, na tradicionalno pivo, proti večeru pa smo bili zopet v Belvederu. Ta izlet je bil za nas pravo doživetje, saj nam je naš tretji spremljevalec Viktor, ki se nam je pridružil šele ta dan, sproti vse pojasnjeval, mi pa smo to krepko izrabljali in bili z vprašanji kar nenasitni.

Zvečer so imeli naši pevci svoj drugi nastop. Sprejela jih je hvaležna publika — otroci. In ko je zopet zadonela slovenska pesem pa srbska in tudi češka, zapeta iz srca, so dobili obrazi teh otrok tak radosten

Grad Hluboka — jedilnica

izraz, da jih je bilo veselje gledati. Pa če smo odkriti, tudi nam je bilo toplo pri duši. Po nastopu se nam je češka učiteljica zahvalila za zapete pesmi in nam pripravila presenečenje. Otroci so vedeli, da pridejo in pripravili so se na to srečanje. Tudi oni so zapeli. Otroško, nežno, tudi iz srca. Kot eden smo tiho zapustili veliko jedilnico, šli v naše sobe in pobrali vse bonbone in čokolado in jo darovali otrokom. Srečni smo bili, da smo to lahko storili. In tu smo videli, kaj je vzgoja, kaj je discipliniranost pri otrocih. Otroci, katere smo obdarili, niso niti trenili, kaj šele, da bi kateri stegnil svojo ročico proti čokoladi. Le oči so izdajale, da so srečni. In zahvalili so se nam na svojstven način. Svoje rdeče pionirske rute so si odvezali in jih zavezali nam okrog vratu. Vzdušje je bilo res izredno in marsikateri izmed nas, pa čeprav na zunaj robat, je imel solzne oči. Četudi smo na Češkem doživeli in videli veliko lepega, nam je ta večer ostal v spominu kot najlepši.

Sreda je bila najbolj naporen dan za naše pevce. Najprej — dopoldne — so peli v Škodovem obratu za izdelavo industrijskih peči v Klatovu. Tam smo se s predstavniki sindikata pogovarjali tudi o rekreaciji, družbenem standardu in varstvu otrok. Tudi tu, kakor tudi v podjetjih, ki smo jih obiskali v ponedeljek, posvečajo veliko skrb rekreaciji in kulturno umetniškemu delu po tovarnah. Seveda skrbijo tudi za gradnjo vrtcev za malčke svojih sodelavcev. Bežno smo si ogledali tudi to podjetje, kjer delajo industrijske peči po individualnih naročilih.

Ko smo zapuščali podjetje, smo videli na cesti kaj čudno kolono starih avtomobilov, traktorjev in dvokoles. Pa cel kup policajev, gasilcev in lepo oblečenih gentlemanov s cilindri. Bili so študentje — maturanti, ki so kakor povsod po svetu proslavljali svoj dan. In že smo hiteli proti Plznu, v mesto naših gostiteljev.

Takoj po prihodu v Plzen je Koroški oktet snemal na tamkajšnji radijski postaji. Po zelo uspešnem snemanju nekaterih koroških pesmi je profesor Brejhy, ki je

snemanje vodil, dejal, da še ni slišal tako dobro vpetega amaterskega zbora. Zelo laskavo priznanje za naš oktet in za pevovodjo Leskovarja! Sicer pa, kdo bi si kdajkoli sploh mislil, da bo radio Plzen emitiralo koroške pesmi, zapete od koroških pevcev! Pesmi so bile na sporedu v ponedeljek, ko smo bili že doma, in tisti, ki imajo dober sprejem, so jih lahko tudi na Ravnah slišali.

Ostanek popoldneva je minil v pripravih za najbolj zahteven nastop Koroškega okteta na Češkem. Likanje srajc in čiščenje oblek, še zadnja navodila pevovodje in zvečer smo se vsi skupaj, kar nas je bilo tam, znašli na odru velike dvorane Svazacku v Plznu. Tolmač, ki je zelo dobro obvladal srbohrvatski jezik (mimogrede: prevajal je tudi ob obisku našega predsednika Tita v Plznu), je najprej pred zaprto zaveso povedal občinstvu, od kod smo in povedal nekaj podrobnosti o naši domovini. Ko se je dvignila zavesa, nas je pozdravil predsednik sindikalne podružnice Škodovih zavodov gospod V. Skala. Zaželel nam je dobrodošlico z željo, da bi se pri njih kar najbolje počutili. Zahvalili smo se in iz srca smo lahko povedali, da smo zelo veseli, ker smo se srečali z ljudmi, s katerimi nas vežejo prijateljski odnosi. Še izmenjava spominskih daril in pred polno dvorano se je pričel koncert Koroškega okteta.

Samostojni nastop naših pevcev je bil razdeljen v tri dele. Že prvi del, ki je bil sestavljen iz koroških pesmi, je pokazal, da je izbrano občinstvo zelo zadovoljno. Drugi del, ki je obsegal umetniške pesmi, je dosegel višek z Očenašem Hlapca Jerneja. Še dolgo po tem, ko se je zavesa že zaprla, je še vedno bilo slišati aplavz navdušenega občinstva. Ko je napovedovalec, ki je vsako pesem sproti komentiral, napovedal tretji del s pesmimi tujih narodov, je publika s ploskanjem sprejela naše pevce. Zvrstile so se italijanska, ruska, črna duhovna in druge pesmi, vzdušje v dvorani pa se je stopnjevalo in doseglo višek, ko so naši zapeli dve češkoslovaški »Tancuj, tancuj!« in »Net'ukej« in nič čudnega ni, da so morali zadnjo pesem ponavljati. Aplavz se še takrat ni polegel, ko so bili pevci že v dvorani med občinstvom. Naši organizatorji so jim čestitali za uspešen nastop, ki je verjetno presegel njihova prvotna pričavanja.

Tudi ta večer smo doživeli nekaj, kar smo si dobro zapomnili. Na naše splošno presenečenje se občinstvo ni razšlo, ampak so vsi ostali v dvorani in začel se je družabni večer ob češki polki in valčku, ob izmenjavi mnenj, ob pesmi in pivu. Vse je bilo tako spontano, vsi brez razlike smo sodelovali pri čeških družabnih plesih, ki so bili za nas nekaj novega, skupno zapeli. Bili smo med ljudmi, ki nam niso bili tujci, ampak prijatelji in tako je bilo tudi vzdušje prijateljsko — iskreno.

V četrtek nas je pričakalo turobno jutro. Veter je pihal okoli povsem novega devetnadstropnega samskega doma, kjer smo bili razen hišnika, simpatičnega Slavka (pravili smo mu Slavičko) čisto sami. Napravljalo se je k dežju. Z osmega nadstropja smo gledali v mračno nebo in na mesto, ki se je razprostiralo pred nami.

Plzen ni znan samo po najboljšem pivu na svetu, ampak tudi po mogočni industriji. Škodovi zavodi, ki so bili osnovani leta

Počitniški dom Škodovih zavodov Belveder nad Zelezno Rudu

1859, so bili že za časa Avstro-Ogrske največje industrijsko podjetje te monarhije. Danes zaposlujejo nad 45.000 ljudi. Mesto pa ima tudi bogato kulturno preteklost. Njeni začetki segajo nazaj v 13. stoletje in osnova urbanistične dejavnosti je bila gotika, vendar pa so v okolici našli tudi dela iz predromanskega obdobja, iz 10. stoletja. Požari v začetku 16. stoletja so povzročili močno obnavljanje mesta, takrat v renesančnem slogu. Živa priča tega obdobja je mestna hiša, ki jo je zgradil v letih 1554—1558 Giovanni de Statio. Tridesetletna vojna je Plzen gospodarsko skoraj uničila. Takrat je za kratek čas tam živel tudi cesarski general Albrecht von Wallenstein. Barok se je v tem mestu prav uveljavil šele po letu 1700, vodilni mojster tega obdobja pa je bil Jakob Auguston. Zadnja faza tega sloga, baročni klasicizem Ludvika XVI., je viden na stavbah, ki so bile zgrajene po letu 1800, predvsem na današnji študijski biblioteki v Smetanovem parku. Mogoče je zanimivo še to, da so prav v Plznu leta 1458 natisnili prvo češko knjigo »Trojanska kronika«, da je tu tri leta študiral Bedrich Smetana ter da je tu kot profesor deloval prijatelj Goetheja — Josef Stanislav Zaupe. Seveda to še daleč ni vse, kar smo zvedeli v Plznu.

Prve kapljice dežja so nas spremljale v veliko Škodovo tovarno. Tu smo si ogledali dve hali, njihovi delavci za ozobljenje. Imajo strojni park, kjer vam lahko ravno, poševno ali križno ozobljejo obdelovance od 2 mm do 6 m premera! Poleg domačih smo videli največ strojev zahodnonemške in švicarske proizvodnje, le tu in tam še kak vzhodnonemški stroj.

Pošteno nas je močilo, ko smo hiteli nazaj v mesto. Prijazni gostitelji so nas peljali v njihov kino-klub, kjer smo si ogledali film o obisku predsednika Tita v Plznu. Pokazali so nam še film, ki je bil nagrajen tudi v Beogradu, »Dirka« (luknja). To je film, ki biča birokracijo. Pa še film o mladini »Amor« smo videli. To je bila ne-

Crno jezero

kakšna parodija na ljubezen, twist in električne kitare.

In že smo morali nazaj v Škodove zavode. Koroški oktet je imel ta dan na programu še nastop v veliki hali za izdelavo strojev (od tam sta tudi obe stružnici SR 1600, ki delata v naši mehanski obdelovalnici). Navdušen sprejem velikega števila delavcev, spontan aplavz in veliko cvetja za naše pevce je bil dokaz več, da naši pevci nekaj zmorejo in da Čehi ljubijo petje.

Popoldne so bili pevci prosti, mi pa smo se udeležili razgovorov med sindikalnima podružnicama Škodovih zavodov in železarno Ravne, ki jih je za nas vodil Janez Strah. O tem, ali bo prišlo do izmenjave med češkimi in našimi sodelavci, je že poročal naš sindikalni forum.

Zvečer so nas češki gostitelji povabili v Prazdroj, v restavracijo pivovarne enakega imena, ki izdeluje slovito pivo Pilsner Urquell. Mnogi so že poizkušali napraviti tako pivo, pa jim do danes še ni uspelo. Ali je temu vzrok češki hmelj — zeleno zlato — ali sama izdelava piva, nihče ne ve. Dejstvo je, da sloviti »dvanateki« še niso našli konkurence. Začuden smo gledali, ko je pred vrati v Prazdroj stal močan dedec v belem predpasniku in odganjal ljudi. Šele pozneje smo zvedeli, da moraš svoj prihod v ta lokah rezervirati par dni prej, ker je vedno do zadnjega kotička zaseden. Tudi ta večer je minil prijetno, s pesmijo, z izmenjavo mnenj in naslovov med našimi novimi prijatelji in nami. Gotovo se sprašujete, kako smo se sporazumeli. Če govorite lepo počasi srbohrvatski jezik, vas Čehi še kar razumejo. Obratno je prav tako, veliko češkega smo razumeli, če se je sogovornik potrudil, da je govoril počasi. Veliko si lahko pomagata tudi s slovanskim esperantom — z nemščino, malo tudi z ruskim jezikom. V skrajni sili smo poklicali Ervína Wlodygo, ki ni bil samo naš dobri šofer, ampak tudi tolmač, če pa je še to odpovedalo, so bile tu še roke. Ni čudno, če je nekdo od okteta dejal: »Ta češčina je pa zares čuden

jezik, samo pol ure sem govoril, pa me tako roke bolijo.« Tudi šale in smeja je bilo na Češkem vedno dovolj.

Petek je bil planiran za ogled Karlovih Varov in Marianskih Lázní. Zgodaj zjutraj smo se odpravili na pot, le dež nam je motil razpoloženje.

Pred prihodom v Karlove Vary smo si ogledali tovarno porcelana, pravzaprav prototipno delavnico karlovarskega porcelana. Tu namreč po načrtih umetnikov-oblikovalcev izdelujejo prve kose raznih porcelanskih izdelkov, ki jih potem pregleda njihov institut in šele po odobritvi pridejo v serijsko izdelavo. Pokazali so nam proces izdelave od izdelave kalupov do končnega izdelka. To je pravo umetniško delo. Vpisali smo se v knjigo obiskovalcev, naši pevci so zapeli in poslovali smo se od prijaznih ljudi, ki smo jih tudi tam srečali.

Drugo postajo smo naredili pri slovitem Moserju. Tu lahko viditi najlepše vzorce steklarske industrije. Pokazali so nam 24 različnih brušenih kozarcev z diamantnim robom, ko jih je v seriji 240 kompletov naročil neki perzijski šah. Videli smo tudi kozarčke za vodko, ki jih je v velikem številu naročil Stalin, pa vzorce, ki jih je naročil eden od papežev, pod imenom rojal, vzorce pod imenom splendit z zlatim robom in še več take paše za oči. Pri Moserju so izdelali tudi šest velikih kozarcev na polmetrskih steblih, ki imajo vsak svoj zven in vsak ima tudi svoje ime. Videli smo samo »debelo Berto«, kozarec z zelo širokim dnom.

Karlovi Vary! Prvo zdravilišče srednje Evrope nas je pričakalo v dežju. Temelje temu mestu je položil Karel IV. Legenda pravi, da so se na lovu njegovi psi spoprijeli z močnim jelenom, ki jih je ranil in zbežal. Psi so se zavlekli k nekemu vrelec in prav ta voda jim je pomagala, da so hitro ozdraveli. Druga zopet pravi, da je sam Karel IV. preizkušal učinkovitost vrelec, ko ga je močno mučil revmatizem in da je

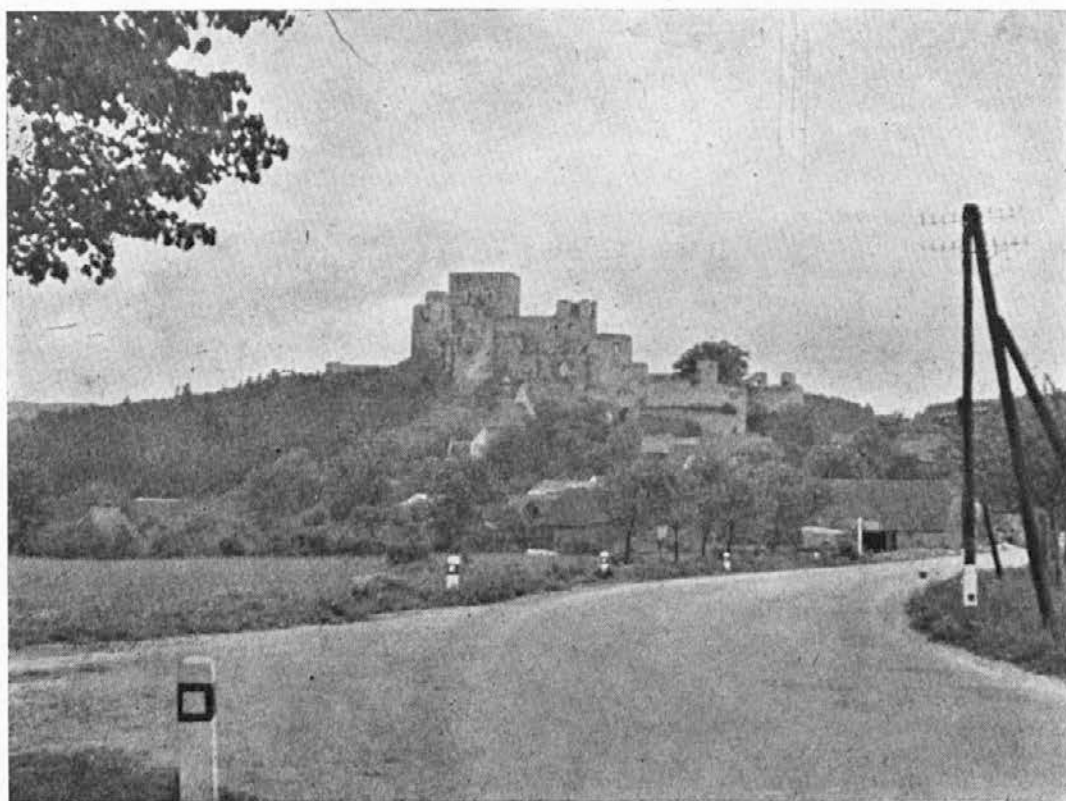

Razvaline gradu Velhartice

iz hvaležnosti postavil mesto. V Karlovih Varih in okolici je prek sto zdravilnih vrelec, od katerih je dvajset zelo izdatnih. Največji je »Vridlo«, ki združuje štiri vrele in meče 72° C vročo vodo do 10 metrov visoko. Samo ta vrelec izbrizgava do 2000 l vode v minuti! Preko 600 let zdravijo vsi ti vrele različne bolezni prebavnih organov in v tem luksuznem zdravilišču so se zdravili car Peter Veliki, Beethoven, Chopin, Gogolj, Karel Marx in druge znane osebnosti. Karlovi Vary so pravzaprav mesto hotelov, sanatorijev, vrelec in trgovin. Zlasti lepa je njihova kolonada, ki jo tvorijo z ene strani stebrički, na drugi strani pa zaprt prostor. Tam prirejajo večkrat koncerte, drugače pa je to najbolj priljubljeno sprehajališče. In še nekaj je karakteristično v Karlovih Varih. Poleg vsemogočih spominčkov lahko kupiš tu še velike hostije kot posebno specialiteto tega mesta.

Tudi v Marianskih Lázních je še vedno deževalo. Ta letoviški kraj je tudi eno samo luksuzno zdravilišče, le vse je manjše kot v Karlovih Varih in mogoče zato bolj prikopno. Dež nam je prekrizal račune, da bi si mesto bolj podrobno ogledali, pa tudi čas je že bil, da se vrnemo v Plzen. Ko smo se vozili nazaj, smo bili vsi nekam tiho. Vsak za sebe je skušal obnoviti spomine, saj smo tudi ta dan kljub dežju izredno veliko videli.

Vreme se ni in ni hotelo spremeniti in tudi v soboto zjutraj nas je na poti v Prago spremljal dež. Zlata Praga nas je sprejela vsa siva, deževna. Tisti skromno odmerjeni čas za ogled Prage smo izkoristili za sprehod po Vaclavskih namestih, si ogledali kip sv. Vaclava, ki mogočno kraljuje na konju, videli razstavljen prvi ruski tank, ki je pripeljal v zadnji svetovni vojni v Prago, si ogledali del starega mesta s spomenikom reformatorja Jana Husa ter obiskali veliko športno trgovino, kjer smo zapravili še naše zadnje krone. Kosili smo v reprezentančnem domu in res je ta restavracija vredna svojega imena. Popoldne smo obiskali praški grad Hradčane, kjer je tudi rezidenca predsednika češkoslovaške republike. Res velika škoda, da je še vedno deževalo in tako nismo imeli lepega razgleda na Pra-

Češka je dežela gradov

Foto: J. Sater

go, ki ima nešteto stolpičev in stolpov, ki se v soncu baje zlato svetlikajo. Na hitro pa smo si ogledali zlato ulico z majhnimi hišicami in še manjšimi vrati in okni, kjer so včasih stanovali alkimisti, katedralo sv. Vita, ki je zgrajena v gotskem slogu in je največja cerkev v Pragi, grob Jana Nepomuckega, vežo z največjim zvonom Zikmundom. Ogledali smo si tudi bogato galerijo slik italijanskih, nizozemskih, nemških in čeških mojstrov. Tu so zastopani Tizian, Veronese, Tintoretto, Rubens, von Aachen, von Harlen, Kupecky. Videli smo tudi velike monštrance s preko 1000 malih diamantov, kraljevsko palačo, kjer se dopolnjujejo romanski, gotski in renesančni slog. O vsem tem, kar smo videli samo na Hradčanih, bi človek lahko še in še pisal. In vsega sploh nismo videli. Tu bi imel kaj gledati cela dva dni, mi pa smo bili tam nekaj čez dve uri.

Dež je nekoliko prenehal, ko smo se pripeljali na grad Karlštajn. Gradu si žal nismo mogli ogledati, ker so že tekale priprave na večerno predstavo »karlštajnska noč«, ki jo dajejo dramski umetniki iz Prage vsako leto na prostem. Tudi mi smo si jo ogledali. In kljub temu, da je bila na prostem, in da je dež zopet začel pršiti, to ni motilo polnega avditorija. Zgodovinska igra, ki govori o tem, kako se je prva ženska iz časa Karla IV. pritihotapila na grad in tam živela kot paž, kar pa je bilo navzkriž s predpisi. Čudne navade so imeli včasih.

Pozno smo prispeli v Plzen, prespali tam zadnjo noč, v nedeljo zjutraj pa smo se res pristrčno poslovili od naših gostiteljev, jim še zapeli in odpeljali smo se proti češki meji. Neumorni Jaroslav nas je še spremljal košček poti. Še enkrat slovo in ostali smo sami. Na češki meji je zopet pesem pomagala k hitrejši ureditvi vseh formalnosti, avstrijskemu cariniku smo komaj dovedali, da pevski oktet ne rabi instrumentov in nadaljevali smo pot proti Linzu.

Naša turneja po Češkoslovaški je bila končana. Splošen vtis? Veliko lepega smo

Koroški oktet v klubu Skodovih zavodov

videli, za tako kratek čas pravzaprav izredno veliko. Seveda bi imeli še več od tega, če bi bilo več časa za ogled kulturnih znamenitosti, ki jih je na Češkoslovaškem veliko. In spleta se jih ogledati. Mogoče sploh ne znamo pravilno ovrednotiti vsega, kar so nam prijazni gostitelji pokazali. Najbolj veseli pa smo seveda bili, da smo srečali prijazne ljudi, prijatelje, ki mislijo prav tako kot mi na bodočnost brez vojne, ki se prav tako trudijo, kot mi, da bi bil jutrišnji dan še lepši od današnjega. Razumeli smo se, hočemo mir in prijateljstvo med narodi in k temu smo vsi, tako naši gostitelji kot mi v sicer zelo skromni obliki z našim srečanjem tudi prispevali. In še nekaj je neizpodbitno: lepo zapeta pesem

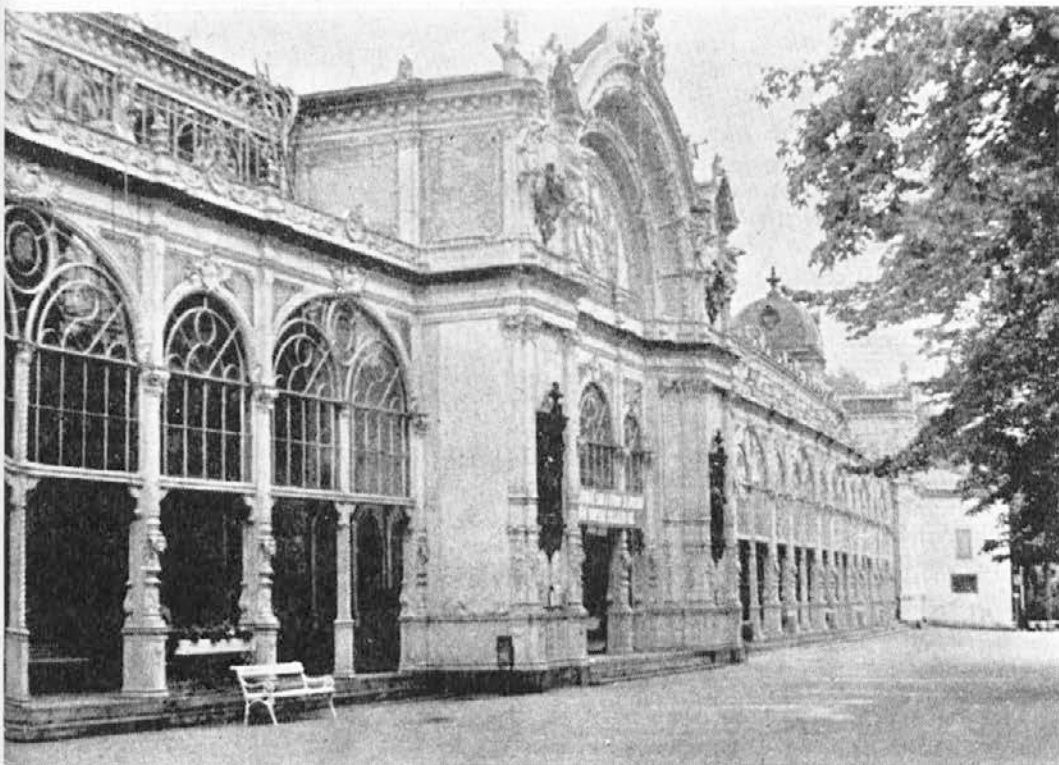
odpira srca in blaži dušo vsepovsod, ruši pregrade ter ustvarja prijateljstva, in naši fantje znajo lepo zapeti. To so na Češkem večkrat dokazali.

Iz teh razmišljanj o vsem lepem in plemenitem nas je zdramila beseda Mauthausen. Kak kontrast! Nikoli več! 127.767 ljudi, od tega ena desetina Jugoslovancev, je dalo tu v mukah in v pomanjkanju največ, kar je imelo: svoja življenja za visoke ideale človeške ljubezni, za zvestobo in prijateljstvo v borbi za domovino proti nacističnim barbarom in proti vojni. Nikoli več!

Ogledali smo si ostanke tega koncentracijskega taborišča, krematorij, plinsko celico, celico za strel v tilnik, kuhinjo, pralnico, zapor, preostali dve stanovanjski baraki in znane mrtvaške stopnice (Todesstiege) s 186 stopnicami, po katerih so zaporniki iz kamnoloma nosili navzgor težko kamenje in kdor tega ni zmoget, je bil ustreljen. Najbolj so tu trpeli Židje, za katere je do poletja 1944 veljalo, da so morali tako ali drugače biti v treh dneh likvidirani. Največ jih je bilo pobitih na grozen način. Potiskali so jih z vrha visoke navpične stene v kamnolom. Ogledali smo si tudi zelo lepe spomenike, ki jih je vsaka država postavila tu za svoje žrtve. Lepi so. Naši pevci so se postavili pod spominsko ploščo jugoslovanskih žrtev in tiho, otožno je zadonela slovenska pesem N'mau čez izaro.

Težko se odreš misli, ki ti polnijo glavo po ogledu takega taborišča, o katerem bi lahko še veliko napisal. Vsi v avtomobilu smo bili dolgo časa tiho in šele ko smo se vozili po avstrijski Koroški, smo postali spet bolj zgovorni.

Pozno ponoči, pravzaprav že proti jutru, smo prekoračili našo mejo in bili smo zopet doma. Povsod je lepo, a doma je le najlepše, pravijo. Ne morem si kaj, da se jim ne bi pridružil.

Mariánské Lázně

Foto: J. Sater

Redakcija te številke je bila zaključena 13. avgusta 1966.

Prežihova značka - kulturni kaŝipot

Letošnja — šesta — žetev je bila zares lepa, do zdaj rekordna. Podeljenih je bilo več ko 750 Prežihovih značk, kar je devetkrat toliko kot v začetnem letu 1961. Učeno bi rekli, da je indeks porasta kar 900 (pozna kdo kakega drugega tako pozitivnega?), vsota vseh podeljenih značk pa se pribliŝuje številu 2600. A ker ŝe povsod

udeležili radeljska in vuzeniška ŝola, kar prav tako priča o lepi prizadevnosti. Zадnja leta vidno napreduje tudi Dravograd.

Podelitvene slovesnosti je obiskalo osem pisateljev: osrednjo na Ravnah France Bevk, Anton Ingolič, Josip Ribičič, Boris Pahor iz Trsta, Smiljan Rozman in Kajetan Kovič; Oskar Hudales in Beno Zupan-

membno pa se je razširilo tudi znanje naše mladine.

Tak je na kratko letošnji koroški obračun. Znano pa je, da je naš zgled potegnili za seboj ŝe druge, in zato bo prav, če vsaj beŝno pogledamo doseŝek v celoti.

Takoj moramo z velikim zadovoljstvom pribiti, da je gibanje postalo v kratkem času zares množično, prav ljudsko. Prežihovi, Bevkovi, Cankarjevi, Jurčičevi, Levstikovi (reorganizirani) in Prešernovi znački so se letos pridruŝile kar štiri nove — Finžgarjeva, Seliškarjeva, Ingoličeva in Gregorčičeva — ter zaokroŝile ŝtevilo na deset. Pogled na zemljevid nam pove, da tekmuje ŝe pol Slovenije in da se je pogumneje vključila tudi prestolnica — Ljubljana. Zahodno slovensko ozemlje je zajeto skoraj v celoti (taki prizadevnosti iskreno čestitamo!), medtem ko sta na severu in vzhodu le dve ŝarišči, ki ju čaka lepa naloga, da razširita svojo vplivno moč ŝe na soseščino: Prežihova proti Mariboru, Ingoličeva pa na severni del Slovenskih goric ter proti Slovenski Bistrici.

Ker se vsaj ŝe na štirih področjih resno pripravljajo na takšno tekmovanje, za Korošelo značko na Primorskem, Kajuho v Velenju in Kranjčevu v Prekmurju — ter v občinah Sevnica, Videm-Krško in Breŝice, lahko realno računamo, da bosta prihodnje leto zajeti najmanj dve tretjini Slovenije. Od večjih središč ostajajo za zdaj zunaj Maribor (Prežihova bi bila prav primerna, saj se je pisatelju tu izteklo življenje), Celje (Kajuho se ponuja kar sama od sebe) in Novo mesto, ki pa se je za zamisel resno navduševalo ŝe pred dobrimi tremi leti! Videti je, da se zdi nekaterim prvi korak težavnejši, kot je v resnici, a kdor je bil le enkrat priča takšnemu veličastnemu slavlju, kot so podelitve značk, ta zanesljivo ne bo mogel odnehati.

Kako veliko je navdušenje mladine za sodelovanje v taki nevsiljivi, vendar organizirani bralni in sploh kulturni akciji, kaŝejo podatki o številu tekmovalcev: samo v letošnjem letu jih je značko osvojilo več ko 6000, kar pomeni hkrati kakih 40.000 pre-

Bevk, Šave, Feldin, Ingolič — vsi štirje prosvetarji

Foto kroŝek osnovne ŝole Prevalje

govorimo o skritih ali notranjih rezervah, povejmo, da so tudi na našem področju ŝe precejŝnje.

Dosedanjim štirim stopnjam smo letos dodali ŝe eno in tako omogočili tudi učenec osnovnih ŝol, da tekmujejo samo z enoletnim presledkom namesto dveletnega. To ima več prednosti: izbor primernih knjig je zaradi bolj izenačene starosti laŝji in ohlajenje tekmovalne zagretosti pri učencih manjše. Nova značka zlate barve ima Prežihov portret v profilu, podeljuje pa se na zadnji stopnji (3. in 4. letnik srednjih ali poklicnih ŝol). Osnutek je rade volje in brezplačno napravil arhitekt domačin Andrej Lodrant, značke pa je izdelal mojster Soklič v Mariboru.

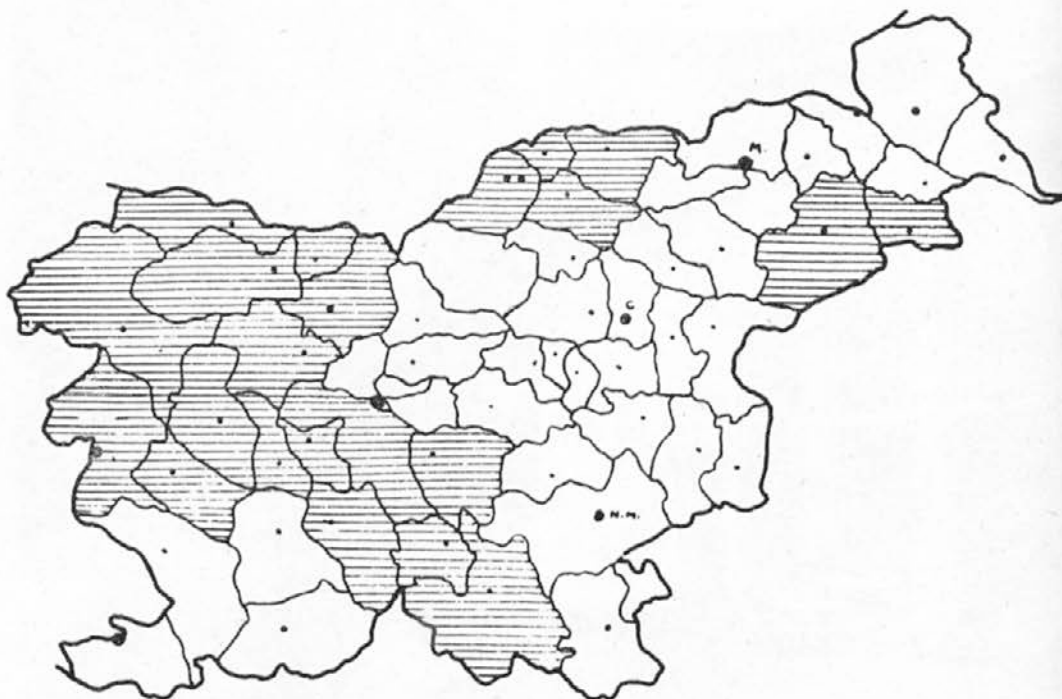
Tekmovalo je 17 osnovnih ŝol (sodelovale so tudi ŝe tri podruŝnice, Lokovica, Muta in Pameče, kar je hvale vredno; pogreŝamo pa tisto, v katero je hodil Voranc!) in ena srednja, medtem ko se poklicne nekam počasno ogrevajo. Upajmo, da bo ob letu naša druŝina le ŝe popolna — v veselje in korist prav vseh. Učitelji organizatorji so opravili res veliko delo.

Najbolj so se izkazale prevaljska (121 tekmovalcev), ravnski (I. Ditingerja 104, Prežihovega Voranca 76), radeljska (70), ribniška (69), vuzeniška (68), podruŝnična lokoviška (16) in pa gimnazija (44).

Vseh ŝest let so bili zvesti: Prevalje (s podruŝnico 400 prežihovcev), Ravne (I. Ditingerja 359, Prežihovega Voranca 332, gimnazija 129), Meŝica, Slovenj Gradec I in Ribnica na Pohorju in velja njihovim učiteljem slovenščine in ravnateljem ŝe posebno priznanje. Petkrat sta se tekmovanja

čič sta se zaradi zadržanosti opravičila; radeljsko France Filipič in Leopold Suhodolčan. Imeli so po več nastopov in so povsod z zadoŝčenjem spoznali, da mladina ceni in hvaleŝno sprejema njihovo ustvarjalno delo, kar pomeni dosti več, kot se zdi na prvi pogled.

Znova se je povečalo ŝtevilo dobrih knjig v ljudskih, ŝolskih in domačih knjiŝnicah, ki bodo zdaj tam kakor dober kvas. Po-

Zemljevid kaŝe področja, kjer so značke ŝe podeljevali, ne pa, kje se pripravljajo

branih dobrih knjig! Če pa bi prišle še udeležence, ki niso vztrajali prav do konca, a so nekaj koristnega namena le dosegli, bi dobili še dosti višje številke. In pred to spoštovanje vzbujajočo množico mladih je nad sedemdesetkrat stopilo kar triindvajset pesnikov in pisateljev ter se ji še osebno predstavilo z živo pisateljsko besedo, ki je tudi našla pravi odmev v željnih srcih! (Literarni nastopi za odrasle ob teh priložnostih tu niso štet.)

Se resnično in zadosti zavedamo, kako ogromen vzgojni in posebej kulturni kapital predstavlja vse to? Ali ni nekaj čudovitega, če čujemo, da so se sami od sebe tekmovalju želeli pridružiti celo najmlajši, tisti iz prvega in drugega razreda, ter s svojo vztrajnostjo kar prisilili organizatorje, da so tudi zanje uvedli posebno značko — cicibanovo —, ker niso hoteli biti prikrajšani za to lepo, plemenito doživetje! (Ta značka, ki so jo ponekod letos z velikim uspehom že podeljevali, bo po dogovoru enotna za vso Slovenijo in jo bomo z novim šolskim letom prevzeli tudi pri nas!)

Po vsem navedenem je očitno, da zavzema naša spodbudna vzgojna akcija med mladino vse pomembnejše mesto v našem družbenem življenju sploh, in ugotovimo lahko, da ji širša javnost to tudi čedalje bolj priznava. Najlepše je njen veliki pomen in uspeh označil glavni urednik založbe Mladinska knjiga pisatelj Ivan Potrč v svojem nagovoru na tretjem letnem republiškem posvetovanju organizatorjev tekmovalnj junija letos:

»Srečamo se, da bi se pogovorili o prehojeni in o jutrišnji poti ene izmed najbolj samorastniških akcij — da, samorastniških, tudi v Prežihovi domovini ji je stekla zibelka! — poleg tega tudi najbolj plemenitih prosvetnih in kulturnih akcij, kar jih je bilo kdaj zamišljenih v naši novi socialistični domovini... Ta akcija, ki je predvsem plemenita zamisel in plemenito delo naših šolnikov, tako prosvetnih ljudi po šolah kakor po prosvetnih in pedagoških ustanovah in zavodih, je postala dejansko najbolj ljudski kulturni pojav, četudi ostaja v šolah, ter bi ga mogli in smeli primerjati — kolikor jo je sploh moči primerjati — samo še z ustanovitvijo naših knjižnih družb, z akcijo bralnih večerov pred dobrim stoletjem. In ko naša založba daje prostore tej akciji, jih daje s posebnim zadovoljstvom: akcija okrog bralnih značk nam

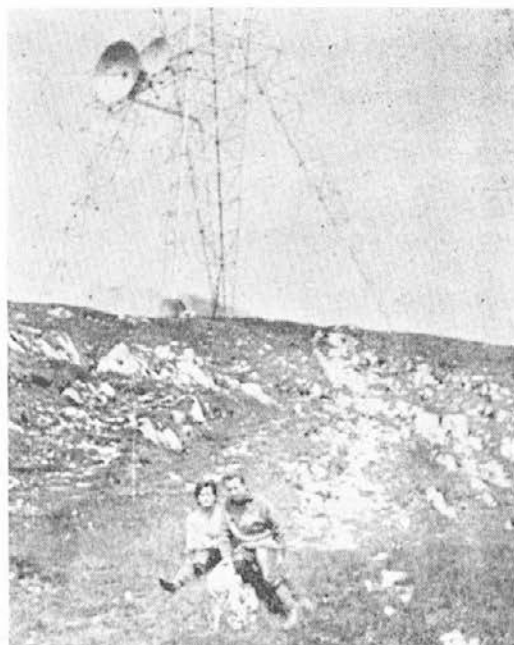
pomaga pri tistem našem založniškem delu, ki je bilo vedno smoter našega založništva: tiskati knjige v velikih in cenениh nakladah... in lani ali letos nas je to pripeljalo do MOJE KNJIŽNICE, ki smo jo izdali za 6 osnovnošolskih razredov, za vsak razred po 8 knjig, vse v skupni nakladi 670.000 izvodov, in kakor so naši uredniki izračunali, je to naša največja knjižna akcija, ki je bila kdajkoli v zgodovini slovenskega založništva.

Zakaj omenjam prav to? Zakaj bi hotel končati prav s tem našim zadnjim založniškim uspehom? Zato, ker je predvsem tudi MOJA KNJIŽNICA, množična in najbolj cenena zbirka dobre, kvalitetne in lepe knjige, bila mogoča samo ob sodelovanju nas vseh, ki nam je socialistična družba poverila skrb, da bi dobil naš otrok lepo in dobro knjigo in da bi prišla ta dobra knjiga do slehernega šolarja. A brez zavzetosti in požrtvovalnosti, zares nesebičnega in tudi neplačanega dela, bi vse to ne bilo ustvarjeno — in bi tudi naša založba ne mogla imeti takšnih uspehov, se pravi, bi njena založniška prizadevanja ne mogla žeti med šolsko mladino tistih sadov, kakor jih žanje...

Dovolite mi, da se v imenu založbe za vaše nesebično in plemenito delo vsem iskreno zahvalim.«

— — —
Za konec samo še trije skopi, vendar tehtni podatki:

- pripravlja se republiška zveza značkarjev,
- naša akcija bo dobila jeseni mesto v eni od kulturnih panoram ljubljanske televizije,
- novi učni načrt za osnovne šole jo je »uradno ustoličil« kot posebno, pri-

Pod jeklenimi nogami

vlačno obliko svobodne dejavnosti pri pouku materinščine.

— — —
Pred šestimi, sedmimi leti smo začeli tiho in sila skromno, brez izkušenj in kakih predaljnosežnih misli. A kljub vsej spontanosti je bilo delo zavestno, načrtno, predvsem pa vztrajno. Rezultat, ki je pred nami, pa je že zdaj tak, kakršnega si skrajša niti v sanjah ne bi bili upali želeli. Dokaz je, da je klica imela v sebi pravo življenjsko silo. In ker je dobro seme prišlo v dobro zemljo, raste in se razvija, da si lahko samo vesel.

Stanko Kotnik

»Prekomanda Buchenwald«

(Spomini iz vojnih dni)

Spomladi leta 1944, v času, ko so Hitlerjeve armade že krepko korakale v njim nezaželeno smer, sem bil v koncentracijskem taborišču Buchenwald, kamor me je 17 let starega zanesla vojna vihra.

Kakšno je bilo življenje oziroma trpljenje v koncentracijskih taboriščih, je danes že skoraj vsakomur znano. Ker pa je vsak posameznik, ki mu je usoda namenila to trpljenje, doživljal to trnovo pot po svoje, sem se namenil napisati teh par vrstic, da bi osvetlil življenje ljudi in dogodke iz tistih časov, ki nekako že tonejo v pozabo.

Ko sem prišel malo pred božičem 1943. leta v koncentracijsko taborišče Dachau, je poleg drugih padlo med zaslisevanjem tudi vprašanje, kaj sem po poklicu. Odgovoril sem, da sem strgarski vajenec. Skoraj neverjetno, pa vendar res — ti dve besedi sta zapečatili mojo nadaljnjo usodo.

Na novega leta dan 1944 je bilo mrzlo zimsko vreme. Skozi okno barake se mi je odprl pogled na taborišče Dachau. Na eni izmed streh dachauskih stavb je bil velik napis »Es gibt einen Weg zur Freiheit« — še je ena pot v svobodo. Tisto jutro je bil ta napis obsijan s krvavo rdečimi žarki, mene pa je prav ta dan še prav posebej mučilo domotožje, misli so mi venomer

uhajale v moj domači kraj in vedno znova sem se znašel v kruti resničnosti, ki je bila kakor moreče sanje.

Iz teh razmišljanj me je predramil klic mojega imena in pa ukaz, da naj vzamem svoje stvari in se takoj javim pri izhodu iz taborišča. S težkim srcem sem se na hitro poslovil od svojih stvari, ki so me v teh hudih dneh tolažili ali mi kakorkoli pomagali prenašati to bedno življenje.

Ker sem bil v taboriščnih arhivih vpisan kot strugar, sem bil ta dan premeščen v delovno taborišče Alach, v taboriščem jeziku povedano, sem šel v prekomando. To taborišče je bilo v bližini znane tovarne BMW (med vojno so tu izdelovali motorje za avione). Od tod sem potem vsak dan z drugimi vred hodil pod močno stražo na dnevno dvanajsturno delo v tovarno. Iz meni neznanih vzrokov pa so del strojev iz te tovarne na hitro preselili v šeststo kilometrov oddaljeno mestce Eisenach, s stroji vred pa tudi nas, ki smo pri njih delali. V oddaljenosti kakih 90 km od mesta Weimar pa je bilo sredi temnih bukovih gozdov koncentracijsko taborišče Buchenwald, pod katerega smo sedaj spadali tudi mi, ki smo poslej delali v preseljeni tovarni. Ker je bilo omenjeno taborišče preveč oddaljeno

Na zdravje

Najmanjši pa najvišji vrt pri nas

od kraja, na katerem smo delali, so nam šeststotim jetnikom, kolikor nas je tu delalo, uredili stanovanjske prostore kar v tovarni, in to tako, da je bila polovica hale za stanovanje, v drugi polovici pa so bili stroji, pri katerih smo delali.

Minila je zima, v deželo je prihajala pomlad, ki pa mi je ni bilo dano videti, ampak sem jo čutil, kakor so jo čutili tudi drugi, ki jih je doletela ista usoda. Življenje je postajalo vedno bolj neznosno in grozeče, le zmeraj pogostejša bombardiranja zavezniških letal so trgala to morečo enoličnost.

Nekega dne, ko so nas »kaponi« kakor vsak dan zjutraj prebudili ter nas, kot običajno, postrojili v vrste, da nas preštejejo, je na veliko presenečenje in začudenje nas vseh pet ujetnikov manjkalo. Prešteli so nas, da se ne zlažem, vsaj stokrat, a vse zaman. Pobegnili so trije Rusi in dva Poljaka. To pa je bilo za Nemce nekaj nezasičanega, da se kljub tako močnim stražam in njihovi natančnosti more kaj takega zgoditi. V svojem besu so nam esesovci preobrnili vse, kar se je premakniti dalo, nazadnje pa so pod eno izmed postelj našli precejšnjo luknjo v zidu, ki je za pobege pomenila pot v svobodo. A žal, pobežim pomladi in svobode ni bilo dolgo uživati.

Dogodek je tonil že v pozabo, ko so nas, dopoldansko izmeno, nekega dne v neobičajnem času (ob 9. uri dopoldne) poklicali z dela.

Stanovanjski prostor smo morali temeljito počistiti, potem pa so nas vse skupaj postrojili na sredi prostora. Nihče izmed nas ni vedel, kaj se bo zgodilo. Zla slutnja me je obdajala, ko je skozi vrata vkorakala cela četa esesovcev. Razporedili so se okrog nas, brzostrelke, s katerimi so bili oboroženi, pa so uperili v nas, ki smo stali tam, kot vkopani v pričakovanju, da bodo vsak hip zadržali streli ter nam izbrisali še zadnje upanje, da ostanemo živi in enkrat še svobodni.

Živo se še spominjam tistih trenutkov, ko sem bil trdno prepričan, da so šteti zadnji trenutki mojega življenja, ker sem mislil, kot vsi ostali, da nas bodo vse postrelili. To se sicer ni zgodilo, a dogodki, ki so sledili, so v meni zapustili grenke spomine, ki jih ni mogoče pozabiti.

Ko smo bili tako postrojeni in od ravnokar opisanih dogodkov popolnoma pretreseni, so skozi vrata prinesli nekakšen kateder, približno en meter v kvadrat in malo manj kot meter visok, k temu pa so prinesli stopnice iste višine. V glavo mi je šinilo, da nam bodo, preden nas postrelijo, s tega odra še povedali, zakaj moramo umreti. A naslednja pošiljka, ki je prišla skozi vrata,

mi je to misel takoj ovrgla, kajti tretji kos so bila lepo izdelana črna montažna vešala, ki so jih pritrdili k omenjenemu katedru. Ko je bilo to vse nared, je eden od esesovcev prinesel še vrh z zanko ter jo obesil na kavelj vešal. Sodeč po četrtem predmetu, ki so ga prinesli, je k vešalom spadala tudi prosto stoječa koza s šestimi kavlji, podobna onim, ki jih pri nas uporabljajo domači mesarji ob kolinah. Na radovednost, čemu jim bo služila ta koza, sem dobil še prehitel odgovor. Sedaj nam je bilo že vsem jasno, da bodo nekoga izmed nas obesili. Koga, koliko jih bodo in zakaj? To je tisti trenutek vsakemu izmed nas jetnikov begalo po glavi, kolikor smo bili še sploh zmožni kaj misliti. Kot ranjen in ujet partizan sem bil pri Nemcih kaj slabo zapisan in sem zato po lastni presoji imel lepe možnosti, da bom tudi jaz obešen, sicer pa sem bil pripravljen na najhujše že od prej. Živo sem se spomnil svojih bratov, sestra in staršev.

Iz teh čustvenih misli me je z rezkim glasom predramil komandir eksekucijske skupine, oficir SS, velike, mršave postave in skrajno spačenega obraza. V rokah je držal šop papirjev, na katerih so bili po našem mišljenju sezname jetnikov, ki bodo tu pred nami obešeni. Glasno je zahteval, da se mu javijo jetniki, ki znajo svoj in nemški jezik, da bodo za tolmača vsak svoji narodnosti. Bilo jih je devet. Še par trenutkov, pa homo vedeli, kdo izmed nas bo tisti nesrečnik, ki bo daleč od svojih najdražjih tako žalostno končal svoje življenje.

Prvi tolmač, ki je spregovoril, je bil Holanec in njegovi sonarodnjaki so že vedeli, koga je zadela ta kruta usoda, vsi ostali pa smo samo pogledovali po njih, da bi na njihovih obrazih prebrali, česar bi raje nikoli ne zvedeli. Drugi tolmač je bil Poljak, katerega jezik pa smo vsi pripadniki slovanskih narodov že kar dobro razumeli, razumeli pa tudi, kdo so tisti nesrečniki, ki bodo končali na vešalih.

Besedilo z listov, ki so jih nam prevajali tolmači, se je glasilo nekako takole:

»Ker se pred nekaj tedni pobežli ujetniki niso prostovoljno vrnili in sta se dva izmed njih, ko so bili zajeti, celo postavila v bran, zaradi česar sta bila na mestu ustreljena, so preostali trije v opomin in svarilo ostalim ujetnikom obsojeni na smrt z obešenjem. Izvršitev obsodbe bo takoj.« Koj nato pa so v bližino vešal prignali na smrt obsojene tri, pred nekaj tedni pobežle ujetnike, ki jim je bilo na obrazih videti,

da si samo še želijo čimprejšnje smrti, ki bi pomenila zanje konec vsega trpljenja.

Da so morali prestati veliko muk, se je videlo z njihovih obrazov, ki so bili stolčeni in pretepeni, da se nobeden od njih, če bi se pogledal v ogledalo, ne bi mogel spoznati.

Bilo je videti, da se rabljem mudi, ker so z obešanjem takoj začeli. Na vešala so gnali prvega, ki je bil najbližji. Po treh stopnicah je prišel na vrh katedra pod zanko, ki je visela na vešalih, zadržali so mu jo okrog vratu, eden izmed rabljev pa je od zadaj izmaknil zgornjo ploskev katedra, tako da je obešenec izgubil tla pod nogami in zabingljal v praznino. Ko je po njihovi presoji bil prvi obešenec mrtev, sta ga dva snela ter ga obesila na v bližini za to pripravljeno stoječo kozo. To se je ponovilo še dvakrat.

Vsi trije jetniki so mirno prenašali zadnje trenutke smrtne groze, le zadnji, ko je že visel na vrvi, se je na vso moč trudil, da bi si sprostil roke, ki jih je imel, kakor prejšnja dva, zvezane na hrbtu. Preden pa se mu je to posrečilo, mu je bila že pretrgana nit življenja.

Kot okameneli smo stali v neposredni bližini tega gnusnega dejanja tako imenovanih nemških nadljudi.

Da pa bi nam bilo to v opomin in svarilo, so pravkar obešene jetnike pustili viseti na že omenjeni kozi še ves popoldan. Naposled pa so jih sneli, jih zmetali v za to pripravljene zaboje in jih odpeljali v buchenwaldske krematorije.

Zločinsko dejanje, ki so ga nam uprizarili, je imelo nekako dva namena. Prvega sem že omenil, vendar esesovci z njim niso uspeli, kajti kasneje je bilo še pobežev, le usoda beguncev nam je ostala neznana. Drugi cilj pa je bil, da bi nam čimbolj verno predstavili režim, ki je vladal v koncentracijskem taborišču Buchenwald in pa da smo jetniki, ki jim tu brezplačno delamo, le del taborišča, v taboriščem jeziku povedano, »prekomanda Buchenwald«. Kakšno je bilo življenje v taborišču samem, smo kmalu nato skoraj leto dni bridko okušali na svoji, zaradi skrajne nedohranjenosti veliko preveliki koži, kajti nedolgo po tem dogodku je bila tovarna, v kateri smo delali, zbombardirana, mi pa prepeljani v omenjeno taborišče. Kaj sem doživljal tam, pa je že drugo poglavje.

Vlado Pori

Zapisek ob imenitni izdaji

Pri Mladinski knjigi je izšlo izredno lepo in dragoceno delo, ki pa je za nas še posebej zanimivo. V mislih imam natančen posnetek (faksimile) rokopisa Prešernovih Poezij, s katerim je založba dostojno počastila 120-letnico tega vrhunskega dosežka naše književnosti. Gre za izdajo tistega rokopisa od obeh (imenujejo ga cenzurno-revizijski, ker ga je obdržala uradna cenzura, medtem ko je »tiskarskega« dobila tiskarna), v katerega je neka tuja roka vnesla nad šestdeset manjših, pretežno jezikovnih popravkov, ki jih je pesnik pri natisu večidel upošteval. O tej »tuji roki« pa je naš list obširneje pisal pred štirimi le-

ti, ko je bilo s podrobno poglobljeno analizo prepričljivo potrjeno, da je bil Prešernov korektor 22-letni ljubljanski dijak Anton Oliban iz Moravč — tisti Oliban, ki so mu bile zadnje življenjske postaje naši kraji in je večni pokoj našel l. 1860 kot kaplan na Prevaljah. Komaj 36-letnega je vzela jetika.

Bil je idealen mladenič revnega rodu z občutljivo pesniško dušo, ves goreč za vstajenje svojega naroda in za napredovanje slovenskega jezika, a ob trdi resničnosti prevečkrat bridko razočaran, prizadet in zagrenjen. Ob taki duševni sorodnosti s Prešernom tudi lažje razumemo, da je le-ta

kljub veliki razliki v letih postal pozoren nanj in mu očitno zelo zaupal, saj bi mu drugače ne bil izročil v presojo najzlahtnejšega sadu svojega genialnega duha — prav zadnji prepis za tisk urejenih Poezij.

Dokazi, da je avtor popravkov Oliban, so bili do zdaj tile:

1. Kratka navedba starejšega literarnega zgodovinarja Josipa Marna leta 1879 v Jezičniku, ki pa ji pozneje niso priznavali preveč veljave.

2. Temeljita primerjalna analiza jezikovnih oblik v omenjenih popravkih in v Olibanovih pesmih, ki je pokazala skladnost, ter oblikovna, slogovna in izrazna razčlenitev Olibanovih pesmi, ki je odkrila velik Prešernov vpliv prav v letu 1846, torej v času popravljanja Prešernovega rokopisa in še pred izidom Poezij. Oboje je izvedel s tankih posluhom Joka Žigon in objavil v Naših razgledih 10. februarja 1962.

Manjkal je torej samo še zadnji dokaz, rekli bi lahko pika na i — skladnost pisave. Čeprav so se mi zdeli Žigonovi izsledki pre-

ski v revizijskem rokopisu Prešernovih Poezij. Kljub temu da je uporabljeno Olibanovo pisanje nastalo deset let po tistih popravkih in čeprav gre pri popravkih večinoma le za posamezne črke, ki jih človek lahko oblikuje celo malo drugače kot običajno, je bilo zadosti očitno, da gre za isto roko: poteze črk si ne nasprotujejo, v nekaterih primerih pa celo zelo odločno ka-

*De serce, ki je gorelo
Le za te, ti si bil cel
Nikdar več ne bi veselo,
Kaj je tuga tibi mar,
Bog ti obar!*

V Prešernovi pesmi Zapuščena je Oliban šestkrat popravil gorenjsko narečno obliko »obar« v »obvár« (obvaruj)

žejo na enega pisca (mali a, veliki N). Zlasti značilen je pri tem mali r, ki ga Prešeren piše čisto drugače. — Kar sem pričakoval, se je tako lepo potrdilo.

Za konec še beseda o značaju teh Olibanovih jezikovnih popravkov v Prešernovih pesmih. V tedanjem času se je naš knjižni jezik šele oblikoval in le postopno postajal bolj enoten, zato je razumljivo, da se je Prešeren še precej opiral na svoje gorenjsko narečje ali na starejše dolenske knjižne oblike. Mladi Oliban pa je imel za seboj novejšo jezikovno šolo in je težil pretežno v smer, kakor se je knjižni jezik pozneje zares ustalil. Tako je v Prešernovih Poezijah nadomeščal oblike življenje, trpljenje z življenje, trpljenje, bolši z boljši, sturil s storil, morem z moram (v današnjem pomenu), obari z obvari, najdti z najti, po potah s po potih itn. Pri teh popravkih le redko ni imel srečne roke — a Prešeren je sprejel celo take (krajnske namesto kranjske).

Olibanovo poznanstvo in sodelovanje s Prešernom je torej dokončno potrjeno. Čaka pa nas hvaležna, a zaradi časovne odmaknenosti tudi precej težavna naloga, da prodremo globlje v odnos med našim vodilnim kulturnim delavcem in nadobudnim

začetnikom ter ga čimbolj vsestransko osvetlimo. S tem bi portretu obeh mož in tedanjega časa dodali novo potezo.

Stanko Kotnik

ZBORNİK OB 300-LETNICI MEŽIŠKEGA RUDNIKA

Z nekajmesečno zamudo je letos spomlad izšel jubilejni zbornik »300 let mežiški rudniki«. Posebej omenjam zamudo zato, ker je najbrž prav zaradi nje ostala knjiga precej neopažena in ker si tega nikakor ne zasluži, saj po svoji vsebini predstavlja pomemben prispevek h gospodarski zgodovini naših krajev. Toda pojdemo po vrsti ter si pogledimo posamezne članke in razprave.

Peter Ficko je opisal geografske značilnosti zgornje Mežiške doline s posebnim poudarkom na razvoju prebivalstva in naselij ter s primerjalnimi skicami, ki nazorno kažejo razvoj Mežice, Žerjava in Črne od leta 1830 do leta 1964.

Stanko Uran in Franc Mežnar sta prispevala študijo in obdelavo dokumentov od nastanka mežiških rudnikov do osvoboditve.

Listina, na podlagi katere je mežiški rudnik lani praznoval svoj jubilej, se v prevodu dr. Fr. Sušnika glasi:

»V letu Gospodovem 1665, na dan 12. januarja, prejme zlahtni in častitljivi gospod Hans Sigmund Ottenfelški, rimskega cesarskega veličanstva svetovavec in deželni tajnik tu na Koroškem novo golico svinčevega sijajnika ali kar bi v bodoče še utegnili na vrhu najti, v Črni, na kraju, nedaleč od starega železovega ležišča, za topljenje svinca ali srebra, od tega pa naj on, podjetnik, v prihodnje, kar je bogata ruda, semkaj pošlje in zaračuna vse stroške, tako mu je bilo to podeljeno po cesarskem rudniškem redu od upravitelja cesarske rudarske sodnije v Brežah.«

Aleš Mrdavšič je v občutnem članku in v lepem jeziku opisal narodnostno prebujenje in napredno gibanje mežiških rudarjev od začetka našega stoletja do nemške okupacije, Bogdan Žolnir pa je obdelal zgornjo Mežiško dolino med narodnoosvobodilno vojno.

Filip Potočnik je zelo skrbno in podrobno analiziral gospodarski razvoj mežiških rudnikov v dvajsetih letih po osvoboditvi ter ga obilno dokumentiral s statističnimi podatki in tabelami.

Geološke značilnosti mežiških rudniških in njihove okolice je znanstveno temeljito in nazorno obdelal Ivo Štruel, medtem ko sta razvoj posameznih jam in način rudarjenja popisala Franc Mežnar in Stanko Uran.

Proces bogatenja mežiške rude je prikazal Franc Gregorač, razvoj topilniške dejavnosti pa od koroške plamenske do bobnaste peči Gregor Pungartnik in Peter Kossec. V posebnem sestavku je na koncu Franc Mauhler obdelal razvoj elektrifikacije v mežiških rudnikih, zbornik pa zaključujejo skrbno sestavljeni letopis Karla Bevca, bibliografija o mežiških rudnikih in najvažnejši podatki o proizvodnji Stanke Sancla.

Posebno dopolnjujejo vrednost člankov in razprav vsakikrat dodani sezname virov in literature, ki dokazujejo, da je uredni-

*Nekajkrat mati
Kaj pa je tibi treba bilo,
Dete ljubi, dote lepo!
Mladi mladi deklici,
Neporečeni materi?*

Olibanove spremembe v naslovu te čudovite pesmi Prešeren ni sprejel

pričljivi, sem v članku Na Prevaljah pokopan Prešernov prijatelj v majski številki Koroškega fužinarja 1962 zapisal, da bi zaradi popolnosti kazalo opraviti tudi še to primerjavo. Takrat sem namreč že imel v rokah drugim raziskovalcem neznan Olibanov slovenski rokopis, ki se mi ga je posrečilo dobiti iz mariborskega škofijskega arhiva (kaplansko seminarsko nalogo z navorom ob blagoslovitvi novih orgel).

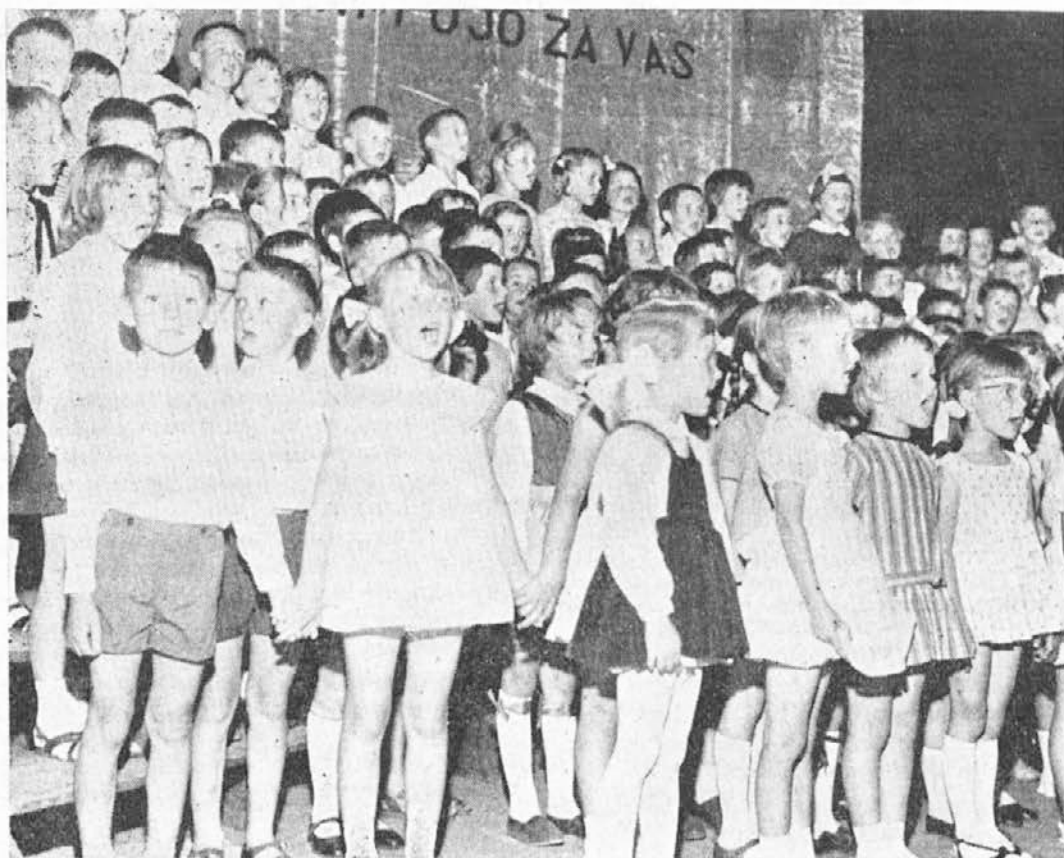
Priložnost za primerjavo pa se mi je ponudila šele jeseni drugega leta in tako sem 27. septembra 1963 v Narodnem muzeju v Ljubljani ob navzočnosti kustosa Joka Žigona vzporejal Olibanovo pisavo s poprav-

mi's zagotovljeni. Mat. 18, 20. — Nasprotni pa, kjer ni edinstva in ljubosti, kjer se rokoval čez kmeta, bogatni čez ravnege sosedu privedniji, kjer mladina starih ljudi na spoduje, kjer pri hiši vsak po svoji temi ravna, z eno besedo: kjer se vsi ljudje navdušijo, kadar pridolke zmedenih orgel, — to tam je žalostna bita, in bog molitve in pesem takih ljudi gotovo nikoli učilni ne bo. — Pridi poprej, in spoznaš se s svojimi bratci in sestrami in daruj svoj dar. Mat. 5, 24.

Odlomek iz Olibanovega rokopisa (1856), ko je bil kaplan v Smartnem pri Slovenjem Gradcu

*Anton Oliban
Kaplan ju. H. Martin ob H. Graz.*

Olibanov podpis

Zapeli so, da je bilo veselje

ški odbor odločno odklanjal vsako površno delo. Dodatno dvigajo pomen knjige še številne zgodovinske fotografije ter karte rudnikov, omeniti pa velja tudi nekatere umetniške fotografije Rada Vončine in opremo Andreja Lodranta, ki je okusna in smiselna obenem.

Ce torej uredniški odbor zbornika v sestavu: Ivo Štruel, Stanko Uran, Aleš Mrdavšič, Franc Mežnar in Franc Mauhler zasluži vse priznanje za opravljeno delo, potem velja pohvaliti tudi Društvo rudarskih, metalurških in geoloških inženirjev in tehnikov mežiškega rudnika, ki je knjigo izdalo, in seveda rudnik sam, ki je to pomembno delo financiral.

o. r.

leg risb so vzgojiteljice seznanjale radijske sodelavce tudi z življenjem in delom otrok v vrtcih. Na prošnje vzgojiteljic je skladatelj Janez Kuhar uglasbil tudi več pesmi na poslane tekste.

Plod skupnega dela je bil posebno viden ob zaključku šolskega leta na pevskem koncertu pod naslovom »Cicibani pojo in rajajo«. Otroci štirih vrtcev: Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica in Črna so se s svojimi naštudiranimi pesmimi in plesi zvrstili na štirih odrih po Koroški. Ob zaključku so zapeli v skupnem zboru tri pesmi, katerih zadnja je ponesla pozdrave dragemu tovarišu Titu.

Kornelija Müller

Cicibani so zapeli

Na začetku šolskega leta 1965/66 je Zavod za prosvetno pedagoško službo Dravograd organiziral glasbeni seminar za vzgojitelje. Vodil ga je mladinski skladatelj in radijski urednik prof. Janez Kuhar. Vzgojiteljice je seznanil s pesmimi, ki so bile predvidene za oddajo »5 minut za novo pesmico«. Vzpodbudil je vrtce, da so si napovedovali med sabo tekmovalje pri delu na področju glasbene vzgoje.

Vsak petek ob istem času so se cicibani zbrali pri radijskih sprejemnikih in poslušali glasbene oddaje pod naslovom »5 minut za novo pesmico«. Pri pozdravih so z radijskim zborčkom prepevali že znane pesmi. Po oddaji so sedli k mizam in risali po vsebini pesmi, ki jih je tetka napovedovala napovedala v obliki zgodbe. Tako smo poleg glasbene razvijali tudi likovno sposobnost pri otrocih. Najboljše risbe so cicibani pošiljali RTV Ljubljana, kjer so jih likovni strokovnjaki ocenili in po svoji uvidevnosti razstavili v prostorih RTV. Po-

Lepo in koristno

Ob koncu šolskega leta je ravska posebna osnovna šola v dveh svojih učilnicah priredila razstavo izdelkov, ki so jih učenci naredili pri pouku. Ker vodstvo šole ni pretirano glasno vabilo na ogled in zato marsikdo razstave ni videl, je pa pomenila prijetno presenečenje tako po raznovrstnosti kot po lepoti izdelkov, zasluži, da napišemo o njej malo več kot sicer ob podobnih priložnostih.

Začudila je predvsem raznolikost izdelkov, saj so bile razstavljene obleke, blazine, prtički, mreže, svetilke, umetno izdelane slike, knjižni ovitki in najrazličnejše igrače, prav tako pa je prijetno iznenadila iznajdljiva in skladna razporeditev predmetov, ki so zato predstavljali pravo pašo za oči. Razveseljivo pa ni le to, da znajo otroci na posebni šoli tako lepo in s toliko estetskega čuta oblikovati blago in les, umetne snovi in železo, preseneča tudi stopnja obrtniške veščine in solidnosti. Marsikaterega razstavljenega izdelka človek namreč v trgovini ne bi razlikoval od

podobnih predmetov, ki so jih izdelali poklicni obrtniki.

To pa pomeni, da tako delo učencev posebne osnovne šole ni samo sestavni del pouka, ampak prav resna priprava za življenje, in dalje pomeni še, da ni nobene bojazni, da se defektni otroci ne bi mogli po končanem šolanju s svojim delom enakovredno uvrstiti v družbeno skupnost.

Ko torej človek gleda te skladne in nežne barvne kombinacije, rojene iz otroške fantazije, iz katerih veje toliko toplina, mora obenem izreči priznanje tudi majhnemu učiteljskemu zboru, ki si iz leta v leto potrpežljivo prizadeva popraviti to, kar je pri teh otrocih zgrešila narava. To je tiho in marsikdaj boleče živčno delo v skromnih razmerah, ki doživi zadoščenje in priznanje zadosti redko, morda najbolj ob taki razstavi, ki je rezultat skupnih naporov celega leta.

In še si človek, ko ob ogledu ureja misli in vtise, nehoti zaželi, da bi tudi na ostalih, rednih osnovnih šolah videl več podobnega kot zdaj na tej razstavi.

m. k.

Obleke, blazine in prtički, da bi človek kar gledal (Z razstave posebne osn. šole)

NIČVREDNI MOŽJE

»Da, da, draga moja, možje so vsi ničvredni. Ko sva se z mojim vzela in sem zbolela, mi je z avtomobilom pripeljal zdravnika. Danes ga komaj z vozom.«
»No, to ste še srečni! Če pa jaz zbolim, hiti moj stari takoj vprašat, koliko stane pogreb tretjega razreda...«

Matura na obroke

— Gospa, ali je vaš Tinček napravil maturu?

— Ja, veste, naš jo dela na obroke; nekaj je že napravil, nekaj je bo pa jeseni.

Izdaja upravni odbor Zelezarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Alojz Breznikar, Jože Delalut, Franc Golob, Ivo Kohlenbrand, Marjan Kolar, Dušan Miller, Peter Orožen, Jože Sater, inž. Mitja Sipek. Odgovorni urednik: Marjan Kolar. Tel. int. 304. Tisk: CP Mariborski tisk, Maribor.